

SOCIETAS ET IVRISPRVDENTIA

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA

**Medzinárodný
internetový vedecký časopis
zameraný na právne otázky
v interdisciplinárnych súvislostiach**

**International
Scientific Online Journal
for the Study of Legal Issues
in the Interdisciplinary Context**

**Vydáva
Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave**

**Issued by
Faculty of Law
Trnava University in Trnava**

**Vychádza štvrtročne
2021, ročník IX.**

**Issued Quarterly
2021, Volume IX.**

ISSN 1339-5467

2021

1

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA

Medzinárodný internetový vedecký časopis zameraný na právne otázky v interdisciplinárnych súvislostiach	International Scientific Online Journal for the Study of Legal Issues in the Interdisciplinary Context
Vydáva: Právnická fakulta Trnavská univerzita v Trnave Slovenská republika	Issued by: Faculty of Law Trnava University in Trnava Slovak Republic
Vychádza štvrt'ročne 2021, ročník IX.	Issued Quarterly 2021, Volume IX.
URL časopisu: http://sei.iuridica.truni.sk	Journal's URL: http://sei.iuridica.truni.sk
Poštová adresa redakcie: Kollárova 10 917 01 Trnava Slovenská republika	Editorial Office Postal Address: Kollárova 10 917 01 Trnava Slovak Republic
E-mailová adresa redakcie: sei.journal@gmail.com	Editorial Office E-mail Address: sei.journal@gmail.com
Hlavný redaktor: Doc. JUDr. Marianna Novotná, PhD.	Editor in Chief: Doc. JUDr. Marianna Novotná, PhD.
Výkonný redaktor: Ing. Jana Koprlová, PhD.	Executive Editor: Ing. Jana Koprlová, PhD.
© Právnická fakulta Trnavská univerzita v Trnave Slovenská republika	© Faculty of Law Trnava University in Trnava Slovak Republic

ISSN 1339-5467

Redakčná rada

Hlavný redaktor

Doc. JUDr. Marianna Novotná, PhD.

 Trnavská univerzita v Trnave

Výkonný redaktor

Ing. Jana Koprlová, PhD.

 Trnavská univerzita v Trnave

Predseda redakčnej rady

Prof. JUDr. Mgr. Andrea Olšovská, PhD.

 Trnavská univerzita v Trnave

Zahraniční členovia redakčnej rady

Doc. Dr. Christian Alunaru

 Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" din Arad, Rumunsko

Professor Emeritus Eileen Barker, OBE, FBA

 London School of Economics and Political Science, Veľká Británia

Prof. Daniel Barnhizer

 Michigan State University College of Law, Spojené štáty americké

Prof. Ing. JUDr. Mgr. Alexander Bělohávek, dr. h.c.

 VŠB TU Ostrava, Česká republika

 WSM Warszawa, Poľsko

Prof. Dr. Pavel Boyko

 Kubanskij gosudarstvennyj universitet, Ruská federácia

Prof. dr hab. Józef Ciągwa

 Uniwersytet Śląski w Katowicach, Poľsko

Prof. Elizabeth Clark

 Brigham Young University, Spojené štáty americké

Prof. Dr. Maximilian Fuchs

 Katholische Universität Eichstätt-Ingolstadt, Nemecko

Prof. Agnes Christian Chaves Faria Alexandrovna Dybova

 Pontificia Universidade Católica do Rio de Janeiro, Brazília

Professeur titulaire Louis-Léon Christians

✚ Université catholique de Louvain, Belgicko

Prof. Dr. Sc. Tatjana Josipović

✚ Sveučilište u Zagrebu, Chorvátsko

Prof. Valentina Dmitrijevna Laza, PhD.

✚ Pyatigorskij gosudarstvennyj lingvističeskij universitet, Ruská federácia

Doc. Dr. Sc. Aleksandra Maganić

✚ Sveučilište u Zagrebu, Chorvátsko

Assist. Prof. Nikos Maghioros

✚ Aristotelio Panepistimio Thessalonikis, Grécko

Doc. JUDr. Filip Melzer, LL.M., Ph. D.

✚ Univerzita Palackého v Olomouci, Česká republika

Prof. Tsuyoshi Nakano

✚ Sōka University, Japonsko

Prof. Dr. Dušan Nikolić

✚ Univerzitet u Novom Sadu, Srbsko

Prof. Alberto Patiño Reyes

✚ Universidad Iberoamericana, Mexiko

Francisca Pérez Madrid, Profesora titular de universidad

✚ Universitat de Barcelona, Španielsko

Prof. Dr. Meliha Powlakić

✚ Univerziteta u Sarajevu, Bosna a Hercegovina

Prof. Michele Rosboch

✚ Università degli Studi di Torino, Taliansko

Assoc. Prof. Maria Serafimova, PhD.

✚ Yugozapaden universitet „Neofit Rilski“, Bulharsko

Prof. Balázs Schanda, Ph.D.

✚ Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Maďarsko

Prof. Charles Szymanski

✚ Vytauto Didžiojo universitetas, Litva

✚ Michigan State University College of Law, Spojené štáty americké

Doc. JUDr. Martin Štefko, Ph.D.

✚ Univerzita Karlova v Praze, Česká republika

Emmanuel Tawil, MC

✚ Université Panthéon-Assas, Francúzsko

Dr. Angelo Vigliani Ferraro

✚ Università degli Studi Mediterranea di Reggio Calabria, Taliansko

Prof. Dr. Dr. h. c. mult. Manfred Weiss

✚ Goethe-Universität Frankfurt am Main, Nemecko

Em. o. Univ.-Prof. DDr. h.c. Dr. Rudolf Welsch

✚ Universität Wien, Rakúsko

Prof. dr. Viktorija Žnidaršič Skubic, univ. dipl. prav.

✚ Univerza v Ljubljani, Slovinsko

Domáci členovia redakčnej rady

Doc. JUDr. Juraj Jankuv, PhD.

✚ Trnavská univerzita v Trnave

Prof. JUDr. Soňa Košičiarová, PhD.

✚ Trnavská univerzita v Trnave

Doc. JUDr. Miriam Laclavíková, PhD.

✚ Trnavská univerzita v Trnave

Prof. JUDr. Ján Lazar, DrSc.

✚ Trnavská univerzita v Trnave

Prof. PhDr. Miroslava Szarková, CSc.

✚ Ekonomická univerzita v Bratislave

Prof. JUDr. Ivan Šimovček, CSc.

✚ Trnavská univerzita v Trnave

Prof. doc. JUDr. Marek Šmid, PhD.

✚ Trnavská univerzita v Trnave

Doc. JUDr. PhDr. Adriána Švecová, PhD.

✚ Trnavská univerzita v Trnave

Zahraniční redaktori

Dr. Preeti D. Das

✚ Jawaharlal Nehru University, India

Thlic. Mgr. Monika Menke, Th.D.

 Univerzita Palackého v Olomouci, Česká republika

Prof. Mincho Petrov Minchev, Dr. Habil.

 Velikoturnovski universitet „Sv. Sv. Kiril i Metodii“, Bulharsko

Prof. Tatiana Aleksandrovna Senyushkina, Dr.

 Tavricheskaya akademija Krymskogo federalnogo universiteta imeni V. I. Vernadskogo, Krymská republika

Editorial Board

Editor in Chief

Doc. JUDr. Marianna Novotná, PhD.

 Trnava University in Trnava, Slovakia

Executive Editor

Ing. Jana Koprlová, PhD.

 Trnava University in Trnava, Slovakia

Chairman of the Editorial Board

Prof. JUDr. Mgr. Andrea Olšovská, PhD.

 Trnava University in Trnava, Slovakia

Foreign Members of the Editorial Board

Assoc. Prof. Dr. Christian Alunaru

 “Vasile Goldiș” Western University of Arad, Romania

Professor Emeritus Eileen Barker, OBE, FBA

 London School of Economics and Political Science, United Kingdom

Prof. Daniel Barnhizer

 Michigan State University College of Law, United States of America

Prof. Ing. JUDr. Mgr. Alexander Bělohávek, dr. h.c.

 VŠB TU Ostrava, Czech Republic

 WSM Warszawa, Poland

Prof. Dr. Pavel Boyko

 Kuban State University, Russian Federation

Prof. Agnes Christian Chaves Faria Alexandrovna Dybova

 Pontifical Catholic University of Rio de Janeiro, Brasil

Professeur titulaire Louis-Léon Christians

 Catholic University of Louvain, Belgium

Prof. dr hab. Józef Ciągwa

 University of Silesia in Katowice, Poland

Prof. Elizabeth Clark

 Brigham Young University, United States of America

Prof. Dr. Maximilian Fuchs

 Catholic University of Eichstätt-Ingolstadt, Germany

Prof. Dr. Sc. Tatjana Josipović

 University of Zagreb, Croatia

Prof. Valentina Dmitrijevna Laza, PhD.

 Pyatigorsk State Linguistic University, Russian Federation

Assoc. Prof. Dr. Sc. Aleksandra Maganić

 University of Zagreb, Croatia

Assist. Prof. Nikos Maghioros

 Aristotle University of Thessaloniki, Greece

Assoc. Prof. JUDr. Filip Melzer, LL.M., Ph. D.

 Palacký University Olomouc, Czech Republic

Prof. Tsuyoshi Nakano

 Soka University, Japan

Prof. Dr. Dušan Nikolić

 University of Novi Sad, Serbia

Prof. Alberto Patiño Reyes

 Ibero-American University, Mexico

Francisca Pérez Madrid, Profesora titular de universidad

 University of Barcelona, Spain

Prof. Dr. Meliha Powlakić

 University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina

Prof. Michele Rosboch

 University of Turin, Italy

Prof. Balázs Schanda, Ph.D.

 Pázmány Péter Catholic University, Hungary

Assoc. Prof. Maria Serafimova, PhD.

 South-West University “Neofit Rilski”, Bulgaria

Prof. Charles Szymanski

 Vytautas Magnus University, Lithuania

 Michigan State University College of Law, United States of America

Assoc. Prof. JUDr. Martin Štefko, Ph.D.

 Charles University in Prague, Czech Republic

Emmanuel Tawil, MC

✚ Panthéon-Assas University, France

Dr. Angelo Viglianisi Ferraro

✚ “Mediterranea” University of Reggio Calabria, Italy

Prof. Dr. Dr. h. c. mult. Manfred Weiss

✚ Goethe University Frankfurt am Main, Germany

Em. o. Univ.-Prof. DDr. h.c. Dr. Rudolf Welsch

✚ University of Vienna, Austria

Prof. dr. Viktorija Žnidaršič Skubic, univ. dipl. prav.

✚ University of Ljubljana, Slovenia

Internal Members of the Editorial Board

Assoc. Prof. JUDr. Juraj Jankuv, PhD.

✚ Trnava University in Trnava, Slovakia

Prof. JUDr. Soňa Košičiarová, PhD.

✚ Trnava University in Trnava, Slovakia

Doc. JUDr. Miriam Laclavíková, PhD.

✚ Trnava University in Trnava, Slovakia

Prof. JUDr. Ján Lazar, DrSc.

✚ Trnava University in Trnava, Slovakia

Prof. PhDr. Miroslava Szarková, CSc.

✚ University of Economics in Bratislava, Slovakia

Prof. JUDr. Ivan Šimovček, CSc.

✚ Trnava University in Trnava, Slovakia

Prof. Assoc. Prof. JUDr. Marek Šmid, PhD.

✚ Trnava University in Trnava, Slovakia

Assoc. Prof. JUDr. PhDr. Adriána Švecová, PhD.

✚ Trnava University in Trnava, Slovakia

Foreign Editors

Dr. Preeti D. Das

✚ Jawaharlal Nehru University, India

Thlic. Mgr. Monika Menke, Th.D.

✚ Palacký University Olomouc, Czech Republic

Prof. Mincho Petrov Minchev, Dr. Habil.

 St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Turnovo, Bulgaria

Prof. Tatiana Aleksandrovna Senyushkina, Dr.

 Taurida Academy of Crimean Federal University named after V. I. Vernadsky, Republic of Crimea

Obsah

Jana Koprlová
Editoriál k jarnej edícii
SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA 2021 13

ŠTÚDIE

Andrei Zarafiu
Judicial Procedure in Criminal Matters:
Legal Provisions and Practical Issues 21

Jakub Morávek – Jan Pichrt
Ochrana oznamovateľů
v právním řádu České republiky
v kontextu směrnice o ochraně osob,
kteřé oznamují porušení práva Unie
(2019/1937) 38

Eva Szabová
Trestná zodpovednosť členov obchodných spoločností
v kontexte uplatnenia princípu
ultima ratio 56

Peter Varga
Nepriamy účinok práva Európskej únie
v judikatúre Súdneho dvora
Európskej únie 69

Miroslava Vráblová
Koronakríza a jej dopad na kriminalitu
v Slovenskej republike 91

Jana Žul'ová – Monika Minčíčová
O vzťahu dvoch právnych predpisov
upravujúcich vydávanie lekárskeho posudkov
o zdravotnej spôsobilosti na prácu 107

Agata Lipińska <i>Permanent Establishment in the Form of Dependent Agent in the Light of the Base Erosion and Profit Shifting Project</i>	122
<i>Informácie pre autorov</i>	141
<i>Etický kódex</i>	151

Contents

Jana Koprlová
Editorial for Spring Edition
of the SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA 2021 17

STUDIES

Andrei Zarafiu
Judicial Procedure in Criminal Matters:
Legal Provisions and Practical Issues 21

Jakub Morávek – Jan Pichrt
Protection of Whistleblowers
in Legal Order of the Czech Republic
within the Context of the Directive on the Protection
of Whistleblowers for Persons Who Report on Violations
of the European Union Law (2019/1937) 38

Eva Szabová
Criminal Liability of Members of Trading Companies
in the Context of the Application
of the ultima ratio Principle 56

Peter Varga
Indirect Effect of the European Union Law
in the Case Law of the Court of Justice
of the European Union 69

Miroslava Vráblová
Corona Crisis and Its Impact on Crime
in the Slovak Republic 91

Jana Žul'ová – Monika Minčíčová
About the Relationship between Two Legal Acts
Regulating the Issue of Medical Opinions
of Health Fitness to Work 107

Agata Lipińska
*Permanent Establishment in the Form
of Dependent Agent in the Light of the Base Erosion
and Profit Shifting Project*122

Information for Authors146

Code of Ethics154

Editoriál k jarnej edícii **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA 2021**

Ctení čitatelia, vážení priatelia,

dovoľte, aby som Vám predstavila prvé číslo deviateho ročníka **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**, medzinárodného internetového vedeckého časopisu zameraného na právne otázky v interdisciplinárnych súvislostiach.

Časopis **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** vychádza pod záštitou Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave a tematicky sa zameriava najmä na spoločensky významné prierezové súvislosti otázok verejného práva a súkromného práva na národnej, nadnárodnej, ako aj medzinárodnej úrovni, pričom prijíma a publikuje výhradne pôvodné, dopiaľ nepublikované príspevky.

Časopis vychádza v elektronickej on-line podobe pravidelne štyrikrát ročne, a to v termínoch 31. marec, 30. jún, 30. september a 31. december, pričom ponúka priestor pre publikáciu príspevkov v podobe samostatných vedeckých štúdií, ako aj cyklov vedeckých štúdií, esejí zamýšľajúcich sa nad aktuálnou spoločenskou témou alebo dianím, recenzií publikácií vzťahujúcich sa na hlavné zameranie časopisu, a taktiež informácií, ako aj správ súvisiacich so základným poslaním časopisu.

Webová stránka časopisu **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** ponúka čitateľskej verejnosti informácie v bežnom grafickom rozhraní, a súběžne aj v grafickom rozhraní Blind Friendly pre zrakovo hendikepovaných čitateľov paralelne v slovenskom a anglickom jazyku. V oboch jazykoch zabezpečuje redakcia časopisu i spätnú komunikáciu prostredníctvom svojej osobitnej e-mailovej adresy. Zároveň webová stránka časopisu ponúka čitateľom vďaka uplatneniu dynamického responzívneho webdizajnu možnosť prístupu a prehliadania z akéhokoľvek zariadenia umožňujúceho prenos informácií prostredníctvom globálnej siete internet.

Aktuálne, prvé číslo deviateho ročníka časopisu **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** ponúka celkovo sedem samostatných vedeckých štúdií napísaných v troch rôznych jazykoch – v angličtine, češtine a slovenčine. V poradí prvá štúdia ponúka čitateľom veľmi komplexný a podrobný pohľad na určujúce právne ustanovenia a praktické otázky súvisiace s trestnoprávnymi konaniami podľa rumunského právneho poriadku. Nasledujúca štúdia dôkladne analyzuje, sprehl'adňuje a príkladne vysvetľuje problematiku ochrany oznamovateľov v právnom poriadku Českej re-

publiky v kontexte smernice o ochrane osôb, ktoré oznamujú porušenie práva Európskej únie. Tretia štúdia sa venuje veľmi podrobnému systematickému objasneniu, ako aj hĺbkovej analýze problematiky slovenskej právnej úpravy trestnej zodpovednosti členov obchodných spoločností v kontexte uplatnenia princípu *ultima ratio*. V poradí ďalšia štúdia ponúka čitateľom systematické a hĺbkové vymedzenie a objasnenie kľúčových otázok spájajúcich sa s nepriamym účinkom práva Európskej únie z pohľadu judikatúry Súdneho dvora Európskej únie. Piata štúdia podrobne predstavuje, sprehl'adňuje, analyzuje a objasňuje problematiku koronakrízy a jej dopadu na kriminalitu v Slovenskej republike. Nasledujúca štúdia dôkladne analyzuje a hĺbkovo objasňuje otázku vzťahu dvoch slovenských právnych predpisov upravujúcich vydávanie lekárskeho posudku o zdravotnej spôsobilosti na prácu. Posledná, siedma štúdia ponúka čitateľovi rozsiahly hĺbkový výklad spätý s právnymi otázkami súvisiacimi s pojmom stáleho sídla vo forme závislého agenta vo svetle projektu „Základnej erózie a presunutia zisku“, a to osobitne vo vzťahu k poľskému právnemu poriadku.

V súvislosti s vydaním prvého čísla deviateho ročníka časopisu **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** by sme veľmi radi informovali všetkých jeho čitateľov, prispievateľov aj priaznivcov, že časopis je registrovaný v medzinárodných vedeckých databázach Crossref, ERIH PLUS a Index Copernicus International a požiadal o registráciu v ďalších medzinárodných vedeckých databázach. Súčasne by sme veľmi radi informovali aj o tom, že do okamihu vydania nového čísla časopisu zaznamenali jeho webové stránky celkom 143 krajín návštev (v abecednom poradí):

1. Afganistan	49. Island	97. Palestína
2. Albánsko	50. Izrael	98. Panama
3. Alžírsko	51. Írsko	99. Paraguaj
4. Angola	52. Jamajka	100. Peru
5. Argentína	53. Japonsko	101. Pobrežie slonoviny
6. Arménsko	54. Južná Afrika	102. Poľsko
7. Austrália	55. Južná Kórea	103. Portoriko
8. Azerbajdžan	56. Kambodža	104. Portugalsko
9. Bangladéš	57. Kamerun	105. Rakúsko
10. Barbados	58. Kanada	106. Rumunsko
11. Belgicko	59. Kazachstan	107. Rusko
12. Benin	60. Keňa	108. Rwanda
13. Bielorusko	61. Kirgizsko	109. Salvádor
14. Bolívia	62. Kolumbia	110. Saudská Arábia

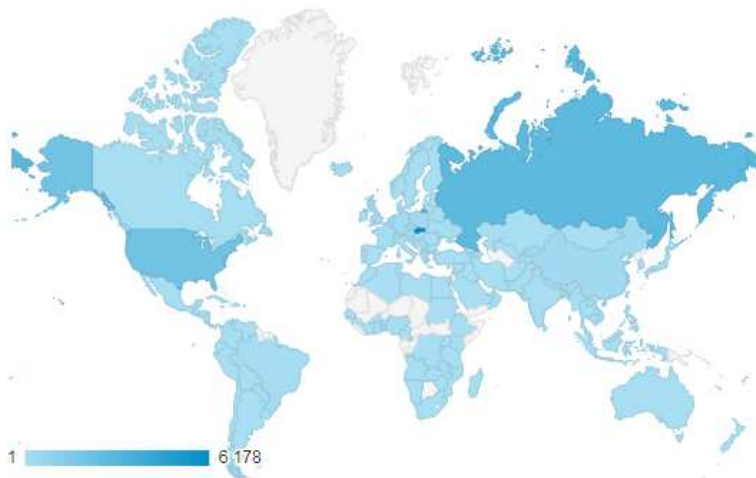
15. Bosna a Hercegovina	63. Kongo – Kinshasa	111. Senegal
16. Brazília	64. Kosovo	112. Seychely
17. Bulharsko	65. Kostarika	113. Singapur
18. Burkina Faso	66. Kuba	114. Sint Maarten
19. Burundi	67. Kuvajt	115. Slovensko
20. Curaçao	68. Laos	116. Slovinsko
21. Cyprus	69. Libanon	117. Spojené arabské emiráty
22. Česká republika	70. Litva	118. Spojené kráľovstvo
23. Čile	71. Líbya	119. Spojené štáty americké
24. Čína	72. Lotyšsko	120. Srbsko
25. Dánsko	73. Luxembursko	121. Srí Lanka
26. Dominika	74. Macedónsko	122. Sudán
27. Dominikánska republika	75. Madagaskar	123. Sýria
28. Egypt	76. Maďarsko	124. Španielsko
29. Ekvádor	77. Malajzia	125. Švajčiarsko
30. Estónsko	78. Malawi	126. Švédsko
31. Etiópia	79. Malta	127. Tadžikistan
32. Fidži	80. Maroko	128. Taiwan
33. Filipíny	81. Maurícius	129. Taliansko
34. Fínsko	82. Mexiko	130. Tanzánia
35. Francúzsko	83. Mjanmarsko	131. Thajsko
36. Ghana	84. Moldavsko	132. Togo
37. Grécko	85. Mongolsko	133. Trinidad a Tobago
38. Gruzínsko	86. Mozambik	134. Tunisko
39. Guatemala	87. Namíbia	135. Turecko
40. Guinea	88. Nemecko	136. Uganda
41. Holandsko	89. Nepál	137. Ukrajina
42. Honduras	90. Nigéria	138. Uruguaj
43. Hongkong	91. Nikaragua	139. Uzbekistan
44. Chorvátsko	92. Nórsko	140. Venezuela
45. India	93. Nová Kaledónia	141. Vietnam
46. Indonézia	94. Nový Zéland	142. Zambia
47. Irak	95. Omán	143. Zimbabwe
48. Irán	96. Pakistan	

Pri príležitosti vydania prvého čísla deviateho ročníka časopisu by som sa veľmi rada úprimne poďakovala všetkým prispievateľom, ktorí doň aktívne prispeli a podelili sa tak s čitateľmi o svoje vedomosti, skúsenosti či nevšedné pohľady na problematiku právnych otázok, a rovnako tiež vedeniu Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave, všetkým priateľom, kolegom, zamestnancom Právnickej fakulty i rektorátu

Trnavskej univerzity v Trnave za ich podporu a podnetné rady, a napokon tiež členom redakčnej rady časopisu a redakčnému tímu.

Verím, že časopis **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** poskytne podnetnú a inšpiratívnu platformu pre komunikáciu na úrovni odbornej aj občianskej verejnosti, a rovnako tiež pre vedecké a celospoločensky prínosné riešenia aktuálnych právnych otázok v kontexte ich najširších interdisciplinárnych spoločenských súvislostí, a to nielen na národnej, ale aj na regionálnej a medzinárodnej úrovni.

Obrázok 1 Teritoriálny prehľad krajín návštev webových stránok časopisu **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** do okamihu vydania prvého čísla deviateho ročníka

Prameň: Nástroje Google Analytics uplatnené na webových stránkach časopisu **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**. Dostupné na internete: <http://www.google.com/analytics/>.
© Google Analytics.

V mene celej redakčnej rady a redakcie časopisu **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**

s úctou,

Jana Koprlová

Trnava 31. marec 2021

Editorial for Spring Edition of the SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA 2021

Dear readers and friends,

let me introduce the first issue of the ninth volume of **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**, an international scientific online journal for the study of legal issues in the interdisciplinary context.

The journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** is issued under the auspices of the Faculty of Law of the Trnava University in Trnava, Slovakia, and it thematically focuses mainly on socially relevant interdisciplinary relations connected with issues of public law and private law at the national, transnational and international levels, while accepting and publishing exclusively original, hitherto unpublished contributions.

The journal is issued in an electronic on-line version four times a year, regularly on March 31st, June 30th, September 30th and December 31st, and it offers a platform for publication of contributions in the form of separate papers and scientific studies as well as scientific studies in cycles, essays on current social topics or events, reviews on publications related to the main orientation of the journal and also information or reports connected with the inherent mission of the journal.

The website of the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** offers the reading public information in the common graphical user interface as well as in the blind-friendly interface designed for visually handicapped readers, both parallel in the Slovak as well as English languages. In both languages the journal's editorial office provides also feedback communication through its own e-mail address. At the same time, the website of the journal offers readers due to the use of dynamic responsive web design accession and browsing by using any equipment that allows transmission of information via the global Internet network.

The current, first issue of the ninth volume of the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** offers a total of seven separate scientific studies written in three different languages – in the English, Czech and Slovak languages. The very first study offers readers a very complex and detailed view of the determining legal provisions and practical issues related to criminal proceedings under the Romanian law. The following study thoroughly analyses, streamlines and exemplarily explains the issues of the protection of whistleblowers in the legal order of the Czech Republic

within the context of the Directive on the Protection of Whistleblowers for Persons Who Report on Violations of the European Union Law. The third study concentrates on a very detailed systematic clarification as well as in-depth analysis of the questions of the Slovak legislation on criminal liability of members of trading companies in the context of the application of the *ultima ratio* principle. The next study offers readers systematic and thorough qualifying and clarifying of the key questions related to the indirect effect of the European Union law in the light of the case law of the Court of Justice of the European Union. The fifth study presents, streamlines, analyses in detail and clarifies the issues of the corona crisis and its impact on the crime in the Slovak Republic. The following study very precisely analyses and deeply explains the question of relationship between two Slovak legal acts regulating the issue of medical opinions of the health fitness to work. The final, seventh study offers the reader an extensive in-depth commentary on the legal questions related to the concept of permanent establishment in the form of a dependent agent in the light of the “Base Erosion and Profit Shifting” project, especially in relation to the Polish law.

In relation to the release of the first issue of the ninth volume of the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** we are pleased to inform all its readers, contributors as well as fans that the journal has been registered in the international scientific databases Crossref, ERIH PLUS and Index Copernicus International and applied for registration in other international scientific databases. At the same time, we would like to inform that till the date of the new issue, the journal’s websites had recorded a total of 143 countries of visits (in alphabetical order):

1. Afghanistan	49. Greece	97. Palestine
2. Albania	50. Guatemala	98. Panama
3. Algeria	51. Guinea	99. Paraguay
4. Angola	52. Honduras	100. Peru
5. Argentina	53. Hong Kong	101. Philippines
6. Armenia	54. Hungary	102. Poland
7. Australia	55. Iceland	103. Portugal
8. Austria	56. India	104. Puerto Rico
9. Azerbaijan	57. Indonesia	105. Romania
10. Bangladesh	58. Iran	106. Russia
11. Barbados	59. Iraq	107. Rwanda
12. Belarus	60. Ireland	108. Saudi Arabia
13. Belgium	61. Israel	109. Senegal

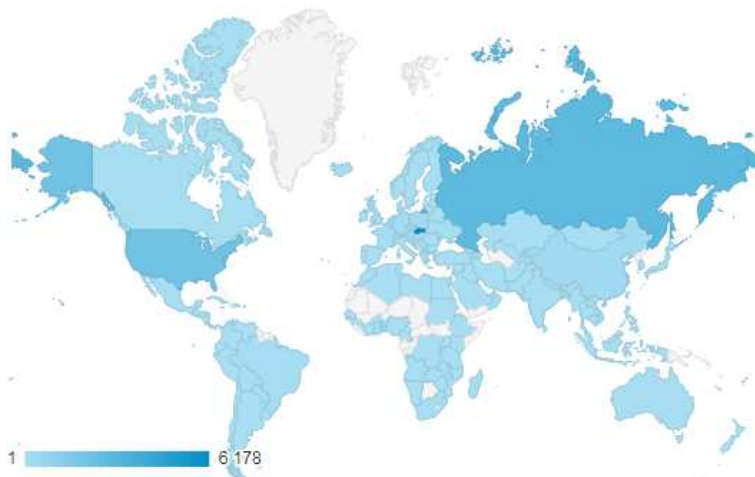
14. Benin	62. Italy	110. Serbia
15. Bolivia	63. Jamaica	111. Seychelles
16. Bosnia and Herzegovina	64. Japan	112. Singapore
17. Brazil	65. Kazakhstan	113. Sint Maarten
18. Bulgaria	66. Kenya	114. Slovakia
19. Burkina Faso	67. Kosovo	115. Slovenia
20. Burundi	68. Kuwait	116. South Africa
21. Cambodia	69. Kyrgyzstan	117. South Korea
22. Cameroon	70. Laos	118. Spain
23. Canada	71. Latvia	119. Sri Lanka
24. Chile	72. Lebanon	120. Sudan
25. China	73. Libya	121. Sweden
26. Colombia	74. Lithuania	122. Switzerland
27. Congo – Kinshasa	75. Luxembourg	123. Syria
28. Costa Rica	76. Macedonia	124. Taiwan
29. Côte d'Ivoire	77. Madagascar	125. Tajikistan
30. Croatia	78. Malawi	126. Tanzania
31. Cuba	79. Malaysia	127. Thailand
32. Curaçao	80. Malta	128. The Netherlands
33. Cyprus	81. Mauritius	129. Togo
34. Czech Republic	82. Mexico	130. Trinidad and Tobago
35. Denmark	83. Moldova	131. Tunisia
36. Dominica	84. Mongolia	132. Turkey
37. Dominican Republic	85. Morocco	133. Uganda
38. Ecuador	86. Mozambique	134. Ukraine
39. Egypt	87. Myanmar	135. United Arab Emirates
40. El Salvador	88. Namibia	136. United Kingdom
41. Estonia	89. Nepal	137. United States of America
42. Ethiopia	90. New Caledonia	138. Uruguay
43. Fiji	91. New Zealand	139. Uzbekistan
44. Finland	92. Nicaragua	140. Venezuela
45. France	93. Nigeria	141. Vietnam
46. Georgia	94. Norway	142. Zambia
47. Germany	95. Oman	143. Zimbabwe
48. Ghana	96. Pakistan	

On the occasion of launching the first issue of the ninth volume of the journal, I would be delighted to sincerely thank all the contributors who have contributed in it actively and have shared with the readers their knowledge, experience or extraordinary views on legal issues as well as the top management of the Faculty of Law of the Trnava University in

Trnava, all friends, colleagues, employees of the Faculty of Law, the rector's administration at the Trnava University in Trnava for all support and suggestive advices and, finally, also the members of journal's editorial board and the editorial team.

I believe that the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** provides a stimulating and inspirational platform for communication both on the professional level and the level of the civic society as well as for scientific and society-wide beneficial solutions to current legal issues in context of their broadest interdisciplinary social relations, in like manner at national, regional and international levels.

Figure 1 Territorial View of Visitors' Countries in Relation to the Websites of the Journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** before Issuing the First Issue of the Ninth Volume

Source: Tools of Google Analytics in Relation to Websites of the Journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**. Available at: <http://www.google.com/analytics/>. © Google Analytics.

On behalf of the entire editorial board and editorial office of the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**

Yours faithfully,

Jana Koprlová

Trnava, Slovakia, March 31st, 2021

Judicial Procedure in Criminal Matters: Legal Provisions and Practical Issues

Andrei Zarafiu

Abstract: *Approaching the judicial procedure within a common framework of criminal proceedings through analysis of the legal provisions and the case-law in criminal matters is a real challenge for the judicial authorities. First of all, criminal proceedings suppose the activity of finding the truth. The truth in criminal cases investigated and judged by the judicial bodies is gained only through pertinent, conclusive and genuine evidence. This means a multidisciplinary judicial approach in which the entire “actors” involved in criminal proceedings bring together skills and competences, procedures as well as legal instruments in order to obtain for them the expected results. The judicial skills of the judicial bodies are successfully provided in the case-law examination. In this regard, their competences are better understood within a common procedure in criminal proceedings, viewed under the general principle of solving the criminal cases beyond any reasonable doubt. The presented paper aims at finding appropriate ways of strengthening cooperation among practitioners in criminal matters in order to solve the criminal cases legally, as well as at providing real solutions to achieve the judicial truth in criminal cases that are investigated. The paper reviews the newer doctrinal instrument of the criminal procedure law, which comprises judicial institutions, special procedures as well as legal provisions discussed in a multidisciplinary context. Conclusive remarks are provided at the end of the presented paper, which refer to the most relevant aspects of the judicial procedure in criminal cases.*

Key Words: *Criminal Law; Criminal Matters; Criminal Cases; Legal Provisions; Case-law Examination; Solving Criminal Cases; Evidence; Investigation Procedure; Judicial Bodies; Judgment Phase; Romania.*

Introduction

The judicial procedure, discussed in a multidisciplinary framework, is currently of a great importance for the justice in criminal matters, in particular for the criminal cases being either in the investigation phase or in the judgment phase of criminal proceedings. Indifferent of the criminal procedure involved, the ordinary procedure or the special one, the activi-

ty of finding the truth is an imperative criterion for achieving the justice purpose by the judicial bodies. The manner in which the judicial bodies' competences interact with each other and the results gathered during the criminal proceedings depend on the high level of the justice system activity and, equally, on the acting factors which, generally speaking, favour the process of solving the criminal cases.

In a common framework of criminal proceedings, the judicial skills of solving the criminal cases in Romania are useful, as regulated by the Code of Criminal Procedure of Romania adopted by the Law No. 135 in year 2010.¹ It harmonizes the general principles of criminal procedure law, also discussed by the doctrine in criminal matters with the European ones. Its current approach is analysed both from the doctrine's point of view as well as from the practical expectations, both in cases of offenses and serious crimes.

In this context, expressing the interest for multidisciplinary judicial skills in criminal proceedings, viewed in a common procedure, means a legal instrument of gathering results as well as a key factor of providing judicial decisions during the judgment phase, more particularly at the end of criminal proceedings.

The conclusive factors in the matter are expressly regulated by the provisions of the Code of Criminal Procedure of Romania, where a particular attention is being paid to the connection established between the judicial bodies and other professionals with competences in this area. They refer to the criminologists, the judicial bodies having competences in the investigation phase as well as to the forensic experts whose competences are carried out during the entire criminal proceedings. Their main purpose is to bring together information, skills and legal provisions in order to examine the criminal cases legally and multidisciplinary.

Legal provisions and doctrinal references in criminal matters

The general theory of criminal procedure has stated that, based on the common culture of the fundamental principles in criminal matters,² the

¹ See *Law No. 135 of July 1, 2010, on the Code of Criminal Procedure* [2010-07-01]. Official Journal of Romania, 2010, No. 486, into force from 7 February 2014.

² In this regard, see MAURO, C. "Minimum" Procedural Rights in Judicial Cooperation Procedures. In: T. RAFARACI and R. BELFIORE, eds. *EU Criminal Justice: Fundamental Rights, Transnational Proceedings and the European Public Prosecutor's Office* [online]. 1st ed.

Article 82 of the Treaty on the Functioning of the European Union introduces standards of compromise in the matter of protection and procedural guarantees common to all the national systems in order to facilitate the judicial cooperation between the European Union Member States. In this field, the involvement of criminal justice at the European level was defined as a new concept of a global context.³

Basically, a new instrument in criminal matters is featured by the doctrinal and judicial issues, able to analyse the legal institutions of criminal proceedings in a new context, introduced by the entrance into force of the new Code of Criminal Procedure of Romania on 1 February 2014. It is about the *criminal procedure law* – a new doctrinal reference in criminal matters, published in year 2020.⁴ It has emphasized theoretical points of view, regarding the current legal provisions and juridical institutions of criminal procedure law, under the general framework stated by the Code of Criminal Procedure of Romania. At the same time, the constitutional references have been taken into account, while the legislator being accustomed to the Constitutional Court of Romania decisions which several times amended the provisions of the Code of Criminal Procedure of Romania and declared most of them unconstitutionally.⁵

Moreover, the general framework set up by the doctrine of criminal procedure law is supported by the jurisprudence in criminal cases, also examined both under the ordinary and the special criminal procedures, as regulated by the Code of Criminal Procedure of Romania. The case-law presentations are thus provided in the most important issues of the criminal institutions, such as those which deal with the following issues:

- ✚ the concept of stopping the criminal proceedings under the legal basis, stated by the Article 16 para (1) letter i) of the Code of Criminal Procedure of Romania;

Cham: Springer, 2019, pp. 71-81 [cit. 2021-01-04]. ISBN 978-3-319-97319-7. Available at: https://doi.org/10.1007/978-3-319-97319-7_5.

³ See VERVAELE, J. A. E. European Criminal Justice in the European and Global Context. *New Journal of European Criminal Law* [online]. 2019, vol. 10, no. 1, pp. 7-16 [cit. 2021-01-04]. ISSN 2399-293X. Available at: <https://doi.org/10.1177/2032284419840708>.

⁴ For detailed legal institutions of criminal procedure law, see MAGHERESCU, D. *Drept procesual penal: Partea generală: Partea specială*. 1-a ed. București: Pro Universitaria, 2020, pp. 23-47. ISBN 978-606-26-1267-2.

⁵ See MAGHERESCU, D. *Drept procesual penal: Partea generală: Partea specială*. 1-a ed. București: Pro Universitaria, 2020, pp. 52-65. ISBN 978-606-26-1267-2.

- ✚ the parties and their procedural rights during the criminal proceedings;
- ✚ the judicial bodies' material and territorial competences of administering the evidence as well as the preventive measures ordered by the court of law;
- ✚ the absolute nullity of procedural acts carried out by an unqualified investigation body, which produces consequences during the preliminary courtroom procedure;
- ✚ the three phases of criminal proceedings – *investigation, judgment and execution of punishments* – in cases of a definitive condemnation of defendants, according to their guilt, stated by the court of law.

From the structural point of view, the literature reviewed is divided into two parts. One of them is devoted to the general part of criminal procedure law, while another one to the special part of criminal procedure law. Both of them comprise chapters and sections disposed in conformity with the provisions of the Code of Criminal Procedure of Romania, the general part of which regulates the main judicial institutions, while the special part their applicability to practice.

In fact, it is about the doctrinal theory related to the nexus between the two parts of criminal procedure law, which highlights that the judicial institutions of criminal proceedings, provided by the general part of the Code of Criminal Procedure of Romania, fulfil their content and final purpose under the special provisions of the Code of Criminal Procedure of Romania.

The main traditional principles are comprehensively harmonized with the European ones, as a particular condition advanced by the European authorities even in the preliminary period of adhesion of Romania to the European Union.⁶ They refer to the following common principles of criminal procedure law, as they are regulated by the legislation in criminal matters in force:

a) *The legality of criminal proceedings* is viewed as the upper principle applied in the criminal cases investigated and judged according to the main provisions adopted by the Code of Criminal Procedure of Romania as well as under the constitutional provisions as well. The theory of legality is concordant to equality of arms, stated by the Article 6 para (1) of

⁶ See KOSTORIS, R. E. ed. *Handbook of European Criminal Procedure* [online]. 1st ed. Cham: Springer, 2018, pp. 3-55 [cit. 2021-01-04]. ISBN 978-3-319-72462-1. Available at: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-72462-1>.

the European Convention on Human Rights. From this point of view, the discussion could be focused around the idea of unbalancing powers that characterizes the investigation phase in which the prosecutor is entitled to use the entire procedural “arsenal” provided by the public function that features the public prosecutor office, while the defendant is entitled to use only the procedural rights regulated by the Code of Criminal Procedure of Romania, as it will be highlighted below. Nevertheless, in a benighted environment, the legislator has expressed the need for respecting the entire defendants’ rights and interests during the criminal proceedings.

b) *Dividing judicial functions* is a newer judicial principle of criminal proceedings, implemented in the criminal justice once the new Code of Criminal Procedure of Romania entered into force. Regulated by the Article 3 thereof, the principle recognizes the activity of exercising four judicial functions of the criminal justice, as divided into the function of criminal prosecution, the function of disposing of fundamental rights and freedoms of persons during the investigation phase, the function of verifying the legality to send persons to trial as well as the function of judgment. All of these functions are exercised separately, in respect to the other judicial principles regulated by the Code of Criminal Procedure of Romania. Despite this rule, the legislator has provided an exception. It refers to the possibility to exercise the function of verifying the legality to send persons to trial, which is considered compatible with the function of judgment.⁷

c) *Presumption of innocence* has basically been implemented in the domestic legislation from the European provisions stated by the European Convention on Human Rights, which regulate the suspected person’s innocence during the criminal proceedings under the Article 6 para (2) thereof.⁸ On the one hand, according to the Article 23 para (11) of the Constitution of Romania, the defendant is being considered innocent until the definitive judicial decision pronounced by an independent court of

⁷ A derogation from the main rule of the Code of Criminal Procedure of Romania is granted by law which refers to the procedure of beginning the judgment under the Article 341 para (7) point 2 (c) of the Code of Criminal Procedure of Romania, as stated by the Article 3 para (3) thereof.

⁸ In accordance with the European provisions, the presumption of innocence is also regulated by the Article 4 para (1) of the Code of Criminal Procedure of Romania which states that “Any person is being considered innocent until the establishment of guilt by a definitive criminal decision”. See, in this matter, *Judgement of the Court of Law of Bacău Ref. No. 93 [2019]*.

law. For this reason, the defendant does not have the obligation to prove the innocence; in consequence, the obligation of submitting evidence in defense does not occur. Analysing the jurisprudence in case-law decisions pronounced by the courts of law in criminal matters, the principle of presumption of innocence, as it is regulated by the Article 4 of the Code of Criminal Procedure of Romania, involves two sides. One of them refers to the administration of evidence, while another one to its interpretation. This is because in the end of the judgment phase, the court of law is obliged to pronounce the judicial decision based on pertinent, conclusive and genuine evidence, resulted from the entire resources of evidence of the criminal case. Otherwise, the final aim of criminal proceedings will not be achieved and the judicial decision pronounced under such circumstances will be voidable.

d) *Finding the truth in criminal cases* is the main purpose of the criminal justice, namely of gathering the pertinent, conclusive and genuine evidence, in such a manner to be approved by the court of law. The doctrine in criminal matters has highlighted the *objective feature of the truth*⁹ that should be achieved in criminal proceedings. This feature must describe adequately the concordance between the criminal acts committed by the perpetrator and the aspects gathered by the court of law that will be reflected in the judicial decision. The judicial procedure in the criminal cases must imperatively be organized in a joint activity, in purpose for the court of law to find the truth – *res iudicata pro veritate habetur*. The Romanian judicial activity in criminal matters offers the guarantee of the evidence system being based on conceptual guarantees, such as the liberty of evidence and means of evidence as well as their free appraisal.

e) *Ne bis in idem* is also viewed under the European Convention on Human Rights regulations, within the Article 7 thereof which states that any person cannot be convicted either for an action or an omissive act that is not an offence at the time of its committing, according to the domestic or international law. Under the Article 6 of the Code of Criminal Procedure of Romania, the principle has meant a measure of harmonizing the domestic legislation in criminal matters with the European Convention on Human Rights' requirements as well as with the European legislation, having organized around the European Union legislation compulsory for the Member States. The regulation of this principle means a real

⁹ See THEODORU, G. *Tratat de Drept procesual penal*. 2-a ed. București: Hamangiu, 2008, p. 83. ISBN 978-973-1836-86-7.

guarantee that the legislator has submitted to the society, generally speaking, and stated in the Code of Criminal Procedure of Romania, regarding the judicial status which appears after the pronouncement of a definitive judicial decision in the criminal case.

f) *Compulsory act of beginning and exercising criminal action* features particularly the investigation phase of criminal procedure and is stipulated by the Article 7 of the Code of Criminal Procedure of Romania. It expresses an official act of the investigation bodies, stated by the Article 3 thereof, which provides that the judicial functions in criminal cases are exercised *ex officio*. This means that during the investigation phase of criminal proceedings the prosecutor has the exclusive right to beginning and to exercising the criminal action against the person who is suspected of having committed an offense. Consequently, the prosecution office must not be appraised of committing an offense in order for the current principle to be involved. Moreover, the prosecution bodies can begin the criminal action and can carry out any procedural act, according to the principle of compulsory act of beginning and exercising the criminal action.

g) *Fair trial and solving the criminal cases in reasonable time* provide that the judicial bodies are obliged to develop the investigation activity and the judgment within the framework of guaranteeing parties' procedural rights.¹⁰ It should be pointed out that Romania was several times condemned by the European Court of Human Rights because of the infringement of the Article 6 of the European Convention on Human Rights, especially in the beginning of the '90s, while the older Code of Criminal Procedure of Romania disadvantaged parties during the criminal proceedings.¹¹ It was a serious drawback for the Romanian society entirely; this situation was remediated by the legislator at the time of adopting the new Code of Criminal Procedure of Romania. Moreover, it is considered

¹⁰ The principles of fair trial and solving the criminal cases in reasonable time are regulated by the Article 8 of the Code of Criminal Procedure of Romania which provides that "The judicial bodies are entitled to carry out both criminal investigation and judgment activities with the achievement of processual guarantees as well as the parties' and processual subjects' rights, in such a manner to state completely in due course the criminal actions, any innocent person to be under criminal liability, and any person who committed an offence to be punished according to criminal law provisions in reasonable time".

¹¹ See *Case of Drăgănescu v. Romania* [2008-09-30]. Judgement of the European Court of Human Rights, 2008, Application No. 29301/03; and *Case of Bercaru v. Romania* [2008-09-16]. Judgement of the European Court of Human Rights, 2008, Application No. 8870/02.

that the involvement of the principle of solving the criminal cases in reasonable time awards a larger certainty for the entire system of the criminal justice. From a practical point of view, the expedience of the criminal procedure is characterized by the fact that the criminal cases should be solved as rapidly as possible, with respect to the high level standards of fair trial and due process.

h) *Right to freedom and safety* guarantees that the defendant who was illegally arrested or deprived of liberty has the procedural right to compensation for the damage suffered, in accordance with the domestic law. The principle also leads to the right to information in a shortest period of time about the judicial reason of the arrest. On the one hand, the arrested defendant has the right to appeal against ordering such preventive measure of depriving of liberty; on the other hand, if defendant considers that such preventive measure was ordered illegally, then the qualified judicial bodies have the obligation to repealing measure. In these cases, the arrested defendant will immediately be discharged. Referring to this issue, the jurisprudence in criminal cases has emphasized unanimously that the judicial decision to arrest the defendant, which is not based on genuine evidence, is voidable.¹²

i) *Right to defense* is the procedural right regulated by the Article 10 of the Code of Criminal Procedure of Romania for the defendant, the parties as well as the main processual subjects involved in criminal cases. The right to defense is practically supported by the right of defense which offers to parties the right to be assisted by a lawyer, either appointed by themselves or called *ex officio* by the judicial bodies under particular circumstances, stated by the Code of Criminal Procedure of Romania. It supposes that both the suspect and the defendant have the right to be informed on the criminal action they are accused of and on the judicial deeds' qualification. Moreover, the right to defense is also connected with the right to silence. In this regard, the judicial bodies must inform defendant about the right to declare nothing regarding the criminal case. In order to achieve the purpose of the right to defense, it should be exercised under the limit of a good faith. The feature of a due process, according to the European Court of Human Rights jurisprudence, states that the right of the defendant to participate personally in the criminal proceedings is not absolute. However, it is necessary in order for the

¹² See *Decision of the High Court of Cassation and Justice of Romania Ref. No. 986/2018* [2018-12-28].

court of law to verify if the defendant is defended by a lawyer, either appointed by the defendant or called *ex officio* by the judicial bodies.¹³ An imperative of the criminal procedure is that the judicial bodies must assure that the defendant is *de facto* defended by a lawyer during the criminal procedure.

j) *Respecting the human dignity and private life* occurs in criminal proceedings as a consequence of the other judicial principles presented above.¹⁴ The principle has a larger applicability, being extended over the three fundamental aspects of the individual's life. Thus, in the concept of the Code of Criminal Procedure of Romania, the respect to private life, the inviolability of domicile and the secrecy of correspondence are guaranteed. The infringement of exercising these rights is prohibited by criminal procedure law. Only one exception occurs under the legal conditions provided expressly by the legislator, as long as they appear as a necessary measure in a democratic society.

All of the above-stated principles, on the one hand, are corroborated each other and, on the other hand, subordinated comprehensively to the *principle of free access to justice*,¹⁵ having consequences in the field of pronouncing decisions in the criminal cases legally.¹⁶

Secondly, according to the Article 1 of the Code of Criminal Procedure of Romania,¹⁷ the rules of criminal procedure provide the judicial framework of criminal proceedings as well as those aspects which are judicially connected with a criminal case. In this circumstance, the doctrine has admitted that the rules of criminal proceedings establish relevant connection in a multidisciplinary framework, also defined as a structural one, due to the fact that they refer to the legal provisions which

¹³ See *Decision of the High Court of Cassation and Justice of Romania Ref. No. 238/A/2018 [2018-10-01]*.

¹⁴ The principle of respecting the human dignity and private life is regulated by the Article 11 of the Code of Criminal Procedure of Romania.

¹⁵ According to the Article 21 of the Constitution of Romania, the persons are entitled to complain to justice for defending their rights, freedoms and legal interests. Any law should not infringe exercising this right.

¹⁶ See PALMER, E., T. CORNFORD, A. GUINCHARD and Y. MARIQUE, eds. *Access to Justice: Beyond the Policies and Politics of Austerity*. 1st ed. Oxford: Hart Publishing, 2016, pp. 13-40. ISBN 978-1-84946-734-6.

¹⁷ See Article 1 of the Title I. "*Principles and Limits of Applying the Law of Criminal Procedure*", regulated by the General Part of the Code of Criminal Procedure of Romania.

regulate the state's right to punish defendants, on the one hand, and the means of achieving this right, on the other hand.¹⁸

Chronologically speaking, committing an offence generates the judicial bodies' competence to deploy the investigation instruments and to develop the criminal action into force, in accordance with the entire legal provisions regulated by the Code of Criminal Procedure of Romania. *De iure*, the function of investigation is compulsory as long as the prosecutor is obliged to exercise the criminal action *ex officio*, in cases in which there is sufficient evidence to prove that an offence was committed. This is a legal condition provided by the judicial provisions in criminal cases. Moreover, it has been stated that the prosecutor has the main role to intervene in cases in which a procedural act or activity is not justified.¹⁹

The doctrine in the criminal matters at the international level has also been involved in defining the special elements of criminal cases through stating appropriate definition for the theory of judicial institutions of criminal proceedings²⁰ as well as performing the judicial authority through engaged judging practices.²¹

The second part of the *criminal procedure law* contains provisions regarding the special procedures, such as admitting a guilt agreement, juvenile justice, criminal liability of the legal entities, judicial cooperation in criminal matters and so on, where a particular attention is being paid to cases of serious crimes.²² A special interest occurs in relation to the special procedure of admitting a guilt agreement, regulated by the Code of Criminal Procedure of Romania at the first time in year 2014. The spe-

¹⁸ See THEODORU, G. *Tratat de Drept procesual penal*. 2-a ed. București: Hamangiu, 2008, p. 24. ISBN 978-973-1836-86-7.

¹⁹ See NEAGU, I. *Tratat de procedură penală: Partea generală*. 3-a ed. București: Universul Juridic, 2013, p. 49. ISBN 978-606-673-075-4.

²⁰ See BERAIA, G. Freedom of Expression vs. Authority of Judiciary: Balancing the Competing Interests, Theory and Practice of National Courts, the European Court of Human Rights, the Supreme Court of the United States of America and the United Nations Human Rights Committee. *Constitutional Law Review* [online]. 2018, vol. 10, no. 11, pp. 48-66 [cit. 2021-01-04]. ISSN 1987-8540. Available at: <http://clr.iliauni.edu.ge/wp-content/uploads/2020/05/Giorgi-Beraia-pp.48-66.pdf>.

²¹ See ROACH ANLEU, Sh. and K. MACK. *Performing Judicial Authority in the Lower Courts* [online]. 1st ed. London: Palgrave Macmillan, 2017, pp. 3-9 [cit. 2021-01-04]. Palgrave Socio-legal Studies. ISBN 978-1-137-52159-0. Available at: <https://doi.org/10.1057/978-1-137-52159-0>.

²² See MAGHERESCU, D. Transnational Criminality in Europe and the Danger of Its Movement from East to West. *Sintezis* [online]. 2011, vol. 1, no. 3, pp. 165-189 [cit. 2021-01-04]. ISSN 2334-7716. Available at: <https://ssrn.com/abstract=2778616>.

cial procedure may only be advanced in cases in which the applied punishment is not the life imprisonment or more than 15 years imprisonment. The purpose of such legal provision is that of protecting the general interest of society from serious crimes, as a very spread phenomenon currently.²³

This interest is also viewed upon the parties' rights during the special procedure, the prosecutor's role as well as his/her competence to sign the guilt agreement in such a manner not to be rejected by the court of law during the judgment phase of criminal proceedings. This means that the legislator has had in view one of the most important guarantees of the parties involved in the special procedure of admitting a guilt agreement.

Another judicial institution was presented around the judicial cooperation in criminal cases, also viewed under the European provisions, adopted at the European level and implemented in the domestic legislation in criminal matters, within the pre-established legal framework of adapting the community *acquis* to the national legislation in criminal matters.²⁴

Practical issues and case-law examination

The analysis of judicial procedures in criminal matters is highlighted in particular case-law presentations, examined both in substantive criminal law and procedural criminal law. A new pertinent issue arises in the field of removing the evidence gathered illegally by the investigation bodies by the judge in preliminary courtroom procedure.

²³ See MAGHERESCU, D. Transnational Criminality in Europe and the Danger of Its Movement from East to West. *Sintezi* [online]. 2011, vol. 1, no. 3, pp. 165-189 [cit. 2021-01-04]. ISSN 2334-7716. Available at: <https://ssrn.com/abstract=2778616>.

²⁴ The procedure was imposed by the *Law No. 157 of May 24, 2005, for the Ratification of the Treaty between the Kingdom of Belgium, the Czech Republic, the Kingdom of Denmark, the Federal Republic of Germany, the Republic of Estonia, the Hellenic Republic, the Kingdom of Spain, the French Republic, Ireland, the Italian Republic, the Republic of Cyprus, the Republic of Latvia, the Republic of Lithuania, the Grand Duchy of Luxembourg, the Republic of Hungary, the Republic of Malta, the Kingdom of the Netherlands, the Republic of Austria, the Republic of Poland, the Portuguese Republic, the Republic of Slovenia, the Slovak Republic, the Republic of Finland, the Kingdom of Sweden, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland (Member States of the European Union) and the Republic of Bulgaria and Romania, Concerning the Accession of the Republic of Bulgaria and Romania to the European Union, Signed by Romania in Luxembourg on April 25, 2005* [2005-05-24]. Official Journal of Romania, 2005, No. 465.

The jurisprudence in criminal cases is substantially analysed, being pertinently argued according to the legal provisions regulated by the Code of Criminal Procedure of Romania. In this respect, it has been provided that the judge of preliminary courtroom has proceeded to verify the legality of the indictment act issued by the prosecutor as well as the legality of administering the evidence during the investigation phase.²⁵ In this matter, the judge in preliminary courtroom procedure has observed the relative nullity of the ordinance of the invalidating act of beginning the investigation activity and subsequently has ordered to remove it from the case documents. Moreover, it has been ordered to remove the defendant witness's declarations from the pieces of evidence of the criminal case.

Consequently, the judge in preliminary courtroom procedure stated the legality of the investigating court of law by the prosecutor with the indictment act as well as "the legality of administering the other evidence and carrying out the other acts of investigation activity, regarding the defendant [...] for committing offence of attempting homicide, incriminated by the Article 32 of the Penal Code, related to the Article 188 para (1) and para (2) of the Penal Code and ordered the beginning of judgment".²⁶

The literature review is also focused on the last modifications of the Code of Criminal Procedure of Romania, disposed by the Constitutional Court of Romania, which amended it several times for the infringement of the Constitution of Romania.²⁷ The practical issues are then connected to the major scope of legislation in criminal cases, which consists in adapting the rules provided by the Code of Criminal Procedure of Romania to the fundamental ones, regulated by the Constitution of Romania.

From a doctrinal point of view, it has also been emphasized that the jurisprudence in criminal cases plays a significant role, being connected to the constitutional provisions, in particular to the decisions pronounced by the Constitutional Court of Romania.

²⁵ See *Judgement of the Court of Law of Covasna Ref. No. 16* [2018-06-25] in MAGHERESCU, D. *Drept procesual penal: Partea generală: Partea specială*. 1-a ed. București: Pro Universitaria, 2020, pp. 273-274. ISBN 978-606-26-1267-2.

²⁶ See *Judgement of the Court of Law of Covasna Ref. No. 16* [2018-06-25] in MAGHERESCU, D. *Drept procesual penal: Partea generală: Partea specială*. 1-a ed. București: Pro Universitaria, 2020, pp. 273-274. ISBN 978-606-26-1267-2.

²⁷ See *Constitution of Romania, amended by Law No. 429* [2003-09-18]. Official Journal of Romania, 2003, No. 669.

Regarding the evidence administered illegally, the defendant has required from the judge in preliminary courtroom procedure to return the criminal case back to the Prosecutor Office as well as to establish the nullity of the records on intercepting conversations. The main argument was that the procedural act has been carried out by other state authorities than the judicial ones; therefore, this activity should be featured by the nullity of such procedural acts, according to the Constitutional Court Decision No. 51 of year 2016.²⁸

In fact, the defendant admitted that during the investigation phase of criminal proceedings some actions of intercepting communications were approved by the court of law, but they were not carried out by the judicial bodies, which is the fact that brings about the sanction of nullity of procedural acts carried out under these circumstances. Considering all these aspects, the evidence gathered by the judicial bodies through the procedural means of technical surveillance is null.²⁹

It is appreciated that, from the point of view of the evidence administered during the investigation phase, the main purpose of the preliminary courtroom procedure lies in the aspect of verifying the respect to the principle of legality. This aspect supposes the application of proceeding rules of administering the evidence, but not the analysis of their content from the point of view of rationality, pertinence and conclusive features – aspects that involve the background of the case which is decided by the judge within the judicial decision pronounced.

Regarding the procedure of appealing the legality of seizing court of law and administering the evidence, the defendant may not invoke the reason that the investigation bodies did not take into account the participation of other persons in committing criminal acts. The court of law has proceeded so, under these circumstances, due to the fact that the Article 328 of the Code of Criminal Procedure of Romania does not regulate the obligation of analysing the criminal participation of other persons. Moreover, the procedural institution of extending the criminal action by

²⁸ See *Judgement of the Court of Law of Iași Ref. No. 18* [2017-02-15] in MAGHERESCU, D. *Drept procesual penal: Partea generală: Partea specială*. 1-a ed. București: Pro Universitaria, 2020, pp. 125-127. ISBN 978-606-26-1267-2.

²⁹ See *Judgement of the Court of Law of Iași Ref. No. 18* [2017-02-15] in MAGHERESCU, D. *Drept procesual penal: Partea generală: Partea specială*. 1-a ed. București: Pro Universitaria, 2020, pp. 125-127. ISBN 978-606-26-1267-2.

the judge during the judgment phase is not regulated by the Code of Criminal Procedure of Romania any more.³⁰

In this matter, Article 371 of the Code of Criminal Procedure of Romania limits the object of judgment to deeds and persons provided by the indictment act, instead of the aspect of deeds' judicial qualification. In this case, the court of law is entitled to change the deeds' judicial qualification, under the Article 386 thereof. Nevertheless, it is limited to defendants and criminal acts inserted in the indictment act, submitted by the prosecutor.

The practice of an illegal activity in the investigation phase of criminal proceedings was viewed as a serious infringement of the Article 6 of the European Convention on Human Rights provisions as well as of the European Court of Human Rights jurisprudence, which advanced the rule on due process. From a domestic law perspective, Article 21 para (3) of the Constitution of Romania, corroborated with the Article 8 of the Code of Criminal Procedure of Romania, imposes an equilibrium between the defense and accusation, as equality of arms in criminal cases, as well as the idea of a fair trial, including principles of both the general interests and the individual interests.

Consequently, the elements of due process should be found in any procedure, ordinary or special, during the entire criminal proceedings, not just in the judgment phase, but in the investigation phase as well. It particularly means a large spectrum of procedural guarantees, granted by the judicial bodies both for the defendants and all the involved parties in criminal cases.

Conclusions

Approaching the legal institutions of criminal procedure law within the criminal proceedings in Romania has changed the manner in which the criminal cases were solved after the entrance into force of the new Code of Criminal Procedure of Romania in year 2014. A new vision has been created, in accordance with the European provisions, stated both by the European Convention on Human Rights and the European Court of Human Rights jurisprudence.

³⁰ See *Decision of the High Court of Cassation and Justice of Romania Ref. No. 211/A/2017* [2017-06-12].

The involvement of the doctrine in the field of the criminal justice means, from a theoretical perspective, a necessary instrument of balancing the judicial bodies' skills and the legal institutions, transferred into the finalization of criminal proceedings.

A new theory of achieving the functions of criminal proceedings by legal provisions stipulated expressly by the Code of Criminal Procedure of Romania is more than necessary. This means that in a common framework of criminal matters the coexistence of those legal means of criminal procedure, which are regulated by the Code of Criminal Procedure of Romania, comes to argue the theoretical background along with the practical expectations.

The Romanian justice system in criminal matters is then featured by several topics, well-grounded and implemented in practice. Jurisprudence is, in this context, one of the most important instruments for balancing the parties' procedural rights and judicial skills in criminal cases.

All these aspects considered, the literature's content offers guidance both for students and practitioners who would like to deepen their knowledge in the field of criminal procedure law, including the newer judicial institutions in the European context.

References

- BERAIA, G. Freedom of Expression vs. Authority of Judiciary: Balancing the Competing Interests, Theory and Practice of National Courts, the European Court of Human Rights, the Supreme Court of the United States of America and the United Nations Human Rights Committee. *Constitutional Law Review* [online]. 2018, vol. 10, no. 11, pp. 48-66 [cit. 2021-01-04]. ISSN 1987-8540. Available at: <http://clr.iliauni.edu.ge/wp-content/uploads/2020/05/Giorgi-Beraia-pp.48-66.pdf>.
- Case of Bercaru v. Romania* [2008-09-16]. Judgement of the European Court of Human Rights, 2008, Application No. 8870/02.
- Case of Drăgănescu v. Romania* [2008-09-30]. Judgement of the European Court of Human Rights, 2008, Application No. 29301/03.
- Constitution of Romania, amended by Law No. 429* [2003-09-18]. Official Journal of Romania, 2003, No. 669.
- Decision of the Constitutional Court of Romania Ref. No. 51/2016* [2016-02-16].

Decision of the High Court of Cassation and Justice of Romania Ref. No. 211/A/2017 [2017-06-12].

Decision of the High Court of Cassation and Justice of Romania Ref. No. 238/A/2018 [2018-10-01].

Decision of the High Court of Cassation and Justice of Romania Ref. No. 986/2018 [2018-12-28].

European Convention on Human Rights.

Judgement of the Court of Law of Bacău Ref. No. 93 [2019].

Judgement of the Court of Law of Covasna Ref. No. 16 [2018-06-25].

Judgement of the Court of Law of Iași Ref. No. 18 [2017-02-15].

KOSTORIS, R. E. ed. *Handbook of European Criminal Procedure* [online]. 1st ed. Cham: Springer, 2018. 445 p. [cit. 2021-01-04]. ISBN 978-3-319-72462-1. Available at: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-72462-1>.

Law No. 135 of July 1, 2010, on the Code of Criminal Procedure [2010-07-01]. Official Journal of Romania, 2010, No. 486, into force from 7 February 2014.

Law No. 157 of May 24, 2005, for the Ratification of the Treaty between the Kingdom of Belgium, the Czech Republic, the Kingdom of Denmark, the Federal Republic of Germany, the Republic of Estonia, the Hellenic Republic, the Kingdom of Spain, the French Republic, Ireland, the Italian Republic, the Republic of Cyprus, the Republic of Latvia, the Republic of Lithuania, the Grand Duchy of Luxembourg, the Republic of Hungary, the Republic of Malta, the Kingdom of the Netherlands, the Republic of Austria, the Republic of Poland, the Portuguese Republic, the Republic of Slovenia, the Slovak Republic, the Republic of Finland, the Kingdom of Sweden, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland (Member States of the European Union) and the Republic of Bulgaria and Romania, Concerning the Accession of the Republic of Bulgaria and Romania to the European Union, Signed by Romania in Luxembourg on April 25, 2005 [2005-05-24]. Official Journal of Romania, 2005, No. 465.

MAGHERESCU, D. *Drept procesual penal: Partea generală: Partea specială.* 1-a ed. București: Pro Universitaria, 2020. 412 p. ISBN 978-606-26-1267-2.

- MAGHERESCU, D. Transnational Criminality in Europe and the Danger of Its Movement from East to West. *Sintezis* [online]. 2011, vol. 1, no. 3, pp. 165-194 [cit. 2021-01-04]. ISSN 2334-7716. Available at: <https://ssrn.com/abstract=2778616>.
- MAURO, C. "Minimum" Procedural Rights in Judicial Cooperation Procedures. In: T. RAFARACI and R. BELFIORE, eds. *EU Criminal Justice: Fundamental Rights, Transnational Proceedings and the European Public Prosecutor's Office* [online]. 1st ed. Cham: Springer, 2019, pp. 71-81 [cit. 2021-01-04]. ISBN 978-3-319-97319-7. Available at: https://doi.org/10.1007/978-3-319-97319-7_5.
- NEAGU, I. *Tratat de procedură penală: Partea generală*. 3-a ed. București: Universul Juridic, 2013. 715 p. ISBN 978-606-673-075-4.
- PALMER, E., T. CORNFORD, A. GUINCHARD and Y. MARIQUE, eds. *Access to Justice: Beyond the Policies and Politics of Austerity*. 1st ed. Oxford: Hart Publishing, 2016. 311 p. ISBN 978-1-84946-734-6.
- ROACH ANLEU, Sh. and K. MACK. *Performing Judicial Authority in the Lower Courts* [online]. 1st ed. London: Palgrave Macmillan, 2017. 234 p. [cit. 2021-01-04]. Palgrave Socio-legal Studies. ISBN 978-1-137-52159-0. Available at: <https://doi.org/10.1057/978-1-137-52159-0>.
- THEODORU, G. *Tratat de Drept procesual penal*. 2-a ed. București: Hamangiu, 2008. 1060 p. ISBN 978-973-1836-86-7.
- Treaty on the Functioning of the European Union*.
- VERVAELE, J. A. E. European Criminal Justice in the European and Global Context. *New Journal of European Criminal Law* [online]. 2019, vol. 10, no. 1, pp. 7-16 [cit. 2021-01-04]. ISSN 2399-293X. Available at: <https://doi.org/10.1177/2032284419840708>.

Assoc. Prof. Andrei Zarafiu, Ph.D.

Faculty of Law
University of Bucharest
Mihail Kogălniceanu Blvd. 36-46
050107 Bucharest
Romania
andrei.zarafiu@drept.unibuc.ro

**Ochrana oznamovatelů
v právním řádu České republiky
v kontextu směrnice o ochraně osob,
které oznamují porušení práva Unie
(2019/1937)¹**

**Protection of Whistleblowers
in Legal Order of the Czech Republic
within the Context of the Directive on the Protection
of Whistleblowers for Persons Who Report on Violations
of the European Union Law (2019/1937)**

**Jakub Morávek²
Jan Pichrt³**

Abstract: *The paper is focused on protection of whistleblowers in the legal order of the Czech Republic within the context of the Directive (EU) 2019/1937 of the European Parliament and of the Council of 23 October 2019 on the Protection of Persons Who Report Breaches of the Union Law. Specifically, the paper deals with the previous and the current proposals for the legal regulation of the whistleblowers' protection.*

Key Words: *Labour Law; Whistleblowing; Protection of Whistleblowers; Transposition Legislation; the Czech Republic.*

Abstrakt: *Příspěvek se zaměřuje na ochranu oznamovatelů v právním řádu České republiky v kontextu směrnice Evropského parlamentu a Rady*

¹ Příspěvek je překladem textu autorů, který byl zpracován pro projekt Visegrad Fund č. 21930021 s názvem „Workplace Whistleblowers' Protection in the V4 Countries, France and Slovenia (WhistlePro)“. Příspěvek zohledňuje právní stav ke dni 28. únor 2021. Příspěvek vznikl díky finanční podpoře poskytované v rámci výzkumného projektu na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze s názvem „Soukromé právo a výzvy dneška“, id. č. PROGRES Q03, a projektu Výzkumného centra na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze (UNCE) č. UNCE/HUM/034 s názvem „Závislá práce v 21. století – otázky a výzvy“.

² Autor působí na Katedře pracovního práva a práva sociálního zabezpečení Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze jako docent a tajemník. Je místopředsedou České společnosti pro pracovní právo a právo sociálního zabezpečení a advokátem v Praze.

³ Autor je vedoucím Katedry pracovního práva a práva sociálního zabezpečení Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, předsedou České společnosti pro pracovní právo a právo sociálního zabezpečení a advokátem v Praze.

(EU) 2019/1937 ze dne 23. října 2019 o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie. Konkrétně příspěvek pojednává o dřívějších a stávajících návrzích zákonné úpravy ochrany oznamovatelů.

Klíčová slova: Pracovní právo; whistleblowing; ochrana oznamovatelů; transpoziční legislativa; Česká republika.

Úvod

Problematika whistleblowingu je v České republice intenzivněji diskutována od přelomu let 2008 a 2009. V té době se na Úřad pro ochranu osobních údajů v rámci plnění oznamovací povinnosti podle § 16 (dnes již zrušeného) zákona č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů obrátilo několik společností zapojených do nadnárodních koncernových struktur. Jejich cílem bylo registrovat vnitřní systémy whistleblowingu v reakci na americký federální zákon Sarbanes-Oxley Act z roku 2002.

Mimo jiné i v reakci na tato oznámení se začala problematice věnovat odborná veřejnost a publikovala k ní několik prvních článků.⁴ Ty vycházely *de facto* souběžně s prvními zprávami a materiály vydávanými neziskovým sektorem.⁵ Následovaly odborné konference a diskuzní fóra.⁶

Relativně krátce na to objevili whistleblowing i političtí představitelé, kteří vytušili jeho politický potenciál, zejména v souvislosti s bojem proti korupci. Následovala řada neúspěšných pokusů o přijetí právní úpravy whistleblowingu.

Předložený příspěvek stručně rekapituluje dosavadní legislativní snahy, rámcově poukazuje na stávající instituty ochrany oznamovatelů v právním řádu České republiky a pojednává o aktuální podobě návrhu zákona o ochraně oznamovatelů, jímž by měla být transponována směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1937 ze dne 23. října 2019 o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie (dále jen „směrnice č. 2019/1937“).

⁴ Blíže viz například PICHRT, J. a J. MORÁVEK. Whistleblowing. *Právo pro podnikání a zaměstnání*. 2009, roč. 18, č. 7-8, s. 19-25. ISSN 1801-6014; a PICHRT, J. ed. *Whistleblowing*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2013. 260 s. ISBN 978-80-7478-393-7.

⁵ Blíže viz například *Whistleblowing a ochrana oznamovatelů v České republice*. 1. vyd. Praha: Transparency International, 2009. 71 s. ISBN 978-80-87123-11-9.

⁶ Například mezinárodní konference „*Whistleblowing a související aspekty*“ (Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Praha, 12. 9. 2013) a „*Výzva pro Českou republiku: Whistleblowing jako ochrana finančních zájmů občanů EU*“ (Oživení, o.s., Praha, 17. - 18. 9. 2015).

1 Dosavadní legislativní návrhy zákonné úpravy whistleblowingu

V současné době jsou v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky projednávány dva na sobě nezávislé návrhy zákonné ochrany oznamovatelů, jejímž prostřednictvím by mělo dojít k transpozici směrnice č. 2019/1937. Jedná se o dne 22. července 2020 předložený návrh poslanců z opoziční Pirátské strany.⁷ Vedle toho jde o dne 9. února 2021 předložený vládní návrh zákona o ochraně oznamovatelů a o návrh doprovodného změnového zákona.⁸

Byť lze hodnotit návrh Pirátské strany z řady hledisek jako zdařilejší,⁹ pozornost bude v podrobnostech dále věnována pouze návrhu vládnímu. Není totiž důvod se (bohužel) domnívat, že by opoziční počín získal politickou podporu.

Stávající politická, a zejména pandemická situace, menšinová vláda a blížící se podzimní volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky jsou skutečnosti, které ovšem mohou být příčinou neúspěchu i vládního návrhu. Není tak vyloučeno, že i ten se zapíše do historických análů jako další neúspěšný pokus o právní úpravu whistleblowingu, již sedmý v pořadí. Česká republika v takovém případě transpoziční lhůtu nestihne.¹⁰

Pro komplexnější představu stručně k dřívějším pokusům o přijetí české právní úpravy chráněného oznamování.

Vládní návrh (2012)

⁷ Blíže viz Návrh zákona o ochraně oznamovatelů [č. 955/0]. In: *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. 2020 [cit. 2021-02-28]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?0=8&CT=955&CT1=0>.

⁸ Blíže viz Vládní návrh zákona o ochraně oznamovatelů [č. 1150/0]. In: *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. 2021 [cit. 2021-02-28]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?0=8&CT=1150&CT1=0>; a Vládní návrh zákona, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o ochraně oznamovatelů [č. 1151/0]. In: *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. 2021 [cit. 2021-02-28]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?0=8&CT=1151&CT1=0>.

⁹ V návrhu se jasněji odráží dosavadní judikatura Evropského soudu pro lidská práva o ochraně oznamovatelů, která v souladu s principy liberálně demokratického právního státu omezuje okruh jednání, která mohou být předmětem oznámení, a tak dále.

¹⁰ To by nebyla žádná novinka. Kupříkladu adaptační legislativa (*Zákon č. 110/2019 Sb. o zpracování osobních údajů a Zákon č. 111/2019 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o zpracování osobních údajů*) k obecnému nařízení o ochraně osobních údajů, které nabylo platnosti dne 25. května 2018, byla přijata až 24. dubna 2019. Téměř rok tudíž nebylo možné obecné nařízení odpovídajícím způsobem uplatňovat a jeho přestupování kontrolovat a postihovat.

V listopadu roku 2012 schválila vláda České republiky první návrh právní úpravy ochrany oznamovatelů. Cílem bylo naplnit vládní programové prohlášení, ve kterém se hlásila k boji proti korupci.

Navrhovaná právní úprava byla kusá. Řešila pouze oznamování orgánům činným v trestním řízení, neřešila důsledně ochranu oznamovatele ani oznamovaného, neobsahovala úpravu vnitřního oznamování, chránila oznamovatele velmi „jednoduše“ tak, že jeho ochranu včlenila do již existujícího právního předpisu – antidiskriminačního zákona.

Návrh zákona byl podroben nemalé kritice ze strany odborné veřejnosti.

V roce 2013 došlo k pádu vlády a návrhu již dále nebyla věnována pozornost.

Senátorský návrh (2013)

V pořadí druhý legislativní pokus byl iniciován skupinou senátorů. Zaujal, krom jiného, tím, že v čele předkladatelů stál Libor Michálek, který byl před získáním senátorského mandátu sám mediálně známým whistleblowerem.

Senátory předložený návrh zvolil cestu samostatného zákona. Ten se však měl vztahovat pouze na některé zaměstnance (zejména ve veřejném sektoru) a pouze na některé (velmi specificky vymezené – například výší hrozící škody a podobně) skutky. Návrh byl nedostatečně legislativně propracovaný. Senát jej proto vrátil navrhovatelům k dopracování. K dalšímu projednávání pak již nikdy nedošlo.

Poslanecký návrh (2016)

V roce 2016 byl předložen Andrejem Babišem, nynějším ministerským předsedou, tehdejšími ministrem financí a poslancem, návrh zákona o ochraně oznamovatelů. Jednalo se o pokus o komplexní zákonnou úpravu, významně inspirovanou tehdy účinným slovenským zákonem o ochraně oznamovatelů.

Dle návrhu měl mít široký okruh osob právo podávat oznámení týkající se taxativně vymezených trestných činů a přestupků. Návrh předpokládal předběžný souhlas Úřadu práce České republiky s právními jednáními (v rámci zaměstnaneckých vztahů) vůči osobě, která by měla statut chráněného oznamovatele.

Návrh zákona neprošel v zákonodárném sboru ani do prvního čtení. Jeho projednávání skončilo spolu s koncem funkčního období Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Důvodů pro tento osud bylo několik. Pomineme-li věcné výhrady, primárně šlo o skutečnost, že návrh byl předložen Andrejem Babišem jako poslanecký návrh, bez vládní, a tedy politické podpory. Fakticky se jednalo o prostředek politického boje, neboť záměr předložit zákon byl oznámen fakticky ve shodnou dobu jako návrh ve smyslu následujícího bodu.

Vládní návrh č. 2 (2017)

Vládní návrh zákona z roku 2017, představený v základu již v roce 2016, jako by symbolicky uzavíral kruh dosud marných pokusů o právní úpravu ochrany oznamovatelů v České republice. Snahou nalézt jednoduché řešení složitého problému se velmi blížil k prvnímu vládnímu návrhu. Tentokrát se však vláda nesnažila postupovat cestou rozšíření výčtu diskriminačních důvodů.

Čtvrtý pokus se snažil zajistit ochranu oznamovatelů přidáním jediného odstavce do § 133a zákona č. 99/1963 Sb. Občanský soudní řád, který by i na whistleblowery rozšířil již existující úpravu „obráceného“ důkazního břemene v rámci občanského soudního řízení. Nově by tedy mělo například i v případě pracovněprávních sporů whistleblowerů, kteří by u soudu uvedli, že důvodem jejich „postihu“ ze strany zaměstnavatele byla jejich whistleblowerská aktivita, dojít ke sdílení (přenosu) důkazního břemene. Šlo tedy opět o velmi zjednodušující návrh.

Podobně jako u návrhu poslance Andreje Babiše, i v tomto případě se fakticky jednalo jen o politické gesto, neboť návrh byl předložen do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky bezprostředně před skončením jejího funkčního období. Neměl tedy naději v legislativním procesu postoupit do další fáze projednávání.

V tuto chvíli lze za jedinou dílčí přímou právní úpravu ochrany oznamovatelů v České republice považovat (s přivřením obou očí) nařízení vlády č. 145/2015 Sb. o opatřeních souvisejících s oznamováním podezření ze spáchání protiprávního jednání ve služebním úřadu, vydané k provedení zákona č. 234/2014 Sb. o státní službě. Uvedené nařízení se však uplatní jen na státní zaměstnance a obsahuje pouze organizační postup pro prošetřování oznámení. Nezná žádná opatření k ochraně oznamovatelů. Jeho ústavněprávní konformita je navíc problematická, neboť

vyjma ustanovení zákona o státní službě, které říká, že nařízení vlády má být přijato, zákon o státní službě fakticky nic bližšího o jeho obsahu nestanoví; zákonné zmocnění k vydání prováděcího předpisu daného obsahu tedy není dostatečné.

Nabízí se otázka, co je příčinou opakovaného neúspěchu při formulaci zákonné právní úpravy ochrany oznamovatelů v České republice?

Vynecháme-li politickou rovinu, stojí za dosavadními neúspěchy zřejmě i nezbytná průřezovost budoucí právní úpravy ochrany oznamovatelů, společně s komplexností úprav jednotlivých oblastí, na které by měla dopadat (pracovněprávní vztahy, služební vztahy, a tak dále), s jejich odlišným charakterem (služební vztahy mají veřejnoprávní povahu, kdežto pracovněprávní a dodavatelské vztahy soukromoprávní povahu) a faktem, že převážná většina z nich má vlastní instituty a kogentní pravidla, která mají zabránit neoprávněným zásahům do práv osob ve slabším postavení.

Pracovní poměr lze kupříkladu ze strany zaměstnavatele jednostranně skončit výpovědí nebo okamžitým zrušením jen při naplnění zákonem předepsaného kauzálního důvodu; stejné platí pro převedení na jinou práci. Také pro snížení odměny musí existovat legitimní důvod, a tak dále. S ohledem na systematiku soudního řízení přitom zpravidla i ve sporu zahájeném zaměstnancem důkazní povinnost a břemeno tíží primárně zaměstnavatele. Uvedené platí obdobně i pro služební vztahy.

Spolu s tím je zde právní úprava na ochranu osobních údajů, která poskytuje důslednou ochranu oznamovatelům i oznamovaným.

Opomenout nelze ani antidiskriminační legislativu a s ní spojené možnosti soukromoprávního postihu a veřejnoprávního postihu.

Nepominutelný význam mají i právní úprava trestní odpovědnosti právnických osob a právní úprava přestupkového práva, respektive formulace liberačních důvodů k vyvinění se z odpovědnosti za přestupky a trestné činy. Zjednodušeně řečeno, daná osoba musí prokázat, že učinila vše, co po ní bylo spravedlivé požadovat, aby porušení právní povinnosti zabránila. Uvedená konstrukce vede mnohé k vytvoření vnitřních systémů oznamování, k přijetí tzv. *compliance* programů, a tak podobně.

Byť tedy neexistuje žádný zvláštní zákon, z českého právního řádu jako celku lze dovodit relativně široké možnosti pro ochranu oznamova-

telů.¹¹ Za těchto okolností je pak možné jen obtížně formulovat další pravidla a instituty na ochranu oznamovatelů.

Příčina, proč někteří poukazují na nedostatečnou ochranu oznamovatelů, leží dle všeho jinde. Je jí těžkopádné, příliš pomalé, komplikované a nákladné uplatňování práva, zejména děje-li se tak soudní cestou. To však explicitní zákonná ochrana oznamovatelů vyřeší jen stěží.

2 Návrh zákona o ochraně oznamovatelů

Směrnice č. 2019/1937 stanoví jasný rámec pro transpoziční právní úpravu. S reflexí dané skutečnosti budou tudíž zmíněny jen vybrané momenty navržené právní úpravy, v nichž dochází k odchýlení se od základní linie plynoucí ze směrnice č. 2019/1937. Je přitom třeba reflektovat, že navržená úprava může být při své cestě Parlamentem České republiky jakkoli doplněna či změněna.

2.1 Vymezení působnosti – oznámení a chráněný oznamovatel

Úhelným kamenem právní úpravy chráněného oznamování je vymezení pojmu chráněného oznámení a spolu s tím i chráněného oznamovatele. V úhrnu oba pojmy *de facto* určují působnost předmětné právní úpravy.

Navržená úprava ztlačně překračuje směrnici č. 2019/1937 určené oblasti, na které má dopadat právní úprava chráněného oznamování.

Oznámením se má rozumět oznámení fyzické osoby obsahující informace o možném:

- ✚ protiprávním jednání majícím znaky trestného činu nebo přestupku obecně, tedy nikoli jen v oblastech ve smyslu článku 2 směrnice č. 2019/1937;
- ✚ protiprávním jednání porušujícím právní předpisy České republiky nebo Evropské unie v oblastech dle § 1 odst. 2 návrhu zákona, který *de facto* opisuje článek 2 směrnice č. 2019/1937,

o jehož spáchání se oznamovatel dozvěděl v souvislosti se svou prací nebo jinou obdobnou činností.¹²

¹¹ Motivační opatření ve vztahu k oznamovatelům *de facto* vylučují zkušenosti zdejší společnosti z dob nesvobody, ať již komunistické či nacistické, nebo ještě hlouběji již z dob rakousko-uherských.

¹² Pojem „práce nebo jiná obdobná činnost“ vymezuje ustanovení § 2 odst. 3 návrhu zákona o ochraně oznamovatelů a rozumí se jím: zaměstnání, služba, samostatná výdělečná činnost, výkon práv spojených s účastí v právnické osobě, výkon funkce člena orgánu práv-

Chráněným oznámením tak může být pro ilustraci i oznámení poškození jiného zákonem chráněného symbolu než státního symbolu České republiky (§ 3 zákona č. 251/2016 Sb. Zákon o některých přestupcích), pálení listí nebo trávy mimo den určený obecní vyhláškou (§ 4 zákona č. 251/2016 Sb. Zákon o některých přestupcích), většího záboru obecního pozemku restaurační zahrádkou než bylo dohodnuto, složení uhlí na obecním prostranství před domem bez povolení (§ 5 zákona č. 251/2016 Sb. Zákon o některých přestupcích), neplacení alimentů (§ 196 zákona č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník), neposkytnutí odpovídajících materiálních či časových podmínek pověřenci pro ochranu osobních údajů (§ 62 zákona č. 110/2019 Sb. Zákon o zpracování osobních údajů) nebo nedodržení písemné formy při uzavírání pracovní smlouvy (§ 25 zákona č. 251/2005 Sb. Zákon o inspekci práce). Podobně by bylo možné pokračovat dlouho.

Šíře vymezení chráněného oznamování tak vede, přirozeně, k úvahám o proporcionalitě a nezbytnosti, k úvahám o ideách liberálně demokratického právního státu v čele s osobní svobodou, k úvahám o angažované občanské společnosti jako předpokladu fungujícího demokratického právního státu, motivem jejíž činnosti je vlastní zájem o obecné blaho a veřejný zájem neživený zvláštními podněty ze strany veřejné moci, cíleně směřující pozornost určitým směrem. V uvedeném kontextu se lze ptát, v jakém stavu se nacházejí společnost, stát, ale i euroatlantická civilizace jako taková, pokud vedle povinné oznamovací povinnosti podezřelí na trestnou činnost, jak plyne ze skutkové podstaty neoznámení trestného činu (§ 368 zákona č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník), a obecné prevenční povinnosti k odvracení škod, což jsou všeobecně dostačující mechanismy v rámci zdravého a funkčního demokratického právního státu, je (některými) považováno za nezbytné vytvářet zvláštní právní figury upravující oznamování všech trestných činů a přestupků, a nejen jich, ale i dalších případů porušení právních předpisů, ve vztahu ke kterým není formulována skutková podstata trestného činu a ani přestupku.

Skutkové podstaty trestných činů a přestupků označují typová jednání, která jsou způsobilá ohrozit nebo poškodit (v citelné míře) společensky uznaný (dostatečně závažný) zájem nebo hodnotu. Jde o jednání

nické osoby, který je do funkce volen, jmenován či jinak povolán, správa svěřenského fondu, dobrovolnická činnost, odborná praxe, stáž nebo výkon práv a povinností vyplývajících ze smlouvy, jejímž předmětem je poskytování dodávek, služeb, stavebních prací nebo jiného obdobného plnění, stejně tak jako ucházení se o práci nebo jinou obdobnou činnost.

ze společenského hlediska škodlivá. Opačně řečeno, jedná se *de facto* o nezbytné zákazy určené k ochraně předmětných hodnot, která omezují, současně však také fakticky vytvářejí výchozí moment liberálně demokratického právního státu, jímž je svoboda. Z předpokladu svobody a z autonomie vůle jako primárního principu vychází konstrukce, dle níž jen některá deliktivní jednání musí být povinně oznámena veřejné moci (ustanovení § 368 zákona č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník). Jakou úlohu má v tomto konstruktu hrát institut předpokládající oznamování jednání, která trestná nejsou? Má snad být cílem výchova společnosti k řádnému a mravnému chování? Právo sice má do jisté míry výchovnou funkci, pro její uplatnění však musí být dostatečně dobrý a závažný důvod – důsledně se má výchovná funkce uplatnit primárně vůči nežádoucím sociálně patologickým jevům (podvod, krádež, pohlavní zneužití, a tak dále).

Vztaženo na rovinu pracovněprávních vztahů, vnější chráněné oznámení protiprávního jednání, které nemá znaky trestného činu a ani přestupku, nezasahuje tedy v dostatečné míře veřejný zájem a mělo by mít zanedbatelnou společenskou škodlivost (jde o protisociálně nevyznamné jednání), nemůže kvůli nedostatku obecného zájmu z hlediska principu proporcionality, respektive loajality plynoucí ze zásady *pacta sunt servanda*, obstat.¹³ Stejně platí pro přestupky a trestné činy nesouvisící s prací, které nepodléhají oznamovací povinnosti.

Vedle dostatečně silného veřejného zájmu judikatura Evropského soudu pro lidská práva,¹⁴ jak je obecně známo, dovozuje (a je to obecně přijímáno) ještě několik dalších základních podmínek pro chráněné (zejména externí) oznamování, které by měly být reflektovány a zachovávány i při aplikaci navržené právní úpravy ochrany oznamovatelů. Návrh však pro chráněné oznámení předpokládá pouze „*důvodné přesvědčení o pravdivosti informace*“. Další judikaturou dovozená kritéria (podmínky) nezmiňuje. Na skutečnost, že by vnější oznamování mělo mít subsidiární povahu, nepoukazuje v textu zákona nic. A fakt, že je třeba vycházet z judikaturou dovozených podmínek, předkladatel zmiňuje pouze v důvodové zprávě.

¹³ Blíže srovnej například *Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 13. 12. 2012, sp. zn. III. ÚS 298/12*.

¹⁴ Blíže viz například *Case of Guja v. Moldova* [2008-02-12]. Judgement of the European Court of Human Rights, 2008, Application No. 14277/04; *Case of Heinisch v. Germany* [2011-07-21]. Judgement of the European Court of Human Rights, 2011, Application No. 28274/08 a další.

Zásada *ignorantia legis non excusat* je jedním z teoretických konstruktů stojících v základu konceptu demokratického právního státu. Nikdy nebyla míněna tak, že adresát bude mít v každou chvíli komplexní a úplnou znalost právního řádu, respektive svých práv a povinností plynoucích z právního řádu. Jmenovaný princip je jedním z projevů právní jistoty. Jeho faktickou povahu lze vyjádřit zhruba tak, že každý má mít možnost svá práva a povinnosti zjistit; v základu přitom, má-li být v odpovídající míře naplněna právní jistota, musí být jádro pravidel na daný případ dopadajících pro adresáta intuitivní; adresát je musí být schopen vytušit.

Konstrukce, která plyne ze slov předkladatele, tedy „*co jest vepsáno do zákona, si adresát musí číst společně s důvodovou zprávou a souborem judikatury Evropského soudu pro lidská práva*“, se však zdá být naznačenému konstruktu nepřiměřeně vzdálená; reálnou možnost pravidla poznat bude mít stěžlí odborník v oboru.

Statut chráněného oznamovatele a ochrana před odvetnými opatřeními pro další osoby spojené s oznamovatelem (§ 4 návrhu zákona o ochraně oznamovatelů) vznikají ze zákona. Nejsou podmíněny žádným formálním rozhodnutím. I v této souvislosti je pouze implicitní předpoklad splnění nevyřčených podmínek problematický v kontextu právní jistoty.

Vědomě nepravdivé oznámení by mělo být přestupkem (§ 24 návrhu zákona o ochraně oznamovatelů) s možnou sankcí až do výše 50 000 Kč.

2.2 Odvetná opatření

Odvetným opatřením se ve smyslu (§ 2 odst. 5) návrhu zákona o ochraně oznamovatelů míní jednání (nebo opomenutí) v souvislosti s prací nebo jinou obdobnou činností oznamovatele, které bylo vyvoláno oznámením a které oznamovatel nebo osobě spojené s oznamovatelem (§ 4 návrhu zákona o ochraně oznamovatelů) může způsobit újmu (hmotnou či nematnou). Spolu s tím návrh vypočítává demonstrativní výčet odvetných opatření, kterými se míní například rozvážání pracovního poměru, odvolání z vedoucího místa, diskriminace, ostrakizace, změna rozvržení pracovní doby, neumožnění odborného rozvoje, a tak dále. Osobě postižené odvetným opatřením, vedle standardních nároků závisících na povaze odvetného opatření (nerovné odměňování, skončení pracovního poměru, a tak dále), návrh zákona o ochraně oznamovatelů (§ 5) přiznává právo na přiměřené zadostiučnění za způsobenou nemajetkovou újmu.

Z důvodové zprávy k návrhu zákona o ochraně oznamovatelů v souvislosti s pojmem odvetného opatření plyne, což je zásadní z hlediska aplikační praxe, že o odvetné opatření ve smyslu návrhu zákona o ochraně oznamovatelů se bude jednat pouze tehdy, bude-li odvěta jediným důvodem postupu vůči oznamovateli. Odvetným opatřením tedy bude opatření *vyvolané výlučně oznámením*, nikoli však opatření *vyvolané také oznámením*.¹⁵ Uvedeno na příkladu:

U zaměstnavatele dojde k organizační změně, která je důvodem pro skončení pracovního poměru výpovědí (§ 52 písm. c) zákona č. 262/2006 Sb. Zákoník práce). V důsledku organizační změny bude 5 z 10 zaměstnanců na shodné pracovní pozici nadbytečnými. Zákon výběr nadbytečných zaměstnanců nijak neupravuje, záleží na zaměstnavateli. Oznamovatel, byť třeba bude mít lepší pracovní výsledky než jiní zaměstnanci, bude vybrán jako jeden z 5 nadbytečných zaměstnanců. V takovém případě o odvetné opatření ve smyslu návrhu zákona o ochraně oznamovatelů nepůjde, neboť důvodem skončení pracovního poměru bude vedle toho, že jde o oznamovatele, primárně zrušení pracovní pozice a nadbytečnost zaměstnance.

Návrh zákona o ochraně oznamovatelů formuluje v ustanovení § 26 řadu skutkových podstat přestupků. Krom jiného se má dle ustanovení § 26 odst. 1 písm. a) návrhu zákona o ochraně oznamovatelů přestupku dopustit ten, kdo nezabrání, aby oznamovatel byl vystaven odvetnému opatření. V uvedené souvislosti je namísto otázka, jaký význam bude mít rozhodnutí o přestupku podle odkazovaného ustanovení pro civilní spor týkající se potenciální situace označené za odvetné opatření. Dle ustanovení § 135 Občanského soudního řádu totiž platí, že je soud vázán rozhodnutím o přestupku a trestném činu. Jinak řečeno, bude rozhodnutí o přestupku fakticky předjímat například rozhodnutí o platnosti právního jednání či o povinnosti k náhradě škody?

2.3 Systém oznamování a příslušná osoba

Podobně jako v jiných oblastech, i ve vztahu k povinnosti zavést vnitřní oznamovací systém je návrh zákona o ochraně oznamovatelů přísnější oproti směrnici č. 2019/1937. Ustanovení § 8 návrhu zákona o ochraně oznamovatelů v reakci na obsah směrnice č. 2019/1937 vypočítává řadu

¹⁵ Podobně jako v případě judikaturou dovozených předpokladů chráněného oznamování by z hlediska právní jistoty bylo jistě vhodnější, pokud by bylo výslovně uvedeno, že oznámení musí být jedinou příčinou odvetného opatření.

osob, které musí vnitřní oznamovací systém zavést. Z hlediska zejména soukromé sféry je zásadní hlavně § 8 odst. 1 písm. b) návrhu zákona o ochraně oznamovatelů, který oproti směrnici č. 2019/1937 podmiňuje povinnost zavést vnitřní systém oznamování zaměstnáváním alespoň 25 zaměstnanců¹⁶ v průměru za poslední kalendářní čtvrtletí.

Subjekt povinný k zavedení vnitřního oznamovacího systému je současně povinný k ustanovení příslušné osoby, která bude prošetřovat vnitřní oznámení a plnit další zákonem předvídané úkoly, včetně podávání návrhů opatření k nápravě nebo předejití protiprávního stavu. U příslušné osoby se předpokládá zletilost (18 let), plná svéprávnost a bezúhonnost ve smyslu návrhu zákona o ochraně oznamovatelů. Výslovně sice nejsou stanoveny kvalifikační předpoklady pro výkon funkce, z úkolů příslušné osoby a z obsahu důvodové zprávy se, nicméně, podává, že by příslušná osoba měla mít odpovídající právní povědomí, nezbytné analytické a organizační schopnosti, a tak dále.

V kontextu uvedeného se opět nabízí otázka, zda navržená úprava může obstát z hlediska principu proporcionality. Při vážení je třeba vzít v potaz na jedné straně zejména náklady na zavedení vnitřního systému oznamování i ustanovení příslušné osoby a na straně druhé zejména předpokládaný přínos a míru ochrany veřejného zájmu a oprávněných zájmů potenciálně dotčených osob.

Je přitom zjevné, že v nikoli zanedbatelném počtu případů nemůže pro nedostatek veřejného zájmu povinnost ustanovit vnitřní oznamovací systém a příslušnou osobu obstát. Uvažovat lze typicky o sezónních pracích, kdy společnost půjčující lodičky či vodní šlapadla vedle svých 5 kmenových zaměstnanců v pracovním poměru zaměstná na dobu od května do října 20 brigádníků na dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr. Shodně na tom může být i provozovatel venkovního koupaliště nebo lyžařského vleku v malém horském středisku. Takto bychom mohli pokračovat dlouho. V uvedených případech se zjevně jedná v podstatě o bezúčelnou administrativní zátěž a o nedůvodný zásah do majetkové sféry povinné osoby.

I s ohledem na skutečnost, že u zaměstnavatelů do 250 zaměstnanců bude možné vnitřní systémy oznamování sdílet, se lze důvodně domnívat, že konečný výsledek předmětné právní úpravy bude, nežli chybné

¹⁶ Bez rozlišení rozsahu pracovního úvazku či formy základního pracovněprávního vztahu, tedy toho, zda se jedná o pracovní poměr nebo o zaměstnance činné na základě dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr.

očekávaná větší ochrana oznamovatelů, podnikatelská příležitost pro poskytovatele služeb vnitřních oznamovacích systémů a příslušných osob. Je totiž evidentní, že zejména drobný podnikatel, bude-li chtít řádně plnit své povinnosti na tomto úseku a vyhnout se odpovědnosti za přestupek ve smyslu, že nesplnil povinnosti související s ustanovením příslušné osoby, jen obtížně nalezne někoho ve svém středu, kdo by takovou funkci mohl plnit. Bude ji tedy muset poptat jinde, což bude v konečném důsledku zřejmě i levnější; i tak však půjde o zbytečné výdaje.

Druhou variantou je (otázka, zda lepší či horší) ustanovení neodborně způsobilého zaměstnance za příslušnou osobu a splnění předmětné povinnosti pouze *pro forma*.

Krátce řečeno, nelze se zbavit dojmu, že dochází k vytvoření dalšího „pověřence pro ochranu osobních údajů“. Rozdílem bude snad jen to, že neplnění povinností ze strany příslušné osoby bude moci být kvalifikováno jako přestupek s možnou sankcí až do výše 100 000 Kč; právní úprava na ochranu osobních údajů přestupek ve vztahu k pověřenci nezná.

2.4 Motivační opatření

Stávající návrh zákona o ochraně oznamovatelů se vyhýbá zavedení motivačních opatření podporujících oznamování, stejně jako tomu bylo u většiny dřívějších návrhů předmětné zákonné úpravy. Do značné míry lze uvedené tendenci rozumět jako odrazu zkušeností z dob nesvobody.¹⁷ Na druhou stranu, pokud má vzniknout skutečně funkční právní úprava ochrany oznamovatelů, nezdá se rozumné motivační opatření a charakterově obdobná opatření zcela zavrhnout. Důvodem je, že pouze (nejméně z hlediska faktické roviny pracovněprávních vztahů) zákaz odvetného opatření, pokud zde bude skutečná vůle se mstít, příliš neřeší.

Bude-li odvetným opatřením převedení na jinou práci, snížení mzdy či skončení pracovního poměru, a tak dále, obrana bude vyžadovat vyvolání soudního sporu, případně ohlášení příslušnému orgánu veřejné moci (viz níže), který bude příslušný k řešení veřejnoprávních aspektů věci. Žádné rozhodnutí orgánu veřejné moci, ať již bude pro oznamovatele jakkoli pozitivní, však nedokáže zajistit, aby atmosféra na pracovišti a mezilidské vztahy byly v realitě takové, aby oznamovatel chtěl v za-

¹⁷ K tomuto srovnej MORÁVEK, J. O whistleblowingu, jeho legitimitě a problémech mezinárodních přenosů osobních údajů. In: J. PICHRT, ed. *Whistleblowing*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 187-202. ISBN 978-80-7478-393-7.

městnání dále setrvat, respektive aby zde mohl dále setrvat bez duševních útrap či jiné újmy. V uvedeném kontextu se zdá vhodné nabídnout oznamovateli možnost, pokud by vůči němu mělo být negativně postupováno (je to vysoce pravděpodobné, nebo se tak již děje), opustit zaměstnání s přiměřeným odchodným.^{18, 19}

Dalším, o poznání složitějším institutem, který by mohl působit motivačně, by bylo zavedení soukromé žaloby ve veřejném zájmu, kdy by žalobci svědčilo právo na podíl na ochráněných veřejných prostředcích.²⁰

Bez nástrojů obdobného charakteru lze o efektivnosti předmětné právní úpravy důvodně pochybovat.

2.5 Další změny a kontrola plnění povinností

Spolu s návrhem zákona o ochraně oznamovatelů byl do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky předložen ještě doprovodný změnový zákon. Jeho prostřednictvím má dojít k souvisejícím změnám zejména ve služebních předpisech. Současně se navrhuje taktéž změnit Občanský soudní řád, jímž se řídí civilní soudní řízení.

Konkrétně se navrhuje po vzoru druhého vládního návrhu z roku 2017 doplnit ustanovení § 133a a rozšířit již existující úpravu „obráceného“ důkazního břemene v rámci občanského soudního řízení. Vedle toho se navrhuje doplnění právní úpravy předběžných opatření tak, aby oznamovatel mohl žádat o zatímní úpravu svých poměrů. Z dosavadních zkušeností s aplikací jednoho i druhého institutu v jiných případech lze soudit, že význam těchto změn bude spíše omezený.

Míru efektivnosti předmětné právní úpravy a její prosazení v praxi do značné míry určují její kontrola a vynucování veřejnou mocí.

¹⁸ K tomuto dále viz MORÁVEK, J. O whistleblowingu, jeho legitimitě a problémech mezinárodních přenosů osobních údajů. In: J. PICHRT, ed. *Whistleblowing*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 187-202. ISBN 978-80-7478-393-7.

¹⁹ Řádově komplikovanější se zdá být volba opatření obdobného charakteru pro jiné než pracovněprávní vztahy a další vztahy účasti na práci, jmenovitě například pro vztahy mezi podnikateli nebo podílníky právníků osob.

²⁰ K uvedenému institutu a jeho vývoji blíže viz například KRISTKOVÁ, A. Postavení veřejné žaloby v zemích kontinentální Evropy a v zemích common law. In: P. ZARIVNIJ, ed. *Veřejná žaloba a její perspektivy*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Právnická fakulta, 2015, s. 6-29. Acta Universitatis Brunensis: Iuridica, no. 538. ISBN 978-80-210-8075-1; či dále také viz GRÍVNA, T. *Soukromá žaloba v trestním řízení*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. 121 s. ISBN 80-246-1107-4.

Původně návrh zákona o ochraně oznamovatelů předpokládal zřízení Agentury ochrany oznamovatelů při Ministerstvu spravedlnosti České republiky. Vedle toho bylo uvažováno o svěřeni kompetencí v této oblasti Veřejnému ochránci práv a ve značné míře i inspekci práce.

Výsledný stav je přitom takový, že agenda bude svěřena Ministerstvu spravedlnosti České republiky, kde k jejímu řešení má být podle důvodové zprávy k návrhu zákona o ochraně oznamovatelů vyčleněno 10 státních zaměstnanců. Sami však jednotlivé případy vyšetřovat nemají, v těchto otázkách mají spolupracovat s orgány inspekce práce, kterým je (postupně upravovaným návrhem zákona o ochraně oznamovatelů) stále více posouvána role jakéhosi „vyšetřovatele“, jakkoliv jejich dosavadní kontrolní činnost byla zaměřena převážně na kontrolu v rámci pracovních vztahů a právních vztahů na úseku zaměstnanosti. Rozpaky budí také fakt, že inspekce práce organizačně spadá pod jiné ministerstvo – Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky a zkušenost s podobným křížením kompetencí z minulosti vede spíše k určité ostražitosti.

Závěrečné poznámky

V obecné rovině lze cíl v podobě ochrany veřejného zájmu prostřednictvím ochrany oznamovatelů hodnotit pozitivně. V kontextu shora uvedených důvodů lze mít, nicméně, za to, že v České republice budou konečným důsledkem transpoziční legislativy spíše plošné navýšení administrativní zátěže a finanční zatížení povinných osob. Pozitivní efekt ve vztahu k ochraně oznamovatelů i ve vztahu k naplnění primárních cílů evropské legislativy bude spíše omezený. Důvodů je řada, od historických daností až po strukturu a stavbu právního řádu České republiky. Rozdílnost v těchto aspektech je ostatně jedním z důvodů, proč byla zvolena na evropské úrovni směrnice, a nikoli nařízení.

Lepší výsledek působení transpoziční legislativy by bylo možné očekávat při reflexi zdejších specifik, respektive při splnění dvou podmínek, které z nich plynou. V první řadě jde o pominutí zpřísnění oproti základu plynoucímu ze směrnice zejména v oblasti vymezení pojmu chráněné oznámení a obsahu povinnosti k zavedení vnitřního systému oznamování. Vedle toho jde o zavedení motivačních opatření zmíněných v bodě 2.4. Uvedená opatření, která by snížila záběr právní úpravy a přenesla větší odpovědnost na oznamovatele, by, mimo jiné, lépe korelovala s očekávanou slabostí veřejnosprávního dohledu v dané oblasti, jak prozatím plyne z návrhu zákona o ochraně oznamovatelů.

Jelikož cesta Parlamentem České republiky teprve započala, lze v ob-
sahový posun naznačeným směrem doufat. Zkušenost však říká, že je
bláhové si dělat přehnané naděje, že by zákonodárci mohli podstatně při-
spět ke zlepšení předmětné legislativy.

Seznam bibliografických odkazů

Case of Guja v. Moldova [2008-02-12]. Judgement of the European Court
of Human Rights, 2008, Application No. 14277/04.

Case of Heinisch v. Germany [2011-07-21]. Judgement of the European
Court of Human Rights, 2011, Application No. 28274/08.

GRŮVNA, T. *Soukromá žaloba v trestním řízení*. 1. vyd. Praha: Karolinum,
2005. 121 s. ISBN 80-246-1107-4.

KRISTKOVÁ, A. Postavení veřejné žaloby v zemích kontinentální Evropy
a v zemích common law. In: P. ZARIVNÍJ, ed. *Veřejná žaloba a její per-
spektivy*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Právnická fa-
kulta, 2015, s. 6-29. Acta Universitatis Brunensis: Iuridica, no. 538.
ISBN 978-80-210-8075-1.

MORÁVEK, J. O whistleblowingu, jeho legitimitě a problémech meziná-
rodních přenosů osobních údajů. In: J. PICHRT, ed. *Whistleblowing*.
1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 187-202. ISBN 978-80-7478-
393-7.

*Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 13. 12. 2012, sp. zn. III. ÚS
298/12.*

*Nářízení vlády č. 145/2015 Sb. o opatřeních souvisejících s oznamováním
podezření ze spáchání protiprávního jednání ve služebním úřadu.*

Návrh zákona o ochraně oznamovatelů [č. 955/0]. In: *Poslanecká sně-
movna Parlamentu České republiky* [online]. 2020 [cit. 2021-02-28].
Dostupné z: [https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=955
&CT1=0](https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=955&CT1=0).

Návrh zákona o ochraně oznamovatelů.

PICHRT, J. a J. MORÁVEK. Whistleblowing. *Právo pro podnikání a zaměst-
nání*. 2009, roč. 18, č. 7-8, s. 19-25. ISSN 1801-6014.

PICHRT, J. ed. *Whistleblowing*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2013. 260 s.
ISBN 978-80-7478-393-7.

Sarbanes-Oxley Act [2002-07-30].

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1937 ze dne 23. října 2019 o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie. Ú.v. EU L 305, 2019-11-26, s. 17-56.

Vládní návrh zákona o ochraně oznamovatelů [č. 1150/0]. In: *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. 2021 [cit. 2021-02-28]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=1150&CT1=0>.

Vládní návrh zákona, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o ochraně oznamovatelů [č. 1151/0]. In: *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. 2021 [cit. 2021-02-28]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=1151&CT1=0>.

Whistleblowing a ochrana oznamovatelů v České republice. 1. vyd. Praha: Transparency International, 2009. 71 s. ISBN 978-80-87123-11-9.

Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb. Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů.

Zákon č. 110/2019 Sb. o zpracování osobních údajů.

Zákon č. 111/2019 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o zpracování osobních údajů.

Zákon č. 234/2014 Sb. o státní službě, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 251/2005 Sb. o inspekci práce, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 251/2016 Sb. o některých přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 262/2006 Sb. Zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

Doc. JUDr. Jakub Morávek, Ph.D.

Právnická fakulta
Univerzita Karlova v Praze
Náměstí Curieových 901/7
116 40 Praha 1
Česká republika
moravek@prf.cuni.cz

 <https://orcid.org/0000-0003-4261-0432>

Prof. JUDr. Jan Pichrt, Ph.D.

Právnická fakulta
Univerzita Karlova v Praze
Náměstí Curieových 901/7
116 40 Praha 1
Česká republika
pichrt@prf.cuni.cz

 <https://orcid.org/0000-0002-1425-439X>

Trestná zodpovednosť členov obchodných spoločností v kontexte uplatnenia princípu ultima ratio¹

Criminal Liability of Members of Trading Companies in the Context of the Application of the ultima ratio Principle

Eva Szabová

Abstract: *The paper deals with the application of the ultima ratio principle in cases of unlawful conduct of company executive managers that fulfil the elements of property crimes, in particular the crimes of fraud and embezzlement. The paper points out that the mentioned issue is characterized by a considerable disagreement in the conditions of the Slovak Republic. The paper also indicates the inadequacy of the legal regulation de lege lata in terms of the possibility of applying the principle in question to cases in which the directors of companies commit the offenses in question in a greater than a small extent. In accordance with the current legislation, the ultima ratio principle can be applied only to misdemeanours. In other words, at the moment of fulfilling the qualifying moment of a larger extent, there is no legal basis for the application of the ultima ratio principle by the court. Based on the above-mentioned facts, the paper will try to point out the need to change the legal regulation concerning the ultima ratio principle in the conditions of the Slovak Republic, while in this connection it will also make a comparison with the legal regulation of the Czech Republic.*

Key Words: *Criminal Law; ultima ratio Principle; Subsidiarity of Criminal Repression; Crimes against Property; sensu largo Approach; sensu stricto Approach; Formal Concept of Criminal Offence; Material Corrective; the Slovak Republic; the Czech Republic.*

Abstrakt: *Príspevok sa zaoberá uplatňovaním princípu ultima ratio v prípadoch protiprávneho konania konateľov obchodných spoločností napĺňajúcich znaky trestných činov majetkovej povahy, predovšetkým trestných*

¹ Predložený príspevok bol vypracovaný v rámci riešenia výskumného projektu Agentúry na podporu výskumu a vývoja č. APVV-18-0337 s názvom „Zodpovednosť členov orgánov obchodných spoločností medzi korporatívnym, insolvenčným a trestným právom“, zodpovedný riešiteľ doc. JUDr. Lucia Žitňanská, PhD.

činov sprenevery a podvodu. Príspevok poukazuje na skutočnosť, že uvedená otázka je v podmienkach Slovenskej republiky charakterizovaná značnou názorovou nejednotnosťou, pričom naznačuje nedostatočnosť právnej úpravy *de lege lata*, pokiaľ ide o možnosť, respektíve nemožnosť uplatňovania predmetného princípu na prípady, v ktorých konatelia obchodných spoločností páchajú predmetné trestné činy vo väčšom ako malom rozsahu. V zmysle aktuálne platnej právnej úpravy možno totiž princíp *ultima ratio* uplatniť výlučne na prečiny. Povedané inými slovami, v okamihu naplnenia kvalifikačného momentu väčšieho rozsahu neexistuje zákonný podklad pre aplikáciu princípu *ultima ratio* zo strany súdu. Vychádzajúc z uvedeného sa bude príspevok snažiť poukázať na potrebu zmeny právnej úpravy dotýkajúcej sa princípu *ultima ratio* v podmienkach Slovenskej republiky, pričom v tejto súvislosti bude vykonávať tiež komparáciu s právnou úpravou Českej republiky.

Kľúčové slová: Trestné právo; princíp *ultima ratio*; subsidiarita trestnej represie; majetkové trestné činy; prístup *sensu largo*; prístup *sensu stricto*; formálne poňatie trestného činu; materiálny korektív; Slovenská republika; Česká republika.

Úvod

Princíp *ultima ratio* predstavuje zásadný princíp uplatňovaný vo väčšine právnych poriadkov kontinentálneho právneho systému, právny poriadok Slovenskej republiky nevynímajúc. Aj napriek tomu, že princíp *ultima ratio* je v kruhoch odbornej verejnosti princípom známym, je na prvom mieste potrebné aspoň v stručnosti zadefinovať podstatu nastoleného princípu. Uvedený princíp, ktorý je nerozlučne previazaný s princípom subsidiarity trestnej represie, možno zjednodušene popísať ako princíp, na podklade ktorého by mali samotné trestné právo, respektíve trestnoprávna represia z dôvodu značnej striktnosti a zásadnosti z nich plynúcich právnych dôsledkov predstavovať krajný scenár zásahu štátu do konkrétnych vzťahov.² Ide tak o krajný prostriedok ochrany pred spoločensky najnebezpečnejšími protiprávnymi deliktami.³ Iba v prípade, ak

² Bližšie pozri WENDT, R. The Principle of “ultima ratio” and/or the Principle of Proportionality. *Oñati Socio-legal Series* [online]. 2013, vol. 3, no. 1, s. 85 [cit. 2021-02-08]. ISSN 2079-5971. Dostupné na: <https://ssrn.com/abstract=2200873>.

³ Bližšie pozri ČENTÍK, T. Kde sú hranice aplikácie princípu *ultima ratio* v trestnom práve?. In: *Právne listy* [online]. 2015-10-06 [cit. 2021-02-08]. Dostupné na: <http://www.pravne.listy.sk/clanky/a405-kde-su-hranice-aplikacie-principu-ultima-ratio-v-trestnom-prave>.

ostatnými prostriedkami, predovšetkým prostriedkami práva občianskeho či práva správneho nemožno dosiahnuť sledovaný cieľ, môže štát siahať po drastickjšom prostriedku vo forme trestnoprávneho postihu páchatel'a.^{4,5}

Ultima ratio verzus majetkové trestné činy

Predtým, ako podrobnejšie poukážeme na spôsoby uplatňovania princípu *ultima ratio* v oblasti riešenia majetkových trestných činov, považujeme za vhodné v krátkosti zdôvodniť skutočnosť, prečo otázka využitia, respektíve nevyžitia predmetného princípu rezonuje najzásadnejšie práve v kontexte trestných činov majetkovej povahy. V uvedenej súvislosti je potrebné poukázať na skutočnosť, že prevažná väčšina trestných činov obsiahnutých v štvrtej hlave zákona č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon (ďalej len „Trestný zákon“) predstavuje také trestné činy, ktoré majú svoj základ v súkromnom práve, respektíve v konkrétnych súkromnoprávných vzťahoch. A práve táto skutočnosť je kľúčovým „kameňom úrazu“, pokiaľ ide o rozriešenie problému týkajúceho sa rozsahu aplikovateľnosti princípu *ultima ratio* v oblasti trestného práva. V naznačenom kontexte totiž zákonite vyvstáva otázka, či sa má v prípade porušenia predmetných vzťahov posúdiť konanie páchatel'a ako trestný čin a majú sa uplatniť prostriedky trestnoprávneho donútenia, alebo či je postačujúce ponechať jeho posúdenie v rovine súkromného práva a presunúť jeho riešenie na aktivitu účastníka, respektíve účastníkov predmetného vzťahu, za využitia prostriedkov občianskeho práva alebo obchodného práva.⁶ A práve rozriešenie nastolenej otázky vyvoláva v právnoteoretických kruhoch, ale rovnako aj v aplikačnej praxi zásadnú a neustále pretrvávajúcu názorovú roztrieštenosť a nejednotnosť.

V súvislosti s hľadaním čo najvhodnejšej odpovede na popísaný problém je žiaduce z dôvodu úplnosti výkladu poukázať i na právne názory, ktoré sa v skúmanej oblasti objavujú a ktorým možno prisúdiť prívlastok najstriktnejšie. Naznačený názorový prúd vychádza z myšlienky, podľa ktorej by sa mal princípu *ultima ratio* uplatňovať výlučne v normo-

⁴ Bližšie pozri § 3 III 2 v BAUMANN, J., U. WEBER a W. MITSCH. *Strafrecht: Allgemeiner Teil*. 11. Aufl. Bielefeld: Gieseking, 2003. 845 s. ISBN 3-7694-0935-3.

⁵ Bližšie pozri ČENTĚŠ, J., A. BELEŠ a J. ČÍPKOVÁ. Kategorizácia škôd spôsobených trestným činom (I. časť). *Časopis pro právní vědu a praxi* [online]. 2020, roč. 28, č. 2, s. 236 [cit. 2021-02-08]. ISSN 1805-2789. Dostupné na: <https://doi.org/10.5817/cpv2020-2-4>.

⁶ Bližšie pozri tiež ŠANTA, J. a M. ŽILINKA. Ekonomická trestná činnosť a princípu *ultima ratio*. *Justičná revue*. 2007, roč. 59, č. 12, s. 1646-1648. ISSN 1335-6461.

tvornej činnosti. S takýmto prístupom k chápaniu použitia princípu *ultima ratio* sa možno na úrovni aplikačnej praxe stretnúť predovšetkým v argumentácii prokuratúry v rámci odvolaní, prípadne dovolaní, ktoré z jej strany smerujú, respektíve smerovali voči rozhodnutiam odvolávajúcim sa práve na použitie princípu *ultima ratio*. V predmetnej argumentácii rezonovali názory, podľa ktorých by mal byť princíp *ultima ratio* primárne chápaný ako princíp obmedzujúci výlučne zákonodarcu v použití trestnoprávneho riešenia protiprávných konaní vo vzťahu k ostatnej deliktuálnej úprave inkorporovanej v predpisoch občianskoprávných, administratívno-právných či obchodnoprávných. V zmysle uvedeného by mal byť predmetný princíp naplnený už samotným legislatívnym riešením obsiahnutým v príslušných trestnoprávných normách, respektíve kódexoch.⁷ Aplikáciu princípu *ultima ratio* na posúdenie formálnej a materiálnej stránky trestného činu preto prokuratúra chápala ako prvok súdneho aktivizmu vymykajúci sa kontinentálnemu chápaniu súdnej moci, ktorý je zrejším zásahom do kompetencie legislatívneho orgánu.⁸ V nadväznosti na uvedené je však potrebné zdôrazniť, že takýto značne obmedzujúci náhľad na použiteľnosť princípu *ultima ratio* v majetkových veciach bol preklenutý pomerne známym rozhodnutím pochádzajúcim z rozhodovacej činnosti Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 13. augusta 2013. V zmysle predmetného rozhodnutia možno pravidlo *ultima ratio* uplatniť prostredníctvom materiálneho korektívu, teda v rozsahu ustanovenia § 10 ods. 2 Trestného zákona. Povedané inými slovami, Najvyšší súd Slovenskej republiky oklieštil možnosť aplikácie princípu *ultima ratio* výlučne na takú protiprávnu činnosť, ktorá nadobúda podobu prečinov.⁹ V súvislosti s predmetným rozhodnutím je nutné uviesť, že jeho prijatím nastal veľký posun napred, pokiaľ ide o otázku možnosti aplikovania princípu *ultima ratio* v rozhodovacej praxi súdov. Na jeho podklade sa totiž podarilo preklenúť nejednoznačnosť, a najmä nevôľu prokuratúry, pokiaľ ide o poňatie princípu *ultima ratio* ako princípu priamo použiteľného orgánmi činnými v trestnom konaní, a predovšetkým súd-

⁷ Bližšie pozri ŠAMKO, P. Princíp ultima ratio. Významné interpretačné pravidlo alebo prehnaný súdny aktivizmus bez opory v zákone a judikatúre?. In: *Právne listy* [online]. 2013-04-01 [cit. 2021-02-08]. Dostupné na: <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a215-princip-ultima-ratio.-vyznamne-interpretacne-pravidlo-alebo-prehnany-sudny-aktivizmus-bez-opory-v-zakone-a-judikatúre>.

⁸ Bližšie pozri *Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 13. 10. 2011, sp. zn. 5 Tdo 24/2011*.

⁹ Bližšie pozri *Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 13. 8. 2013, sp. zn. 2 Tdo 35/2013*.

mi, a to aj napriek tomu, že sa tak stalo iba v čiastočnej miere, ako bude popísané nižšie. Súčasne je žiaduce zdôrazniť, že v predmetnom rozhodnutí sa odráža jeden z dvoch právnoteoretických prístupov k aplikácii princípu *ultima ratio*. Ide konkrétne o prístup *sensu stricto*, v zmysle ktorého aplikácia predmetného princípu prichádza do úvahy výlučne tam, kde je pomocou materiálneho korektívu vytvorený priestor pre posúdenie závažnosti určitého konania a rozhodnutie či použitie trestnoprávneho donútenia je v danom prípade nevyhnutné.¹⁰ Predmetný prístup *sensu stricto* vníma princíp *ultima ratio* ako princíp v aplikačnej praxi veľmi nápomocný, keďže umožňuje odlíšiť „bagateľné“ prípady od skutočnej trestnej činnosti, no uvedený prístup súčasne zdôrazňuje, že aplikácia daného princípu musí mať určité hranice. Povedané inými slovami, nie je možné používať ho v takých prípadoch, ktoré síce majú súkromnoprávny základ, ale je potrebné vnímať ich ako závažné excesy zo súkromnoprávných vzťahov, ktoré už zjavne vybočujú z rámca bežných súkromnoprávných vzťahov a naplňajú znaky konkrétnej skutkovej podstaty trestného činu. Práve preto je prípustné daný princíp aplikovať výlučne na skutky, ktoré je možné subsumovať len pod zákonné znaky prečinu.¹¹

Na podklade vyššie uvedených skutočností možno dospieť ku konštatovaniu, že k aplikácii princípu *ultima ratio* v rozhodovacej praxi súdov, teda k uprednostneniu zodpovednosti podľa noriem netrestnoprávnej povahy pred postihom páchatel'a prostredníctvom noriem trestného práva môže prísť za kumulatívneho splnenia dvoch podmienok:¹²

- a) ide o prípad, ktorý spadá výhradne do sféry občianskoprávných vzťahov alebo obchodnoprávných vzťahov, pričom
- b) tento prípad len „zdanlivo“ naplňa formálne znaky skutkovej podstaty trestného činu.

Možnosť, respektíve nemožnosť uplatnenia princípu *ultima ratio* na majetkové zločiny

Aj napriek nepochybnej váhe, ktorá prislúcha už zmienenému rozhodnutiu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z roku 2013, nemožno v jeho

¹⁰ Bližšie pozri ČENTÍK, T. Kde sú hranice aplikácie princípu *ultima ratio* v trestnom práve?. In: *Právne listy* [online]. 2015-10-06 [cit. 2021-02-08]. Dostupné na: <http://www.pravne-listy.sk/clanky/a405-kde-su-hranice-aplikacie-principu-ultima-ratio-v-trestnom-prave>.

¹¹ Bližšie pozri *Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 26. 11. 2013, sp. zn. Tpj 45/2013*.

¹² Bližšie pozri *Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 26. 11. 2013, sp. zn. Tpj 45/2013*.

súvislosti vysloviť konštatovanie o tom, že by otázku využiteľnosti princípu *ultima ratio* vyriešilo v absolútnom zmysle slova. Uvedené možno vyvodiť z analýzy následne prijímaných súdnych rozhodnutí. V tejto súvislosti je dokonca možné uviesť, že priamo v samotnej rozhodovacej činnosti Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sa pri riešení predmetnej otázky objavuje akýsi schizofrénny prístup. I napriek existencii už spomínaného rozhodnutia sa totiž možno stretnúť s rozhodnutiami pochádzajúcimi z „dielne“ toho istého súdneho orgánu smerujúcimi k úplne odlišnému spôsobu uplatnenia predmetného princípu v aplikačnej praxi. Konkrétnejšie je možné poukázať na rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 10. decembra 2014, sp. zn. 1 To 12/2014. Aj napriek tomu, že v súvislosti s hodnotením daného rozhodnutia sa možno stretnúť s konštatovaním o postupe Najvyššieho súdu Slovenskej republiky v rozpore s ustálenou rozhodovacou praxou, domnievame sa, že predmetné rozhodnutie nie je možné chápať ako ignorovanie tak nadneseného rozhodnutia z 13. augusta 2013, ale v jeho rámci možno spozorovať snahu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky o prekonanie reštriktívneho spôsobu uplatňovania princípu *ultima ratio* (prístupu *sensu stricto*) a snahu o presadenie tzv. prístupu *sensu largo*, teda prístupu extenzívneho.

Na rozdiel od prístupu *sensu stricto* je zmienený prístup postavený na premise, v zmysle ktorej by bolo vhodné a žiaduce zvažovať aplikáciu princípu *ultima ratio* nielen pri prečinoch, ale rovnako tiež pri zločinoch či obzvlášť závažných zločinoch. Zástancovia extenzívneho spôsobu uplatňovania princípu *ultima ratio* na majetkové trestné činy totiž zastávajú právny názor, v zmysle ktorého trestné činy majetkovej povahy, akými sú trestný čin sprenevery či trestný čin podvodu, sú takými skutkami so súkromnoprávnym základom, v prípade ktorých osobitne platí, že závisí predovšetkým na individuálnej aktivite osôb, aby „strážili“ svoje práva, ktorým má súdna moc poskytovať ochranu. Je preto v zásade neprijateľné, aby trestné právo suplovalo spomenutú aktivitu jednotlivcov, od ktorých sa primárne pre sféru súkromnoprávných vzťahov očakáva a vyžaduje, aby si svoje práva ochraňovali samostatne. Princíp *sensu largo* je tak postavený na premise, v zmysle ktorej je neprípustné, aby orgány činné v trestnom konaní a trestné súdy nahrádzali činnosť súdov v občianskoprávnom konaní, ktorých úlohou je ochrana prevažne celospoločenských hodnôt, a nie priamo konkrétnych subjektívnych práv jednotlivca, ktoré svojou povahou spočívajú v súkromnoprávnej sfére. Zástancovia uvedeného prístupu poukazujú na skutočnosť, že pokiaľ by

sme taký scenár pripustili, dospeli by sme súčasne k stavu charakterizovateľnému nerovným postavením zainteresovaných osôb vo vzájomných záväzkovoprávných vzťahoch, teda k stavu charakterizovateľnému znerovnoprávnením osôb v ich vzájomných vzťahoch a neúctou orgánov verejnej moci k rovnosti občanov. Na základe prístupu *sensu largo* tak má byť ochrana majetkových vzťahov uplatňovaná v prvom rade prostriedkami občianskeho práva a obchodného práva a až tam, kde je takáto ochrana neúčinná, je namieste uvažovať o uplatnení noriem trestného práva, respektíve o vyvedení trestnej zodpovednosti.¹³

V uvedenej súvislosti je vhodné poukázať na protinázory, ktoré myšlienky obsiahnuté v prístupe *sensu largo* jednoznačne zavrhuje. Jeden z právnych názorov vypovedajúcich proti takto široko nastavenému uplatňovaniu princípu *ultima ratio* v aplikačnej praxi súdnych orgánov bol vyslovený Najvyšším súdom Slovenskej republiky v rámci jeho rozhodnutia vydaného pod spisovou značkou 2 Tdo 41/2015. Argumentácia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky vychádzala z domnienky, v zmysle ktorej ak by súdna moc „oslobodzovala“ zločiny a obzvlášť závažné zločiny s odkazom na princíp *ultima ratio*, potom by sa mohla harmónia vzájomnej kontroly a rozdelenia právomocí zákonodarnej, výkonnej a súdnej moci narušiť, pretože súdna moc by sama tvorila, respektíve pretvárala zákony v rozpore s tým, ako ich prijala zákonodarná moc. Preto aj aplikácia princípu *ultima ratio* v trestnom konaní musí mať isté pravidlá, ktoré nemôžu byť založené na svojoľnom výklade zákona súdom. A práve základným pravidlom určujúcim hranice uplatnenia princípu *ultima ratio* je už spomínaná uplatniteľnosť výlučne na prečiny prostredníctvom priestoru, ktorý nám tu vytvára materiálny korektív.

S absolútnym odchýlením sa od uvedeného názoru sa však možno stretnúť práve v odôvodnení obsiahnutom v už zmienenom rozhodnutí Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 10. decembra 2014. V danej súvislosti je vhodné stručne objasniť, že prípad, ktorého sa predmetné rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky týkalo, spočíval v konaní obvinenej osoby – konateľa poškodenej spoločnosti, ktorý svojoľne rozpredával majetok dotknutej spoločnosti osobám jemu blízkym, pričom v dôsledku jeho konania bola dotknutej spoločnosti spôsobená škoda veľkého rozsahu v celkovej výške 473 098 EUR, a tiež prišlo na niekoľko mesiacov k obmedzeniu činnosti dotknutej spoločnosti, nakoľko firma ostala bez výrobných prostriedkov. Najvyšší súd Slovenskej repub-

¹³ Bližšie pozri *Nález Ústavného soudu České republiky zo dňa 23. 3. 2004, sp. zn. I. ÚS 4/2004.*

liky ako odvolací súd zrušil rozsudok prvostupňového súdu a oslobodil obvineného spod obžaloby krajského prokurátora pre trestný čin kvalifikovaný ako trestný čin sprenevery podľa § 213 ods. 4 Trestného zákona. Jedným zo základných vodidiel, ktorými sa pri posúdení predmetnej veci Najvyšší súd Slovenskej republiky riadil, bolo zhodnotenie, že poškodená spoločnosť disponovala dostatočnými prostriedkami občianskeho práva a obchodného práva smerujúcimi k ochrane jej práv a oprávnených záujmov. Najvyšší súd Slovenskej republiky v danom prípade *de facto* využil extenzívne uplatnenie princípu *ultima ratio*, bez ohľadu na rozlišovanie formálneho a materiálneho poňatia trestného činu. Vyslovil totiž, že tam, kde postačujú prostriedky súkromného práva, sú trestnoprávne prostriedky nielen nadbytočné, ale tiež neprípustné, pričom trestné právo má miesto výlučne tam, kde sú iné prostriedky vyčerpané, neúčinné alebo nevhodné.¹⁴ Keďže v uvedenej súvislosti môže vyvstať otázka, respektíve polemika o obsahovej náplni pojmu „neúčinnosť mimotrestných prostriedkov“, vyslovil Najvyšší súd Slovenskej republiky v danom prípade konštatovanie, v zmysle ktorého skutočnosť, že poškodený v občianskom súdnom konaní nie je úspešný tak, ako tomu bolo v konkrétnej posudzovanej veci, ešte neznamená, že takáto ochrana jeho majetkových práv je neúčinná, a teda že je nevyhnutné automaticky siahnuť po trestnoprávných prostriedkoch.

V súvislosti s predmetným konštatovaním vysloveným zo strany Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sa však zákonite natíska otázka, či by sme mali mať na základe argumentácie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky a za použitia výkladu *argumentum a contrario* za ustálené, že pokiaľ poškodená osoba bude v občianskom súdnom konaní úspešná, znamená to, že takáto ochrana jej majetkových práv zabezpečená prostriedkami občianskeho práva je automaticky vyhodnotiteľná ako účinná, efektívna a postačujúca? Domnievame sa, že práve v tomto bode vzniká najväčšie množstvo argumentov vypovedajúcich proti uplatňovaniu prístupu *sensu largo*. Pokiaľ by sme totiž hľadali odpoveď na položenú otázku, musíme sa vysporiadať s otázkou funkcií práva trestného na jednej strane a funkcií práva občianskeho, respektíve práva obchodného na strane druhej. Trestné právo je totiž charakterizované jednotou preven-

¹⁴ Bližšie pozri NETT, A. Zásada ultima ratio, účinná líftosť a daňový delikt v novém Trestním zákoníku. In: D. SEHNÁLEK, J. VALDHANS, R. DÁVID a L. KYNCL, eds. *Dny práva – 2009 – Days of Law* [CD-ROM]. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Právnická fakulta, 2009, s. 990-1000. Acta Universitatis Brunensis: Iuridica, no. 358. ISBN 978-80-210-4990-1.

cie a represie. Inak povedané, jeho účelom je nielen uloženie trestnej sankcie, ale i prevencia spočívajúca v predchádzaní páchania trestných činov jedným a tým istým páchatel'om (individuálna prevencia), ako aj v predchádzaní, respektíve odstrašení od páchania trestných činov obdobnej povahy vo vzťahu k ďalším, iným potenciálnym páchatel'om (generálna prevencia).¹⁵ Na strane druhej, účel prostriedkov iných právnych odvetví je odlišný. Úlohou súkromnoprávných prostriedkov uplatňovaných subjektmi, do práv ktorých bolo zasiahnuté, je predovšetkým reparácia vzniknutého protiprávneho stavu z hľadiska iných než represívnych kritérií a reštitúcia porušených práv (náhrada škody alebo nemajetkovej ujmy či reivindikácia). Takéto súkromnoprávne prostriedky však nemajú takmer žiadny preventívny účinok a aj v prípade ich úspešného uplatnenia zo strany poškodeného dochádza rozsudkom iba k uloženiu povinnosti zaplatiť to, čo je páchatel' povinný zaplatiť aj bez existencie daného rozsudku. Uvedený prostriedok však žiadnym spôsobom nezabráni v páchaní ďalšej trestnej činnosti.

V zmienenej súvislosti je vhodné doplniť, že práve otázka absentujúcej preventívnej funkcie mimotrestných právnych prostriedkov hovorí proti extenzívnemu uplatňovaniu princípu *ultima ratio* nielen v našich podmienkach, ale rovnako tiež v zahraničí. V tejto súvislosti je možné poukázat' na situáciu v Nemecku. Nemecký ústavný súd totiž dospel pri posudzovaní otázky o dostatočnosti použitia mimotrestných prostriedkov k záveru, ktorý sa zhoduje s hlavným argumentom proponentov reštriktívneho uplatňovania princípu *ultima ratio*. Nemecký ústavný súd vyslovil, že aj napriek tomu, že sú na riešenie konkrétnej veci k dispozícii menej závažné prostriedky ochrany práv, nebezpečenstvo opakovania protiprávneho konania plynúce z absencie sankcie trestnoprávnej povahy je priveľmi vysoké. Uvedená skutočnosť – obava sa pomerne zásadne reflektuje tiež v rozhodovacej činnosti nemeckých súdov nižšieho stupňa, ktorá vypovedá o tom, že sila princípu *ultima ratio* je v nemeckých podmienkach oveľa nižšia než naznačuje jeho teoretickoprávne vyjadrenie.¹⁶

Domnievame sa, že proti extenzívnemu uplatňovaniu princípu *ultima ratio* svedčí tiež skutočnosť, že princíp *ultima ratio*, respektíve zásada

¹⁵ Bližšie pozri ČENTÍK, T. Kde sú hranice aplikácie princípu *ultima ratio* v trestnom práve?. In: *Právne listy* [online]. 2015-10-06 [cit. 2021-02-08]. Dostupné na: <http://www.pravne-listy.sk/clanky/a405-kde-su-hranice-aplikacie-principu-ultima-ratio-v-trestnom-prave>.

¹⁶ Bližšie pozri WENDT, R. The Principle of "ultima ratio" and/or the Principle of Proportionality. *Oñati Socio-legal Series* [online]. 2013, vol. 3, no. 1, s. 89 [cit. 2021-02-08]. ISSN 2079-5971. Dostupné na: <https://ssrn.com/abstract=2200873>.

trestnej represie nie je v platnom a účinnom slovenskom Trestnom zákone priamo zakotvená. Jeho uplatnenie tak prichádza do úvahy jedine prostredníctvom materiálneho korektívu obsiahnutého v ustanovení § 10 ods. 2 Trestného zákona, viazaného výlučne na kategóriu prečinov. Na základe uvedeného by preto bolo možné súhlasiť s tvrdením, že uplatnenie princípu *ultima ratio* na skutok kvalifikovateľný ako zločin alebo obzvlášť závažný zločin je neprípustné, a to aj vtedy, pokiaľ by sa takéto uplatnenie javilo s ohľadom na konkrétny prípad ako správne a opodstatnené – zastavenie trestného konania či oslobodenie páchateľa by totiž v takom prípade nebolo možné posúdiť ako krok zákonný, a to z dôvodu absentujúcej právnej úpravy, ktorá by takéto použitie princípu *ultima ratio* zdôvodňovala. V predmetnej súvislosti však možno uviesť, že vo sfére majetkovej trestnej činnosti sa pomerne jednoducho môže vyskytnúť prípad, skutok kvalifikovateľný napríklad ako zločin sprenevery, pre ktorý by sa javilo ako postačujúce jeho riešenie prostriedkami súkromného práva. V uvedenom kontexte sa preto objavujú názory, v zmysle ktorých je žiaduce na princíp *ultima ratio* nahliadať ako na jedno z interpretačných pravidiel, pre ktoré je typické, že v písanom práve explicitne upravené nie sú, no ich existencia sa vyvodzuje z konkrétneho obsahu právnej normy. Prostredníctvom takéhoto uplatnenia princípu *ultima ratio*, t.j. jeho použitia ako výkladového pravidla by následne bolo možné odlíšiť trestné činy od „zdanlivých“ trestných činov, teda od trestných činov, pri ktorých prišlo k naplneniu formálnych znakov skutkovej podstaty.¹⁷ Takéto riešenie pôsobí ako veľmi logické a správne, no pokiaľ nahliadneme na rozhodovaciu činnosť Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, konkrétne na prípady, v ktorých Najvyšší súd Slovenskej republiky vystupuje ako súd odvolací alebo súd dovolací, prichádzame k zisteniu, že Najvyšší súd Slovenskej republiky sa v konečnom dôsledku pridrža svojho rozhodnutia z 13. augusta 2013 (2 Tdo 35/2013), teda rozhodnutia zakotvujúceho reštriktívne uplatňovanie princípu *ultima ratio*. V danej súvislosti si preto dovoľujeme vysloviť domnienku, v zmysle ktorej pravdepodobne najideálnejším riešením ako zabezpečiť, že uplatnenie princípu *ultima ratio* na trestné činy iné ako prečiny bude zhodnotené ako zákonné, je nasledovanie vzoru právnych úprav, ktoré predmetný

¹⁷ Bližšie pozri ŠAMKO, P. Princíp *ultima ratio*. Významné interpretačné pravidlo alebo prehnaný súdny aktivizmus bez opory v zákone a judikatúre?. In: *Právne listy* [online]. 2013-04-01 [cit. 2021-02-08]. Dostupné na: <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a215-princip-ultima-ratio.-vznamne-interpretacne-pravidlo-alebo-prehnan-y-sudny-aktivizmus-bez-opory-v-zakone-a-judikatúre>.

princíp, respektíve pravidlo subsidiarity trestnej represie zakotvujú explicitne vo svojich trestnoprávných kódexoch.

Práve takéhoto počinu sme svedkami od roku 2009 aj v Českej republike. Český zákonodarca sa totiž vybral cestou explicitného zakotvenia subsidiarity trestnej represie a jej zaradenia medzi základy trestnej zodpovednosti. K uvedenému kroku pritom pristúpil v ustanovení § 12 zákona č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. Zásada subsidiarity trestnej represie je v predmetnom ustanovení vyjadrená nasledovne: „Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu“. Dôvodová správa k českému Trestnímu zákoníku koncipuje v tejto súvislosti „presvedčenie, že ochranu práv a slobôd jednotlivcov, vrátane ich života, zdravia, ako aj ochranu majetku, práv a chránených záujmov právnických osôb, ako i demokratického štátneho a spoločenského zriadenia je potrebné dosahovať predovšetkým mimotrestnými prostriedkami“. Princíp *ultima ratio* tiež stavia do pozície interpretačného pravidla. Konštatuje totiž, že znaky trestného činu je nevyhnutné vykladať tak, aby bol trestný čin považovaný za spoločensky škodlivý. Uvedené však neznamená návrat k materiálnemu chápaniu trestného činu. Spoločenská nebezpečnosť činu totiž nie je obsiahnutá v definícii trestného činu, ktorá je kľúčová pre zodpovedanie otázky o spôsobe poňatia trestného činu. Ustanovenie českého Trestního zákoníku upravujúce princíp *ultima ratio* tak nepopiera, ale ani nevyvracia formálne poňatie trestného činu, na ktorom je postavené české trestné právo hmotné.¹⁸

Záver

Otázka rozsahu uplatniteľnosti princípu *ultima ratio* na prípady trestnej činnosti majetkovej povahy je v podmienkach Slovenskej republiky aj naďalej otázkou charakterizovanou značnou názorovou nejednotnosťou. Určité riešenie uvedeného negatívneho stavu je možné vidieť v nasledovaní vzoru Českej republiky a v zaradení princípu *ultima ratio*, respektíve zásady subsidiarity trestnej represie priamo do slovenského Trestného zákona. Domnievame sa, že prostredníctvom využitia uvedeného riešenia

¹⁸ Bližšie pozri HAMRANOVÁ, D. Uplatňovanie princípu *ultima ratio* a zásady subsidiarity trestnoprávnej represie v majetkovej kriminalite. In: L. VOJÁČEK a J. TAUCHEN, eds. *Majetkové a hospodárske trestné činy včera a dnes*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Právnická fakulta, 2016, s. 321. Acta Universitatis Brunensis: Iuridica, no. 558. ISBN 978-80-210-8332-5.

by sme sa vyhli situáciám, kedy sú prípady aplikácie princípu *ultima ratio* na trestné činy iné ako prečiny automaticky zmietnuté zo strany Najvyššieho súdu Slovenskej republiky „zo stola“, s odvolaním sa na už zmienený judikát z roku 2013 obmedzujúci uplatňovanie princípu *ultima ratio* výlučne na kategóriu prečinov.¹⁹

Zoznam bibliografických odkazov

BAUMANN, J., U. WEBER a W. MITSCH. *Strafrecht: Allgemeiner Teil*. 11. Aufl. Bielefeld: Gieseking, 2003. 845 s. ISBN 3-7694-0935-3.

ČENTĚŠ, J., A. BELEŠ a J. ČIPKOVÁ. Kategorizácia škôd spôsobených trestným činom (I. časť). *Časopis pro právní vědu a praxi* [online]. 2020, roč. 28, č. 2, s. 225-246 [cit. 2021-02-08]. ISSN 1805-2789. Dostupné na: <https://doi.org/10.5817/cpv2020-2-4>.

ČENTÍK, T. Kde sú hranice aplikácie princípu *ultima ratio* v trestnom práve?. In: *Právne listy* [online]. 2015-10-06 [cit. 2021-02-08]. Dostupné na: <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a405-kde-su-hranice-aplikacie-principu-ultima-ratio-v-trestnom-prave>.

HAMRANOVÁ, D. Uplatňovanie princípu *ultima ratio* a zásady subsidiarity trestnoprávnej represie v majetkovej kriminalite. In: L. VOJÁČEK a J. TAUCHEN, eds. *Majetkové a hospodárske trestné činy včera a dnes*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Právnická fakulta, 2016, s. 318-333. Acta Universitatis Brunensis: Iuridica, no. 558. ISBN 978-80-210-8332-5.

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 23. 3. 2004, sp. zn. I. ÚS 4/2004.

NETT, A. Zásada *ultima ratio*, účinná lítost a daňový delikt v novém Trestním zákoníku. In: D. SEHNÁLEK, J. VALDHANS, R. DÁVID a L. KYNCL, eds. *Dny práva – 2009 – Days of Law* [CD-ROM]. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Právnická fakulta, 2009, s. 990-1000. Acta Universitatis Brunensis: Iuridica, no. 358. ISBN 978-80-210-4990-1.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 26. 11. 2013, sp. zn. Tpj 45/2013.

Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 10. 12. 2014, sp. zn. 1 To 12/2014.

¹⁹ Bližšie pozri *Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 12. 7. 2016, sp. zn. 1 Tdo V 10/2015.*

Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 12. 7. 2016, sp. zn. 1 Tdo V 10/2015.

ŠAMKO, P. Princíp ultima ratio. Významné interpretačné pravidlo alebo prehnaný súdny aktivizmus bez opory v zákone a judikatúre?. In: *Právne listy* [online]. 2013-04-01 [cit. 2021-02-08]. Dostupné na: <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a215-princip-ultima-ratio.-vyznamne-interpretacne-pravidlo-alebo-prehnany-sudny-aktivizmus-bez-opory-v-zakone-a-judikature>.

ŠANTA, J. a M. ŽILINKA. Ekonomická trestná činnosť a princíp ultima ratio. *Justičná revue*. 2007, roč. 59, č. 12, s. 1646-1654. ISSN 1335-6461.

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 13. 10. 2011, sp. zn. 5 Tdo 24/2011.

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 13. 8. 2013, sp. zn. 2 Tdo 35/2013.

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 28. 7. 2015, sp. zn. 2 Tdo 41/2015.

WENDT, R. The Principle of “ultima ratio” and/or the Principle of Proportionality. *Oñati Socio-legal Series* [online]. 2013, vol. 3, no. 1, s. 81-94 [cit. 2021-02-08]. ISSN 2079-5971. Dostupné na: <https://ssrn.com/abstract=2200873>.

Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Doc. JUDr. Eva Szabová, PhD.

Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovenská republika
eva.szabova@truni.sk

 <https://orcid.org/0000-0001-8776-5548>

Nepriamy účinok práva Európskej únie v judikatúre Súdneho dvora Európskej únie¹

Indirect Effect of the European Union Law in the Case Law of the Court of Justice of the European Union

Peter Varga

Abstract: *The paper deals with the principle of the indirect effect of the European Union law and its application by the competent authorities in the European Union Member States. It analyses the most important judgments of the Court of Justice of the European Union, from which it draws conclusions regarding the manner in which the indirect effect is applied by the competent national authorities, in particular the courts. The obligation to interpret the national law in conformity with the European Union law applies to all authorities in the Member State, including the courts. A national court, when hearing a case between individuals, is required, when applying the provisions of the domestic law adopted for the purpose of transposing obligations laid down by a directive, to consider the whole body of rules of the national law and to interpret them, so far as possible, in the light of the wording and purpose of the directive in order to achieve an outcome consistent with the objective pursued by the directive. The indirect effect follows the same aim as the direct effect, however, in an indirect way – by interpretation of the national law (and not application of the European Union law). The conclusions are important for the Slovak judiciary, as the application of the indirect effect also has an impact on the settled case law of the Slovak courts, which may lead to the acknowledgement of claims for non-pecuniary damage to secondary victims, which is currently the subject of interest of the Slovak court practice.*

Key Words: *European Union Law; Case Law; Direct Effect; Indirect Effect; Vertical Direct Effect; Horizontal Direct Effect; Court of Justice of the European Union; the European Union; the Slovak Republic.*

¹ Príspevok vznikol v rámci riešenia výskumného projektu VEGA č. 1/0535/19 s názvom „Náhrada nemajetkovej ujmy sekundárnych obetí pri usmrtení blízkej osoby“, zodpovedný riešiteľ doc. JUDr. Marianna Novotná, PhD.

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá zásadou nepriameho účinku práva Európskej únie a jej uplatňovaním orgánmi aplikácie práva v členských štátoch Európskej únie. Analyzuje najvýznamnejšie rozhodnutia Súdneho dvora Európskej únie, z ktorých vyvodzuje závery vzťahujúce sa na spôsob aplikácie nepriameho účinku príslušnými vnútroštátnymi orgánmi, predovšetkým súdmi. Povinnosť vykladať vnútroštátne právo v súlade s právom Európskej únie sa vzťahuje na všetky orgány v členskom štáte, vrátane súdov. Vnútroštátny súd je pri prejednávaní veci medzi jednotlivcami povinný pri uplatňovaní ustanovení vnútroštátneho práva prijatých za účelom prebratia povinností stanovených v smernici zohľadniť celý súbor vnútroštátnych právnych predpisov a vykladať ich, pokiaľ je to možné, vo svetle znenia a účelu smernice, s cieľom dosiahnuť výsledok zodpovedajúci cieľu sledovanému smernicou. Nepriamy účinok sleduje rovnaký cieľ ako priamy účinok, avšak nepriamo – výkladom vnútroštátneho práva (a nie aplikáciou práva Európskej únie). Závery sú dôležité tiež pre slovenskú súdnu prax, keďže použitie nepriameho účinku má vplyv aj na ustálenú judikatúru slovenských súdov, čo môže viesť k priznaniu nárokov na náhradu nemajetkovej ujmy sekundárnych obetí, čo je v súčasnom čase predmetom záujmu slovenskej súdnej praxe.

Kľúčové slová: Právo Európskej únie; judikatúra; priamy účinok; nepriamy účinok; vertikálny priamy účinok; horizontálny priamy účinok; Súdny dvor Európskej únie; Európska únia; Slovenská republika.

Úvod

Predložený príspevok pojednáva o zásade nepriameho účinku práva Európskej únie a jej uplatňovaní orgánmi aplikácie práva v členských štátoch Európskej únie, pričom sa sústreďuje na analýzu najvýznamnejších rozhodnutí Súdneho dvora Európskej únie, z ktorých následne vyvodzuje závery vzťahujúce sa na spôsob aplikácie nepriameho účinku príslušnými vnútroštátnymi orgánmi, osobitne vnútroštátnymi súdmi.

1 Dual vigilance – cesta pre uplatňovanie práva Európskej únie v členských štátoch

Právo Európskej únie predstavuje samostatný právny poriadok, ktorý sa aplikuje na území všetkých členských štátov Európskej únie. Pre jeho

efektívnu aplikáciu² je nevyhnutné zabezpečiť, aby sa uvedené právo rovnako uplatňovalo na území všetkých členských štátov rovnako efektívne a aby orgány aplikácie práva v členských štátoch mali povinnosť efektívne zabezpečovať práva, ktoré vyplývajú z právneho poriadku Európskej únie, najmä ak tento právny poriadok priznáva jednotlivcom konkrétne subjektívne práva.

Zabezpečenie efektívneho uplatňovania práva Európskej únie má spojitosť s konaním o predbežnej otázke, ktoré je upravené v článku 267 Zmluvy o fungovaní Európskej únie,³ prostredníctvom ktorého Súdny dvor Európskej únie pomenoval princípy, ktoré sa uplatňujú pri aplikácii práva Európskej únie na území členských štátov a ktoré zabezpečujú efektívne uplatňovanie práva Európskej únie jednotlivcami prostredníctvom vnútroštátnych súdov. Jednotlivci sa môžu domáhať priameho uplatňovania svojich práv, pričom sa nemusia domáhať priamych žalôb zo strany Európskej komisie alebo iných inštitúcií Európskej únie či jej členských štátov. Účastníci konania sa tak môžu spoliehať na vlastnosti práva Európskej únie, ako sú priamy účinok, nepriamy účinok, prednosť práva Európskej únie⁴ alebo zodpovednosť členského štátu za škodu spôsobenú jednotlivcovi porušením práva Európskej únie,⁵ pričom môžu uplatňovať svoje právo aj proti členskému štátu na národnej úrovni, kedy národné súdy musia pritom poskytnúť primerané prostriedky ochrany proti štátu, ktorý sa dopustil porušenia práva Európskej únie. Uvedený model uplatňovania práv predpokladá, že existujú dva spôsoby ochrany práv vyplývajúcich z práva Európskej únie (tento dvojité model sa nazýva „dual vigilance“):

² Bližšie pozri k téme aplikácie národných predpisov STEHLÍK, V. *Aplikace národních procesních předpisů v kontextu práva Evropské unie*. 1. vyd. Praha: Leges, 2012. 258 s. ISBN 978-80-87576-26-7. Taktiež pozri STEHLÍK, V., O. HAMULÁK a M. PETR. *Praktikum práva Evropské unie*. 1. vyd. Praha: Leges, 2016. 288 s. ISBN 978-80-7502-159-5.

³ Bližšie pozri *Zmluva o Európskej únii a Zmluva o fungovaní Európskej únie (konsolidované znenie)*. Ú.v. EÚ C 202, 2016-06-07, s. 1-388.

⁴ K prednosti práva Európskej únie pozri bližšie LANTAJOVÁ, D. a I. HRICOVÁ. Ústavnoprávne aspekty prednosti „právne záväzných aktov Európskych spoločenstiev a Európskej únie“ pred zákonmi Slovenskej republiky. In: P. KANDALEC, L. KYNCL, M. RADVAN, D. SEHNÁLEK, K. SVOBODOVÁ, D. ŠRAMKOVÁ, J. VALDHANS a E. ŽATECKÁ, eds. *Days of Public Law – Dny veřejného práva*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2007, s. 87-98. ISBN 978-80-210-4430-2.

⁵ Vlastnosti práva Európskej únie sú popísané bližšie v publikácii VARGA, P. *Fundamentals of European Union Law: Constitutional and Institutional Framework*. 1. vyd. Plezeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. 112 s. ISBN 978-80-7380-362-9.

- ✚ ochrana práv na národnej úrovni prostredníctvom vnútroštátnych súdov;⁶
- ✚ ochrana práv na úrovni Európskej únie prostredníctvom priamych žalôb⁷ podľa článkov 258 a 259 Zmluvy o fungovaní Európskej únie.

2 Spôsoby aplikácie práva Európskej únie na území členských štátov

Právo Európskej únie pochádza z autonómneho prameňa, má svoju originárnu (supranacionálnu) povahu, a preto nemôže byť narušené vnútroštátnou právnou normou, keďže by tým stratilo svoju nadnárodnú povahu a bol by spochybnený právny základ Európskej únie. K uplatňovaniu práva Európskej únie v právnych poriadkoch členských štátov dochádza:⁸

- ✚ *priamo*, kedy dochádza k priamej aplikácii noriem Európskej únie v právnych poriadkoch členských štátov prostredníctvom orgánov aplikácie práva, vrátane súdov.

Priame uplatňovanie noriem Európskej únie znamená, že dochádza k aplikácii normy Európskej únie orgánom aplikácie práva jej členského štátu. Uvedená situácia znamená, že potenciálne môže dôjsť ku konfliktu medzi právnou normou Európskej únie a vnútroštátnou právnou normou, pokiaľ sa obidve právne normy majú aplikovať na rovnako skutkovo vymedzenú situáciu. Vzhľadom na skutočnosť, že tieto normy pochádzajú z rozdielnych právnych poriadkov, ktoré prijali iní normotvorcovia, nie je možné uplatniť vnútroštátne pravidlá, ktoré sa bežne aplikujú na riešenie konfliktu právnych noriem – vzťah všeobecnej a špeciálnej právnej normy (*lex specialis derogat legi generali*) alebo vzťah skoršej a neskoršej prijatej právnej normy (*lex posterior derogat legi priori*). Súdny dvor Európskej únie riešil otázku konfliktu práva Európskej únie a vnú-

⁶ Až do rozhodnutia Súdneho dvora Európskych spoločenstiev v prípade Van Gend en Loos (*Case of N.V. Algemene Transport- en Expeditie Onderneming van Gend & Loos v. Netherlands Inland Revenue Administration* [1963-02-05]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1963, C-26/62) sa malo za to, že priame žaloby sú jediná prípustná možnosť, ako uplatniť nároky voči členským štátom.

⁷ K priamym žalobám a k obmedzeniam pre ich širšie uplatnenie pozri bližšie RHIMES, M. The EU Courts Stand Their Ground: Why Are the Standing Rules for Direct Actions Still so Restrictive?. *European Journal of Legal Studies*. 2016, vol. 9, no. 1, s. 103-172. ISSN 1973-2937.

⁸ Pozri tiež HAMULÁK, O. a T. KERIKMÄE. Indirect Effect of EU Law under Constitutional Scrutiny – the Overview of Approach of Czech Constitutional Court. *International and Comparative Law Review* [online]. 2016, vol. 16, no. 1, s. 69-82 [cit. 2021-01-07]. ISSN 2464-6601. Dostupné na: <https://doi.org/10.1515/iclr-2016-0005>.

roštátneho práva, pričom konštatoval, že existuje aplikačná prednosť práva Európskej únie pred vnútroštátnym právom.⁹

Z pohľadu slovenskej právnej úpravy je otázka prípadného konfliktu riešená priamo v článku 7 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, v zmysle ktorého *majú právne záväzné akty Európskych spoločenstiev a Európskej únie prednosť pred zákonmi Slovenskej republiky*. Dané kolízne ustanovenie predstavuje vnútroštátnu normu ústavnej povahy, prostredníctvom ktorej sa slovenský ústavodarca prihlásil k ustálenej judikatúre Súdneho dvora Európskej únie, ktorá rieši otázku prípadného konfliktu noriem práva Európskej únie a práva Slovenskej republiky.

✚ *nepriamo*, kedy dochádza k ovplyvňovaniu vnútroštátneho práva prostredníctvom interpretácie tohto práva v zmysle sledovať ciele noriem práva Európskej únie. Orgány aplikácie práva jej členských štátov neriešia, ktorý právny poriadok majú uplatniť, keďže dochádza k aplikácii vnútroštátneho práva; toto však interpretujú spôsobom, aby bol dosiahnutý cieľ normy práva Európskej únie, teda vo svetle textu a cieľa právnej normy Európskej únie. Ide o nepriame dosiahnutie cieľa – prostredníctvom výkladu národného práva.

⁹ Z judikatúry Súdneho dvora Európskej únie vyplýva, že prednosť práva Európskej únie je základnou zásadou tohto práva. Podľa Súdneho dvora Európskej únie je uvedená zásada obsiahnutá v osobitnom charaktere Európskeho spoločenstva, dnes Európskej únie. Prednosť práva Európskej únie (predtým Európskeho spoločenstva) sa nikde v zakladajúcich zmluvách nespomína, a nespomína sa ani v súčasnosti. Po prvýkrát bola spomenutá v *Case of Flaminio Costa v. E.N.E.L.* [1964-07-15]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1964, C-6/64. Uvedená skutočnosť však žiadnym spôsobom nemení existenciu tejto zásady ani existujúcu judikatúru Súdneho dvora Európskej únie, čo potvrdili členské štáty Európskej únie prostredníctvom vyhlásenia č. 17 o prednosti, pripojeného k záverečnému aktu medzivládnej konferencie, ktorá prijala Lisabonskú zmluvu. V *Case of Flaminio Costa v. E.N.E.L.* [1964-07-15]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1964, C-6/64 sa uvádza: „Zo všetkých týchto zistení vyplýva, že voči právu prameniacemu zo Zmluvy ako nezávislého zdroja práva nemožno teda z dôvodu jeho špecifickej a jedinečnej povahy odporovať na základe vnútroštátneho právneho predpisu cestou súdnych orgánov bez toho, aby nestratilo svoj komunitárny charakter a aby nebol spochybnený právny základ samotného Spoločenstva. Presun práv a povinností vyplývajúcich z ustanovení Zmluvy z vnútroštátneho právneho poriadku štátov v prospech právneho poriadku Spoločenstva teda spôsobuje konečné obmedzenie ich zvrchovaných práv, ktoré nemôžu byť zrušené neskorším jednostranným právnym aktom nezlučiteľným s pojmom Spoločenstva.“

3 Von Colson – základ nepriameho účinku

V rozhodnutí Súdneho dvora Európskej únie vo veci 14/83 Von Colson¹⁰ bol po prvý raz pomenovaný nepriamy účinok, ktorý patrí k dôležitým pilierom efektívneho uplatňovania práva Európskej únie prostredníctvom vnútroštátnych inštitúcií. Nepriamy účinok sa aplikuje v situácii, ak národné súdy (prípadne aj iné orgány aplikácie práva v členskom štáte) majú interpretovať vnútroštátne právo v súlade s netransponovaným, prípadne nesprávne transponovaným právom Európskej únie. Úlohou vnútroštátneho súdu teda nie je ignorovanie vnútroštátneho práva a prednostné uplatnenie práva Európskej únie ako v prípade priameho účinku, ale uplatnenie vnútroštátneho práva, pričom účinok práva Európskej únie sa má doceliť interpretáciou ustanovení vnútroštátneho práva. Predpokladom pre uplatnenie nepriameho účinku je pochybenie členského štátu pri implementácii (či už nesprávnej alebo žiadnej) práva Európskej únie (smernice), pričom nie je možné uplatniť priamy účinok, vzhľadom na skutočnosť, že strana, proti ktorej sa má netransponovaná smernica uplatniť, je súkromný subjekt, prípadne nie sú splnené ďalšie podmienky pre uplatnenie priameho účinku.

V prípade Von Colson riešil Súdny dvor Európskej únie nepriamy účinok vo vzťahu k smerniciam, konkrétne k smernici Rady 76/207/EHS z 9. februára 1976 o vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami, pokiaľ ide o prístup k zamestnaniu, odbornej príprave a postupu v zamestnaní a o pracovné podmienky.¹¹ Diplomované sociálne pracovníčky Sabine von Colson a Elisabeth Kamann boli odmietnuté ako uchádzačky o zamestnanie väzenským ústavom z dôvodu ich pohlavia.¹² Podľa nemeckého práva jedinou sankciou za diskrimináciu pri prijímaní do zamestnania je náhrada „ujmy za poškodenie dôvery“ (nemecky Vertrauensschaden), to znamená ujmy, ktorá bola spôsobená diskriminovaným uchádzačom tým, že verili, že pracovný pomer vznikne bez akejkoľvek diskriminácie, pričom nemecký súd vyslovil názor, že podľa nemeckého práva môže nariadiť iba náhradu cestovných výdavkov, ktoré vyna-

¹⁰ Bližšie pozri *Case of Sabine von Colson and Elisabeth Kamann v. Land Nordrhein-Westfalen* [1984-04-10]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1984, C-14/83; rozsudok je označovaný ďalej v texte ako „Von Colson“.

¹¹ Bližšie pozri *Smernicu Rady z 9. februára 1976 o vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami, pokiaľ ide o prístup k zamestnaniu, odbornej príprave a postupu v zamestnaní a o pracovné podmienky (76/207/EHS)*. Ú.v. ES L 39, 1976-02-14, s. 40-42.

¹² V ochrane ľudských práv v Európskej únii pozri bližšie JANKULOV, J. *Ochrana ľudských práv v Európskej únii*. In: J. KLUČKA, J. MAZÁK, et al. *Základy európskeho práva*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2004, s. 239-312. ISBN 80-8078-005-6.

ložila žalobkyňa Von Colson v súvislosti s uchádzaním sa o zamestnanie (7,20 DEM) a že v zostávajúcej časti musí žalobu zamietnuť. Súdny dvor Európskej únie vychádzal z podstaty a povahy smernice ako prameňa práva, ktorá je „záväzná pre každý členský štát, ktorému je určená, a to vzhľadom na výsledok, ktorý sa má dosiahnuť, pričom sa voľba foriem a prostriedkov ponecháva vnútroštátnym orgánom“. Súdny dvor Európskej únie uviedol, že hoci dané ustanovenie ponecháva členským štátom slobodu pri výbere foriem a prostriedkov na zabezpečenie vykonávania smernice, táto sloboda sa netýka povinnosti každého jedného štátu, ktorému je smernica adresovaná, prijať vo svojom vnútroštátnom právnom poriadku všetky opatrenia potrebné na zabezpečenie plnej účinnosti smernice v súlade s cieľom, ktorý sleduje. Predmetom výkladu Súdneho dvora Európskej únie bolo ustanovenie smernice, ktorého cieľom je zabezpečiť, aby sa dotknuté osoby mohli účinne dovolávať týchto opatrení na vnútroštátnych súdoch, hoci samotná smernica nepredpisuje žiadnu konkrétnu sankciu za porušenie zákazu diskriminácie. Súdny dvor Európskej únie konštatoval, že hoci smernica nevyžaduje žiadnu konkrétnu formu sankcie za porušenie zákazu diskriminácie, ustanovuje, že táto sankcia musí byť schopná zabezpečiť skutočnú a účinnú súdnu ochranu a musí mať skutočný odradzujúci účinok na zamestnávateľa. Ak teda členský štát zvolí ako sankciu za porušenie zákazu diskriminácie priznanie náhrady škody, takáto náhrada škody musí byť v každom prípade primeraná vzniknutej škode.¹³ Pokiaľ vnútroštátny právny predpis obmedzí právo na náhradu škody tým, že priznáva diskriminovaným osobám v prístupe k zamestnaniu iba symbolické odškodnenie, nie je v súlade s požiadavkami účinného prebratia smernice.¹⁴

K spôsobu výkladu vnútroštátneho práva sa Súdny dvor Európskej únie vyjadril nasledovne, pričom zohľadnil i záväzok lojality členských štátov Európskej únie,¹⁵ v zmysle ktorého majú členské štáty povinnosť dosiahnuť výsledok vyplývajúci zo smernice, ako aj povinnosť prijať všetky potrebné opatrenia všeobecnej či osobitnej povahy, aby zabezpečili splnenie tejto povinnosti, pričom táto povinnosť sa vzťahuje na všetky orgány členských štátov Európskej únie, vrátane súdov v rámci ich

¹³ Bližšie pozri *Case of Sabine von Colson and Elisabeth Kamann v. Land Nordrhein-Westfalen* [1984-04-10]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1984, C-14/83, bod 23.

¹⁴ Bližšie pozri *Case of Sabine von Colson and Elisabeth Kamann v. Land Nordrhein-Westfalen* [1984-04-10]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1984, C-14/83, bod 24.

¹⁵ Záväzok lojality je upravený v článku 4 ods. 3 Zmluvy o Európskej únii.

právomocí. Z uvedeného vyplýva, že pri uplatňovaní vnútroštátneho práva, najmä však ustanovení vnútroštátneho zákona špeciálne vydaného s cieľom vykonať ustanovenia smernice musí vnútroštátny súd vykladať vnútroštátne právo vo svetle znenia a účelu smernice, s cieľom dosiahnuť výsledok uvedený v smernici,¹⁶ pričom vnútroštátny súd musí vykladať a uplatňovať vnútroštátne právo v súlade s požiadavkami práva Európskej únie, ktoré bolo prijaté na uplatňovanie smernice, pričom rozsah právnej úvahy musí vnútroštátny súd využiť v celej miere, v akej mu ju jeho vnútroštátne právo poskytuje,¹⁷ keďže rozhodnúť o otázke týkajúcej sa výkladu vlastného vnútroštátneho práva prislúcha len vnútroštátnemu súdu. V zmysle rozhodnutia Súdneho dvora Európskej únie je teda povinnosťou všetkých orgánov členských štátov Európskej únie v rámci ich právomocí, vrátane súdov, prijať všetky potrebné opatrenia všeobecnej alebo osobitnej povahy, aby zabezpečili stanovený výsledok uvedený v smernici.

Uvedená povinnosť vykladať vnútroštátne právo vo svetle znenia a účelu smernice sa uplatní aj v prípade, ak smernica nie je dostatočne jasná a nepodmienečná. Súdny dvor Európskej únie konštatoval, že smernica, ktorá nespĺňa uvedené podmienky formulované v prípade *Van Gend en Loos*¹⁸ a nemôže byť priamo aplikovaná, má tak či tak právne účinky.¹⁹ Argumenty pre uloženie takejto novej povinnosti vnútroštátnym orgánom sa zakladali na záväznosti smerníc a zásade lojality, ktoré ukladajú

¹⁶ Bližšie pozri *Case of Sabine von Colson and Elisabeth Kamann v. Land Nordrhein-Westfalen* [1984-04-10]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1984, C-14/83, bod 26.

¹⁷ Bližšie pozri *Case of Sabine von Colson and Elisabeth Kamann v. Land Nordrhein-Westfalen* [1984-04-10]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1984, C-14/83, bod 28.

¹⁸ Bližšie pozri *Case of N.V. Algemene Transport- en Expeditie Onderneming van Gend & Loos v. Netherlands Inland Revenue Administration* [1963-02-05]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1963, C-26/62.

¹⁹ Bližšie pozri *Case of N.V. Algemene Transport- en Expeditie Onderneming van Gend & Loos v. Netherlands Inland Revenue Administration* [1963-02-05]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1963, C-26/62, prípadne nadväzujúce rozsudky, napríklad *Case of Flaminio Costa v. E.N.E.L.* [1964-07-15]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1964, C-6/64, sa často označujú ako začiatok konštitucionalizácie práva Európskeho spoločenstva (dnešnej Európskej únie). K uvedenému pozri bližšie AZOULAI, L. The 'Retained Powers' Formula in the Case Law of the European Court of Justice: EU Law as Total Law?. *European Journal of Legal Studies*. 2011, vol. 4, no. 2, s. 178-203. ISSN 1973-2937.

členským štátom Európskej únie povinnosť prijať akékoľvek opatrenia na zabezpečenie plnenia povinností, ktoré im vyplývajú zo zmlúv.²⁰

4 Rozvoj eurokonformného výkladu

4.1 Marleasing

Prípád Marleasing²¹ prináša odpovede na otázky, ktoré ostali nezodpovedané v rozhodnutí Von Colson, najmä však rozširuje aplikáciu zásady nepriameho účinku, pričom otázka sa sústreďuje na skutočnosť, či sa nepriamy účinok bude uplatňovať i na také ustanovenia právneho poriadku členského štátu Európskej únie, ktoré nemajú súvislosť s implementáciou práva Európskej únie do vnútroštátneho práva.

Prípád Marleasing, na rozdiel od prípadu Von Colson, rozširuje možnosť uplatnenia nepriameho účinku aj na iné situácie, ako keď členský štát Európskej únie úplne opomenul transponovať smernicu. Predmetom výkladu bolo ustanovenie prvej smernice Rady 68/151/EHS z 9. marca 1968 o koordinácii ochranných opatrení, ktoré členské štáty vyžadujú od obchodných spoločností na ochranu záujmov spoločníkov a tretích osôb v zmysle druhého odseku článku 58 Zmluvy s cieľom zabezpečiť rovnocennosť týchto ochranných opatrení v rámci celého Spoločenstva (ďalej len „smernica 68/151/EHS“).²² Žalobcom v uvedenom prípade bola spoločnosť Marleasing SA, žalovaným bola spoločnosť La Comercial Internacional de Alimentación SA (ďalej len „La Comercial“), ktorá bola založená ako spoločnosť s ručením obmedzeným tromi osobami, pričom jednou z nich bola spoločnosť Barviesa SA, ktorá do La Comercial vložila svoj vlastný majetok, čím La Comercial *de facto* prevzala aktíva od spoločnosti Barviesa, čo malo za následok poškodenie práv jej veriteľov. Spoločnosť Marleasing sa domáhala na súde neplatnosti zakladateľskej zmluvy spo-

²⁰ Bližšie pozri HAMULÁK, O. a T. KERIKMÁE. Indirect Effect of EU Law under Constitutional Scrutiny – the Overview of Approach of Czech Constitutional Court. *International and Comparative Law Review* [online]. 2016, vol. 16, no. 1, s. 71 [cit. 2021-01-07]. ISSN 2464-6601. Dostupné na: <https://doi.org/10.1515/iclr-2016-0005>.

²¹ Bližšie pozri *Case of Marleasing SA v. La Comercial Internacional de Alimentación SA* [1990-11-13]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1990, C-106/89; rozsudok je označovaný ďalej v texte ako „Marleasing“.

²² Bližšie pozri *Smernicu Rady z 9. marca 1968 o koordinácii ochranných opatrení, ktoré členské štáty vyžadujú od obchodných spoločností na ochranu záujmov spoločníkov a tretích osôb v zmysle druhého odseku článku 58 Zmluvy s cieľom zabezpečiť rovnocennosť týchto ochranných opatrení v rámci celého Spoločenstva (68/151/EHS)*. Ú.v. ES L 65, 1968-03-14, s. 8-12.

ločnosti La Comercial, keďže dôvodom založenia tejto spoločnosti malo byť poškodenie veriteľov spoločnosti Barvies. Spoločnosť Marleasing sa odvolávala na ustanovenia španielskeho Občianskeho zákonníka, v zmysle ktorých zmluvy bez právneho dôvodu, prípadne zmluvy, ktorých právny dôvod je nezákonný, sú neplatné. Spoločnosť La Comercial, na druhej strane, tvrdila, že žalobu je potrebné zamietnuť, keďže smernica 68/151/EHS obsahuje taxatívne vymedzené dôvody neplatnosti založenia spoločnosti, pričom medzi týmito dôvodmi absentuje neexistencia právneho dôvodu. Smernica 68/151/EHS však nebola transponovaná do španielskeho práva, hoci zo Zmluvy o pristúpení vyplynula pre Španielsko povinnosť transponovať smernicu 68/151/EHS do 1. januára 1986. Španielsky súd preto položil predbežnú otázku Súdnemu dvoru Európskych spoločenstiev, pričom zisťoval, či je ustanovenie smernice 68/151/EHS, ktoré nebolo transponované do vnútroštátneho práva, priamo aplikovateľné takým spôsobom, aby sa zabránilo vyhláseniu neplatnosti spoločnosti s ručením obmedzeným z iných dôvodov, než sú uvedené v článku 11 smernice 68/151/EHS.

S ohľadom na otázku, či sa jednotlivec môže domáhať ustanovení smernice, ktorej ustanovenia sú v rozpore s vnútroštátnym právom, sa žiada poznamenať, že ako Súdny dvor Európskych spoločenstiev opakovane rozhodol, smernica nemôže sama osebe ukladať povinnosti jednotlivcovi, a preto sa nemožno odvolávať na ustanovenie smernice proti takejto osobe.²³ Súdny dvor Európskych spoločenstiev odkázal vo svojom rozsudku na predchádzajúce rozhodnutie vo veci Von Colson, pričom zdôraznil povinnosť členského štátu dosiahnuť výsledok stanovený v smernici a prijať všetky vhodné opatrenia, či už všeobecné alebo konkrétne, na zabezpečenie splnenia tejto povinnosti, pričom táto povinnosť je záväzná pre všetky orgány členských štátov, vrátane súdov.²⁴ Súdny dvor Európskych spoločenstiev ďalej uviedol, že pri aplikácii vnútroštátneho práva, bez ohľadu na skutočnosť, či k jeho prijatiu došlo pred alebo po prijatí smernice, je súd, ktorý bol požiadaný o výklad, povinný, pokiaľ je to možné, interpretovať vnútroštátne právo vo svetle znenia smernice, s cieľom dosiahnuť výsledok, ktorý smernica sleduje.

²³ Bližšie pozri *Case of Marleasing SA v. La Comercial Internacional de Alimentación SA* [1990-11-13]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1990, C-106/89, bod 6.

²⁴ Bližšie pozri *Case of Marleasing SA v. La Comercial Internacional de Alimentación SA* [1990-11-13]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1990, C-106/89, bod 8.

Odpoveď Súdneho dvora Európskej únie teda znie, že vnútroštátny súd je povinný vykladať svoje vnútroštátne právo vo svetle znenia a účelu predmetnej smernice, čo v prípade Marleasing znamená, že vnútroštátny súd je povinný zabrániť vyhláseniu neplatnosti spoločnosti z iného dôvodu, ako sú dôvody uvedené v článku 11 smernice 68/151/EHS.

4.2 Pfeiffer – nepriamy účinok v kontexte aplikačnej prednosti práva Európskej únie

Z prípadov Von Colson a Marleasing vyplýva, že je povinnosťou vnútroštátnych súdov, ako aj všetkých orgánov verejnej moci zabezpečiť nepriamy účinok práva Európskej únie pri aplikácii vnútroštátneho práva (t.j. dosiahnuť cieľ stanovený smernicou a zabezpečiť povinnosť prijať všetky vhodné všeobecné alebo osobitné opatrenia na splnenie tejto povinnosti), bez ohľadu na skutočnosť, či bolo ustanovenie vnútroštátneho práva prijaté pred alebo až následne po tom, ako bolo prijaté právo Európskej únie. V prípade Pfeiffer²⁵ sa Súdny dvor Európskej únie zaoberal situáciou, kedy štát neprebral smernicu do vnútroštátneho právneho poriadku v stanovenej lehote alebo ju neprebral správne, pričom príslušné ustanovenie smernice, ktoré bolo obsahovo bezpodmienečné a dostatočne presné, spĺňalo všetky predpoklady na to, aby vyvolalo priame účinky. Keďže však v tomto prípade proti sebe stáli jednotlivci, ustálená judikatúra jednoznačne stanovila, že smernica nemôže zakladať povinnosti jednotlivcovi, takže sa na smernicu ako takú voči nemu nemožno odvolávať.²⁶ Predovšetkým vnútroštátne súdy majú povinnosť zaručiť právnu ochranu vyplývajúcu pre jednotlivcov z ustanovení práva Európskej únie a zabezpečiť jej uplatnenie v celom rozsahu.²⁷

²⁵ Bližšie pozri *Case of Bernhard Pfeiffer (C-397/01)*, *Wilhelm Roith (C-398/01)*, *Albert Süß (C-399/01)*, *Michael Winter (C-400/01)*, *Klaus Nestvogel (C-401/01)*, *Roswitha Zeller (C-402/01)* and *Matthias Döbele (C-403/01)* v. *Deutsches Rotes Kreuz, Kreisverband Waldshut e.V.* [2004-10-05]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2004, C-397/01 až C-403/01; rozsudok je označovaný ďalej v texte ako „Pfeiffer“.

²⁶ Bližšie pozri *Case of M. H. Marshall v. Southampton and South-West Hampshire Area Health Authority (Teaching)* [1986-02-26]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1986, C-152/84, bod 48. Na uvedený prípad Súdny dvor Európskych spoločenstiev následne nadviazal aj v *Case of Paola Faccini Dori v. Recreb Srl* [1994-07-14]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1994, C-91/92, kde sa v bode 20 uvádza: „Ako Súdny dvor zdôraznil v ustálenej judikatúre od rozsudku z 26. februára 1986, Marshall (152/84, Zb. s. 723, bod 48), samotná smernica nemôže ukladať povinnosti jednotlivcovi, takže sa na ňu ako takú nemožno proti nemu odvolávať.“

²⁷ Bližšie pozri *Case of Bernhard Pfeiffer (C-397/01)*, *Wilhelm Roith (C-398/01)*, *Albert Süß (C-399/01)*, *Michael Winter (C-400/01)*, *Klaus Nestvogel (C-401/01)*, *Roswitha Zeller (C-402/01)* and *Matthias Döbele (C-403/01)* v. *Deutsches Rotes Kreuz, Kreisverband Waldshut*

Vnútroštátny súd musí posudzovať vnútroštátne právo ako celok, teda nielen tie ustanovenia, ktoré transponujú príslušné ustanovenia práva Európskej únie,²⁸ pričom požiadavka interpretácie vnútroštátneho práva musí byť v najvyššej možnej miere v zmysle znenia a cieľov predmetnej smernice, aby sa dosiahol ňou sledovaný výsledok.²⁹ V rozhodnutí Pfeiffer Súdny dvor Európskej únie ďalej vysvetlil, že požiadavka výkladu vnútroštátneho práva v súlade s právom Európskej únie vyplýva zo systému Zmlúv, čím sa umožňuje vnútroštátnemu súdu, aby v rámci svojich právomocí zabezpečil plný účinok práva Európskej únie pri rozhodovaní o spore.³⁰ Súdny dvor Európskej únie formuloval nepriamy účinok ako zásadu výkladu vnútroštátneho práva v súlade s právom Európskej únie, pričom uvedená zásada sa má v prvom rade týkať vnútroštátnych ustanovení prijatých na prebratie smernice; neobmedzuje sa však iba na výklad týchto ustanovení, ale vyžaduje, aby vnútroštátny súd vzal do úvahy vnútroštátne právo ako celok a posúdil, do akej miery ho možno použiť spôsobom, ktorý nevedie k výsledku, ktorý odporuje smernici.³¹ Súdny

e.V. [2004-10-05]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2004, C-397/01 až C-403/01, bod 111.

²⁸ V bode 115 *Case of Bernhard Pfeiffer (C-397/01), Wilhelm Roith (C-398/01), Albert Süß (C-399/01), Michael Winter (C-400/01), Klaus Nestvogel (C-401/01), Roswitha Zeller (C-402/01) and Matthias Döbele (C-403/01) v. Deutsches Rotes Kreuz, Kreisverband Waldshut e.V.* [2004-10-05]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2004, C-397/01 až C-403/01 Súdny dvor Európskych spoločenskí v rozsahu nepriameho účinku uviedol: „Táto zásada výkladu vnútroštátneho práva v súlade s právom Spoločenstva, formulovaná v práve Spoločenstva, sa síce v prvom rade týka vnútroštátnych ustanovení prijatých na prebratie smernice, neobmedzuje sa však iba na výklad týchto ustanovení, ale vyžaduje, aby vnútroštátny súd vzal do úvahy vnútroštátne právo ako celok a posúdil, do akej miery ho možno použiť spôsobom, ktorý nevedie k výsledku, ktorý odporuje smernici.“

²⁹ Bližšie pozri *Case of Bernhard Pfeiffer (C-397/01), Wilhelm Roith (C-398/01), Albert Süß (C-399/01), Michael Winter (C-400/01), Klaus Nestvogel (C-401/01), Roswitha Zeller (C-402/01) and Matthias Döbele (C-403/01) v. Deutsches Rotes Kreuz, Kreisverband Waldshut e.V.* [2004-10-05]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2004, C-397/01 až C-403/01, bod 113.

³⁰ Bližšie pozri *Case of Bernhard Pfeiffer (C-397/01), Wilhelm Roith (C-398/01), Albert Süß (C-399/01), Michael Winter (C-400/01), Klaus Nestvogel (C-401/01), Roswitha Zeller (C-402/01) and Matthias Döbele (C-403/01) v. Deutsches Rotes Kreuz, Kreisverband Waldshut e.V.* [2004-10-05]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2004, C-397/01 až C-403/01, bod 113.

³¹ Bližšie pozri *Case of Bernhard Pfeiffer (C-397/01), Wilhelm Roith (C-398/01), Albert Süß (C-399/01), Michael Winter (C-400/01), Klaus Nestvogel (C-401/01), Roswitha Zeller (C-402/01) and Matthias Döbele (C-403/01) v. Deutsches Rotes Kreuz, Kreisverband Waldshut e.V.* [2004-10-05]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2004, C-397/01 až C-403/01, bod 115.

dvor Európskej únie konštatoval, že ak je možné použiť vlastné metódy interpretácie vnútroštátneho práva, ktoré umožňujú vnútroštátne ustanovenie vykladať tak, že je možné vyhnúť sa rozporu s inou normou vnútroštátneho práva alebo obmedziť oblasť pôsobnosti predmetného ustanovenia na dosiahnutie tohto účelu a použiť ho len do tej miery, aby bolo v súlade s danou normou, tak je vnútroštátny súd povinný použiť rovnaké metódy, aby sa dosiahol cieľ sledovaný smernicou.³² Za takých okolností je vnútroštátny súd povinný pri použití ustanovení vnútroštátneho práva určených špeciálne na vykonanie smernice vykladať ich v čo najvyššej možnej miere tak, aby mohli byť použité v súlade s cieľmi danej smernice. Keďže vnútroštátny súd má povinnosť zohľadniť vnútroštátne právo ako celok a urobiť všetko, čo je v jeho právomoci, pre zabezpečenie plného účinku smernice je vo vnútroštátnom spore vedenom výhradne medzi jednotlivcami, pri použití ustanovení vnútroštátneho práva vydaných na splnenie povinností ustanovených v smernici, povinný zohľadniť vnútroštátne právo ako celok a v najvyššej možnej miere ho vykladať v zmysle znenia a účelu smernice, aby dospel k záveru, ktorý je v súlade s cieľom sledovaným smernicou. V prípade Pfeiffer išlo o situáciu, kedy bol vnútroštátny súd povinný urobiť všetko, čo je v jeho právomoci, aby zabránil prekročeniu maximálneho týždenného pracovného času stanoveného v smernici na 48 hodín, napriek tomu, že vnútroštátne právo umožňovalo aj dlhší pracovný čas ako maximum, ktoré bolo stanovené smernicou.

V prípade prijatia vnútroštátnych ustanovení, ktoré správne transponujú smernicu, tieto vnútroštátne ustanovenia nevylučujú účinky, ktoré má smernica, teda nemajú za následok vylúčenie viazanosti členských štátov Európskej únie v oblasti zabezpečenia plných účinkov smernice, a to i po jej transpozícii. Jednotlivci sú preto oprávnení domáhať sa ustanovení smernice pred vnútroštátnymi súdmi proti členským štátom Európskej únie aj v situáciách úplnej a správnej transpozície smernice, ak dochádza k aplikácii práva spôsobom, ktorý nezaručuje jej predpokladaný výsledok.³³

³² Bližšie pozri *Case of Bernhard Pfeiffer (C-397/01), Wilhelm Roith (C-398/01), Albert Süß (C-399/01), Michael Winter (C-400/01), Klaus Nestvogel (C-401/01), Roswitha Zeller (C-402/01) and Matthias Döbele (C-403/01) v. Deutsches Rotes Kreuz, Kreisverband Waldshut e.V.* [2004-10-05]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2004, C-397/01 až C-403/01, bod 116.

³³ Bližšie pozri *Case of Marks & Spencer plc v. Commissioners of Customs & Excise* [2002-07-11]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2002, C-62/00, bod 25.

4.3 Rozvoj nepriameho účinku v ďalšej judikatúre – „všadeprítomnosť“ nepriameho účinku

Zásada nepriameho účinku predstavuje odpoveď Súdneho dvora Európskej únie na odmietanie horizontálneho priameho účinku smerníc.³⁴ Odmietanie priameho účinku smerníc totiž spôsobovalo vznik rozdielného postavenia rôznych subjektov. Súdny dvor Európskej únie sa snažil uvedenú situáciu sanovať, napríklad pomerne širokým definovaním pojmu štát, ktoré by umožnilo použitie vertikálneho priameho účinku.³⁵ V každom prípade, nie je možné pokryť všetky situácie prostredníctvom použitia priameho účinku smerníc medzi jednotlivcami.

V praxi nastali dve situácie, ktoré sa týkali nedostatočnej transpozície smernice, prostredníctvom ktorej sa zakazovala diskriminácia na základe pohlavia. Ak sú splnené podmienky pre aplikáciu priameho účinku smernice, tak zamestnanec pracujúci pre „štát“ sa môže domáhať vertikálneho priameho účinku smernice. V prípade Marshall³⁶ Súdny dvor Európskej únie potvrdil, že netransponované smernice nemôžu nikdy stanoviť povinnosť jednotlivcom, pričom môžu mať priamy účinok výhradne voči členským štátom Európskej únie ako verejnej autorite, pokiaľ sú splnené podmienky priameho účinku (t.j. smernica je bezpodmienečná, dostatočne jasná a presná).³⁷ Súdny dvor Európskej únie odmietol argumentáciu, že štát ako zamestnávateľ nie je odlišný od súkromného zamestnávateľa, a preto by nebolo vhodné stavať osoby zamestnané štátom do lepšej pozície ako zamestnancov, ktorí pracujú u súkromného zamestnávateľa. Súdny dvor Európskej únie uvedený argument odmietol s odôvodnením, že členský štát sa takejto situácii môže vyhnúť riadnou transpozíciou smernice.³⁸

³⁴ Bližšie k horizontálnemu účinku pozri CHEREDNYCHENKO, O. O. Fundamental Rights and Private Law: A Relationship of Subordination or Complementarity?. *Utrecht Law Review* [online]. 2007, vol. 3, no. 2, s. 5 [cit. 2021-01-07]. ISSN 1871-515X. Dostupné na: <https://doi.org/10.18352/ulr.45>.

³⁵ Bližšie pozri FOSTER, N. *Foster on EU Law*. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press, 2011. 441 s. ISBN 978-0-19-969296-5.

³⁶ Bližšie pozri *Case of M. H. Marshall v. Southampton and South-West Hampshire Area Health Authority (Teaching)* [1986-02-26]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1986, C-152/84.

³⁷ Bližšie pozri *Case of M. H. Marshall v. Southampton and South-West Hampshire Area Health Authority (Teaching)* [1986-02-26]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1986, C-152/84, bod 45.

³⁸ Bližšie pozri *Case of M. H. Marshall v. Southampton and South-West Hampshire Area Health Authority (Teaching)* [1986-02-26]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1986, C-152/84, bod 51.

V obdobnom prípade pani Duke, ktorá bola nútená ísť do dôchodku vo veku 60 rokov, pričom jej mužskí kolegovia mali ísť do dôchodku vo veku 65 rokov, sa domáhala aplikácie netransponovanej smernice, pričom, na rozdiel od pani Marshall, pracovala pre súkromného zamestnávateľa. To bol aj dôvod, prečo neuspela so svojou žalobou.³⁹

Súdny dvor Európskej únie reagoval na vznik uvedenej nerovnej situácie až v rozsudku Von Colson, ktorý je podrobne opísaný v našom príspevku a ktorý tvorí základ pre zásadu nepriameho účinku. Zásada nepriameho účinku predstavovala významný posun v smerovaní Súdneho dvora Európskej únie, pokiaľ ide o vynútiteľnosť práva Európskej únie pred vnútroštátnymi súdmi. Súdny dvor Európskej únie *de facto* sleduje dosahovanie cieľov práva Európskej únie nie priamou aplikáciou prostredníctvom priameho účinku, ale okľukou, požiadavkou vykladať vnútroštátne právo spôsobom, ktorým sa dosiahne cieľ normy práva Európskej únie, a to aj v situácii, ak by malo dôjsť k zmene ustálenej judikatúry súdov členských štátov Európskej únie. V prípade Von Colson, v ktorom bola po prvý raz pomenovaná zásada nepriameho účinku, tak došlo k efektívnemu premosteniu priepasti medzi horizontálnym priamym účinkom a vertikálnym priamym účinkom. Právo Európskej únie tak vstúpilo nie priamo do vnútroštátneho práva, ale nepriamo i v situáciách, kedy sa aplikuje vnútroštátne právo, ktoré je potrebné interpretovať spôsobom, aby sa dosiahol cieľ práva Európskej únie. Uvedená povinnosť bola ďalej rozpracovaná v prípade Marleasing, pričom Súdny dvor Európskej únie bol už v požiadavke eurokonformného výkladu podstatne prísnejší, čím dal jednoznačný odkaz vnútroštátnym súdom ohľadom toho, kam až je potrebné zísť pri plnení povinnosti vykladať vnútroštátne právo v súlade s právom Európskej únie, pričom mantinelom je výklad, ktorý by bol *contra legem*. Súdny dvor Európskej únie odôvodnil povinnosť vnútroštátnych súdov vykladať vnútroštátne právo eurokonformne na základe povinnosti lojality, ktorá je zakotvená v článku 4 ods. 3 Zmluvy o Európskej únii. Uvedený prístup Súdny dvor Európskej únie potvrdil tiež v rozsudku Paola Faccini Dori.⁴⁰ V tomto prípade Súdny dvor Európskej únie odmietol priznať horizontálny priamy účinok netransponovanej smernice; pani Dori sa tak nemohla domáhať ustanovení netransponovanej smernice proti inému súkromnému subjektu, mohla však očaká-

³⁹ Bližšie pozri *Case of Duke v. G.E.C. Reliance Systems Ltd.* [1988-02-11]. Judgement of the House of Lords, 1988, [1988] 1 C.M.L.R. 719; [1988] 2 W.L.R. 359.

⁴⁰ Bližšie pozri *Case of Paola Faccini Dori v. Recreb Srl* [1994-07-14]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1994, C-91/92.

vat', že vnútroštátny súd bude uplatňovať vnútroštátne právo, či už ide o ustanovenia, ktoré boli prijaté skôr ako smernica alebo neskôr, pokiaľ možno s prihliadnutím na znenie a účel smernice tak, aby sa dosiahol výsledok, ktorý smernica sleduje.⁴¹ Z textu rozhodnutia je zrejmé, že implementácia smernice sa nekončí jej transpozíciou do vnútroštátneho práva, ale je dlhodobá, keďže povinnosť eurokonformného výkladu, vyplývajúca pre vnútroštátne orgány z nepriameho účinku, trvá i po skončení samotného procesu transpozície. Daný prístup bol potvrdený v prípade *Marks & Spencer*,⁴² z ktorého vyplýva, že prijatie vnútroštátneho opatrenia, ktorým sa správne transponuje smernica, nemá za následok vyčerpanie účinkov smernice. Členské štáty Európskej únie sú i naďalej povinné zabezpečiť úplné uplatňovanie smernice, a to aj po prijatí týchto opatrení. Jednotlivci sú preto oprávnení dovoľávať sa pred vnútroštátnymi súdmi proti štátu ustanovení smernice, ktoré sa z hľadiska ich predmetu javia ako bezpodmienečné a dostatočne presné, kedykoľvek nie je úplné uplatnenie smernice v skutočnosti úplne zabezpečené, to znamená nielen v prípade, keď smernica nebola implementovaná alebo bola implementovaná nesprávne, ale tiež v prípade, keď sa vnútroštátne opatrenia, ktoré správne implementujú smernicu, neuplatňujú spôsobom, ktorým by sa dosahoval požadovaný výsledok.⁴³ Bolo by to nekonzistentné s právnym poriadkom Európskej únie, ak by sa jednotlivci mohli spoliehať na smernice, ktoré neboli správne implementované, ale nemali by takúto možnosť v prípade, ak by vnútroštátne inštitúcie uplatňovali ustanovenia národného práva implementujúce smernicu spôsobom, ktorý je s ňou nekompatibilný.⁴⁴

Súdny dvor Európskej únie sa vo svojej rozhodovacej činnosti zaoberal taktiež vzťahom nepriameho účinku k ustálenej judikatúre vnútroštátnych súdov. V prípade *Centrosteel*⁴⁵ sa Súdny dvor Európskej únie opätovne odvolával na predchádzajúcu judikatúru, pričom zopakoval, že

⁴¹ Bližšie pozri *Case of Paola Faccini Dori v. Recreb Srl* [1994-07-14]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1994, C-91/92, bod 26.

⁴² Bližšie pozri *Case of Marks & Spencer plc v. Commissioners of Customs & Excise* [2002-07-11]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2002, C-62/00.

⁴³ Bližšie pozri *Case of Marks & Spencer plc v. Commissioners of Customs & Excise* [2002-07-11]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2002, C-62/00, bod 27.

⁴⁴ Bližšie pozri *Case of Marks & Spencer plc v. Commissioners of Customs & Excise* [2002-07-11]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2002, C-62/00, body 28 a 31.

⁴⁵ Bližšie pozri *Case of Centrosteel Srl v. Adipol GmbH*. [2000-07-13]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2000, C-456/98.

smernica sama osebe nemôže ukladať povinnosti jednotlivcom z dôvodu neexistencie riadnej transpozície do vnútroštátneho práva, pričom však vnútroštátny súd pri uplatňovaní vnútroštátneho práva, či už prijatého pred alebo po smernici, musí vnútroštátne právo vykladať, pokiaľ je to možné, so zreteľom na znenie a účel smernice, aby sa dosiahol výsledok, ktorý smernica sleduje.⁴⁶ V zmienenom prípade Súdny dvor Európskej únie tiež explicitne uviedol, že ak dôjde k sporu spadajúcemu do rozsahu pôsobnosti smernice a vyplývajúcemu zo skutočností nasledujúcich po uplynutí lehoty na transpozíciu smernice, vnútroštátny súd pri aplikácii ustanovení vnútroštátneho práva alebo ustálenej vnútroštátnej judikatúry musí vykladať vnútroštátne právo takým spôsobom, aby bolo uplatňované v súlade s cieľmi smernice.⁴⁷ Odkaz na ustálenú vnútroštátnu judikatúru sa vyskytuje len v odôvodnení rozhodnutia Súdneho dvora Európskej únie, nenachádza sa ale v samotnom formálnom texte rozhodnutia.⁴⁸ Keďže však odôvodnenie rozsudku spomína aj ustálenú judikatúru vnútroštátnych súdov, je vysoko pravdepodobné, že Súdny dvor Európskej únie by v budúcnosti nadviazal na svoje predchádzajúce rozhodnutie a rovnaký záver by vyslovil i v nasledujúcej judikatúre, kde by konštatoval, že povinnosť eurokonformného výkladu sa vzťahuje aj na ustálenú vnútroštátnu judikatúru.

Záver

Orgány aplikácie práva členských štátov Európskej únie, vrátane vnútroštátnych súdov majú povinnosť aplikovať právo Európskej únie ako právny poriadok, ktorý je súčasťou práva, ktoré sa uplatňuje na území členského štátu Európskej únie. Ba čo viac, v zmysle ustálenej judikatúry Súdneho dvora Európskej únie majú povinnosť vnútroštátne právo interpretovať *vo svetle znenia a účelu smernice, s cieľom dosiahnuť výsledok* uvedený v práve Európskej únie, pričom vnútroštátny súd musí vykladať a uplatňovať vnútroštátne právo v súlade s požiadavkami práva Európskej únie. Vnútroštátny súd musí využiť rozsah právnej úvahy v celej miere, v akej mu ju jeho vnútroštátne právo poskytuje. Nepriamy účinok ako vlastnosť práva Európskej únie má značný vplyv na spôsob, akým sa interpretuje vnútroštátne právo, keďže ho musia brať do úvahy všetky

⁴⁶ Bližšie pozri *Case of Centrosteeel Srl v. Adipol GmbH*. [2000-07-13]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2000, C-456/98, body 15 a 16.

⁴⁷ Bližšie pozri *Case of Centrosteeel Srl v. Adipol GmbH*. [2000-07-13]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2000, C-456/98, bod 17.

⁴⁸ Bližšie pozri WEATHERILL, St. *Cases and Materials on EU Law*. 9th ed. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 149. ISBN 978-0-19-956225-1.

inštitúcie členských štátov Európskej únie, ktoré aplikujú právo, a taktiež sa týka všetkých odvetví ich vnútroštátneho práva. Nepriamy účinok predstavuje spôsob, akým sa dá zmeniť ustálený výklad vnútroštátneho práva, pokiaľ nezodpovedá cieľu, ktorý sleduje právo Európskej únie.

Súdny dvor Európskej únie vyvinul techniky, ktoré umožňujú, aby smernice, ktoré neboli transponované, prípadne boli transponované nesprávne prenikli napriek tomu do právneho poriadku členských štátov Európskej únie, či už prostredníctvom priameho účinku alebo nepriameho účinku. Rovnako sa uvedená povinnosť týka smerníc, ktoré síce boli riadne transponované, avšak hrozí, že nesprávnou aplikáciou práva sa nedosiahne nimi predpokladaný výsledok. Povinnosť orgánov aplikácie práva členských štátov Európskej únie dosiahnuť výsledok vyplývajúci z práva Európskej únie, ako aj ich povinnosť prijať všetky potrebné opatrenia všeobecnej alebo osobitnej povahy, aby zabezpečili splnenie uvedenej povinnosti, vyplýva z povinnosti lojality členských štátov, ktorá je zakotvená v článku 4 ods. 3 Zmluvy o Európskej únii a ktorá je nevyhnutným predpokladom pre zabezpečenie efektívneho uplatňovania práva Európskej únie na území členských štátov Európskej únie. Zásadu nepriameho účinku majú povinnosť zohľadňovať všetky orgány členských štátov Európskej únie v rámci ich právomocí, pričom Súdny dvor Európskej únie explicitne zdôraznil, že uvedená povinnosť sa týka i vnútroštátnych súdov, ktoré tak musia zabezpečiť, aby prijali všetky potrebné opatrenia všeobecnej či osobitnej povahy na zabezpečenie výsledku stanoveného v práve Európskej únie. Súdny dvor Európskej únie v kontexte nepriameho účinku stanovil povinnosť vykladať vnútroštátne právo *vo svetle jeho znenia a účelu, s cieľom dosiahnuť stanovený výsledok*, pričom vnútroštátny súd musí vykladať a uplatňovať vnútroštátne právo v súlade s požiadavkami práva Európskej únie. Z nepriameho účinku vyplýva vnútroštátnym súdom povinnosť využiť maximálny možný rozsah právnej úvahy, pričom tento je potrebné využiť v celej miere, v akej im ju vnútroštátne právo poskytuje, keďže rozhodnúť o otázke týkajúcej sa výkladu vlastného vnútroštátneho práva prislúcha len vnútroštátnemu súdu.⁴⁹

⁴⁹ Bližšie pre objasnenie predmetnej problematiky pozri tiež CRAIG, P. a G. de BÚRCA. *EU Law: Text, Cases, and Materials* [online]. 6th ed. Oxford: Oxford University Press, 2015. 1198 s. [cit. 2021-01-07]. ISBN 978-0-19-871492-7. Dostupné na: <https://doi.org/10.1093/he/9780198714927.001.0001>; *Case of A. Foster*, G. A. H. M. Fulford-Brown, J. Morgan, M. Roby, E. M. Salloway and P. Sullivan v. *British Gas plc* [1990-07-12]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1990, C-188/89; *Case of Commission of the European Communities v. Italian Republic* [1973-02-07]. Judgement of the Court of Justice

Zoznam bibliografických odkazov

AZOULAI, L. The 'Retained Powers' Formula in the Case Law of the European Court of Justice: EU Law as Total Law?. *European Journal of Legal Studies*. 2011, vol. 4, no. 2, s. 178-203. ISSN 1973-2937.

Case of A. Foster, G. A. H. M. Fulford-Brown, J. Morgan, M. Roby, E. M. Salloy and P. Sullivan v. British Gas plc [1990-07-12]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1990, C-188/89.

Case of Bernhard Pfeiffer (C-397/01), Wilhelm Roith (C-398/01), Albert Süß (C-399/01), Michael Winter (C-400/01), Klaus Nestvogel (C-401/01), Roswitha Zeller (C-402/01) and Matthias Döbele (C-403/01) v. Deutsches Rotes Kreuz, Kreisverband Waldshut e.V. [2004-10-05]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2004, C-397/01 až C-403/01.

Case of Centrosteeel Srl v. Adipol GmbH. [2000-07-13]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2000, C-456/98.

Case of Commission of the European Communities v. Italian Republic [1973-02-07]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1973, C-39/72.

Case of Duke v. G.E.C. Reliance Systems Ltd. [1988-02-11]. Judgement of the House of Lords, 1988, [1988] 1 C.M.L.R. 719; [1988] 2 W.L.R. 359.

Case of Flaminio Costa v. E.N.E.L. [1964-07-15]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1964, C-6/64.

Case of Gabrielle Defrenne v. Société Anonyme Belge de Navigation Aérienne Sabena [1976-04-08]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1976, C-43/75.

Case of Katarína Haasová v. Rastislav Petrík and Blanka Holingová [2013-10-24]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 2013, C-22/12.

of the European Communities, 1973, C-39/72; *Case of Gabrielle Defrenne v. Société Anonyme Belge de Navigation Aérienne Sabena* [1976-04-08]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1976, C-43/75; *Case of Katarína Haasová v. Rastislav Petrík and Blanka Holingová* [2013-10-24]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 2013, C-22/12; a *Criminal Proceedings against Kolpinghuis Nijmegen BV* [1987-10-08]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1987, C-80/86.

- Case of M. H. Marshall v. Southampton and South-West Hampshire Area Health Authority (Teaching)* [1986-02-26]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1986, C-152/84.
- Case of Marks & Spencer plc v. Commissioners of Customs & Excise* [2002-07-11]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2002, C-62/00.
- Case of Marleasing SA v. La Comercial Internacional de Alimentación SA* [1990-11-13]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1990, C-106/89.
- Case of N.V. Algemene Transport- en Expeditie Onderneming van Gend & Loos v. Netherlands Inland Revenue Administration* [1963-02-05]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1963, C-26/62.
- Case of Paola Faccini Dori v. Recreb Srl* [1994-07-14]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1994, C-91/92.
- Case of Sabine von Colson and Elisabeth Kamann v. Land Nordrhein-Westfalen* [1984-04-10]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1984, C-14/83.
- CRAIG, P. a G. de BÚRCA. *EU Law: Text, Cases, and Materials* [online]. 6th ed. Oxford: Oxford University Press, 2015. 1198 s. [cit. 2021-01-07]. ISBN 978-0-19-871492-7. Dostupné na: <https://doi.org/10.1093/he/9780198714927.001.0001>.
- Criminal Proceedings against Kolpinghuis Nijmegen BV* [1987-10-08]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1987, C-80/86.
- FOSTER, N. *Foster on EU Law*. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press, 2011. 441 s. ISBN 978-0-19-969296-5.
- HAMULÁK, O. a T. KERIKMÄE. Indirect Effect of EU Law under Constitutional Scrutiny – the Overview of Approach of Czech Constitutional Court. *International and Comparative Law Review* [online]. 2016, vol. 16, no. 1, s. 69-82 [cit. 2021-01-07]. ISSN 2464-6601. Dostupné na: <https://doi.org/10.1515/iclr-2016-0005>.
- CHEREDNYCHENKO, O. O. Fundamental Rights and Private Law: A Relationship of Subordination or Complementarity?. *Utrecht Law Review*

- [online]. 2007, vol. 3, no. 2, s. 1-25 [cit. 2021-01-07]. ISSN 1871-515X. Dostupné na: <https://doi.org/10.18352/ulr.45>.
- JANKUV, J. Ochrana ľudských práv v Európskej únii. In: J. KLUČKA, J. MAZÁK, et al. *Základy európskeho práva*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2004, s. 239-312. ISBN 80-8078-005-6.
- LANTAJOVÁ, D. a I. HRICOVÁ. Ústavnoprávne aspekty prednosti „právne záväzných aktov Európskych spoločenstiev a Európskej únie“ pred zákonmi Slovenskej republiky. In: P. KANDALEC, L. KYNCL, M. RADVAN, D. SEHNÁLEK, K. SVOBODOVÁ, D. ŠRAMKOVÁ, J. VALDHANS a E. ŽATECKÁ, eds. *Days of Public Law – Dny verejného práva*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2007, s. 87-98. ISBN 978-80-210-4430-2.
- RHIMES, M. The EU Courts Stand Their Ground: Why Are the Standing Rules for Direct Actions Still so Restrictive?. *European Journal of Legal Studies*. 2016, vol. 9, no. 1, s. 103-172. ISSN 1973-2937.
- Smernica Rady z 9. februára 1976 o vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami, pokiaľ ide o prístup k zamestnaniu, odbornej príprave a postupu v zamestnaní a o pracovné podmienky (76/207/EHS)*. Ú.v. ES L 39, 1976-02-14, s. 40-42.
- Smernica Rady z 9. marca 1968 o koordinácii ochranných opatrení, ktoré členské štáty vyžadujú od obchodných spoločností na ochranu záujmov spoločníkov a tretích osôb v zmysle druhého odseku článku 58 Zmluvy s cieľom zabezpečiť rovnocennosť týchto ochranných opatrení v rámci celého Spoločenstva (68/151/EHS)*. Ú.v. ES L 65, 1968-03-14, s. 8-12.
- STEHLÍK, V. *Aplikace národných procesných předpisů v kontextu práva Evropské unie*. 1. vyd. Praha: Leges, 2012. 258 s. ISBN 978-80-87576-26-7.
- STEHLÍK, V., O. HAMULÁK a M. PETR. *Praktikum práva Evropské unie*. 1. vyd. Praha: Leges, 2016. 288 s. ISBN 978-80-7502-159-5.
- Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov*.
- VARGA, P. *Fundamentals of European Union Law: Constitutional and Institutional Framework*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. 112 s. ISBN 978-80-7380-362-9.

WEATHERILL, St. *Cases and Materials on EU Law*. 9th ed. Oxford: Oxford University Press, 2010. 710 s. ISBN 978-0-19-956225-1.

Zmluva o Európskej únii a Zmluva o fungovaní Európskej únie (konsolidované znenie). Ú.v. EÚ C 202, 2016-06-07, s. 1-388.

Doc. JUDr. Peter Varga, PhD.

Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovenská republika
vargapeter01@hotmail.com

 <https://orcid.org/0000-0003-4252-6134>

Koronakrída a jej dopad na kriminalitu v Slovenskej republike¹

Corona Crisis and Its Impact on Crime in the Slovak Republic

Miroslava Vráblová

Abstract: *The paper deals with the impact of the coronavirus pandemics on crime in the Slovak Republic. Restrictive measures applied during the corona crisis have significantly affected the daily lives of citizens. Changes of lifestyle, reduced mobility of citizens have also affected the rate of crime. In the first phase of the corona crisis, we recorded an increase in property crime (+0.6 %), especially burglary in shops, warehouses, schools, weekend cottages, bicycle thefts, and further increase in violent crime (+0.8 %), especially domestic violence, dangerous threats, violence against public officials and suicides. In the second phase of the corona crisis, there was an increase in sexual crime (+9.7 %), especially sexual abuse and production, distribution and possession of child pornography. On the other hand, during the corona crisis, there was a decrease in burglaries into houses and flats, murders, robberies, traffic accidents. Crimes committed during the coronavirus pandemics have changed. The structure of crime and the ways of committing crime have changed.*

Key Words: *Criminal Law; Corona Crisis; COVID-19 Pandemics; Crime; Restrictive Measures; Theft; Robbery; Domestic Violence; Fraud; Drug Crime; Sexual Abuse; Analysis; the Slovak Republic.*

Abstrakt: *Príspevok sa zaoberá dopadom pandémie koronavírusu na kriminalitu v Slovenskej republike. Reštrikčné opatrenia uplatňované v čase koronakrízy výrazne zasiahli do každodenného života občanov. Zmena životného štýlu, zníženie mobility občanov ovplyvnili aj mieru kriminality. V prvej fáze koronakrízy sme zaznamenali nárast majetkovej kriminality (+0,6 %), najmä krádeží vlámaním do obchodov, skladov, škôl, víkendových chát, a ďalej nárast násilnej kriminality (+0,8 %), najmä domáceho násilia, nebezpečného vyhrážania, násilia na verejných činiteľoch a samovrážd.*

¹ Predložený príspevok vznikol v rámci riešenia výskumného projektu Agentúry na podporu výskumu a vývoja č. APVV-19-0050 s názvom „Trestnoprávna ochrana slobody“, zodpovedný riešiteľ doc. JUDr. Eva Szabová, PhD.

V druhej fáze koronakrízy došlo k nárastu mravnostnej kriminality (+9,7 %), osobitne sexuálneho zneužívania a výroby, rozširovania a prechovávanania detskej pornografie. Na strane druhej bol počas koronakrízy zaznamenaný pokles krádeží vlámaním do domov a bytov, vrážd, lúpeží, dopravných nehôd. Páchanie kriminality v čase pandémie koronavírusu sa zmenilo. Zmenili sa štruktúra kriminality a spôsoby páchania kriminality.

Kľúčové slová: Trestné právo; koronakríza; pandémie Covid-19; kriminalita; reštrikčné opatrenia; krádež; lúpež; domáce násilie; podvod; drogová kriminalita; sexuálne zneužívanie; analýza; Slovenská republika.

Úvod

Celý svet vrátane Slovenska čelí viac ako rok pandémie koronavírusu. Koronakríza nemilosrdne zasiahla do života ľudí, ktorí žijú v obavách o život a zdravie, znášajú obmedzenia pohybu, mnohí sú vystavení riziku chudoby v dôsledku straty zamestnania či útlmu podnikania a mnohým ďalším ekonomickým a sociálno-kultúrnym dopadom. Pandémia Covid-19 ovplyvnila každú oblasť v spoločnosti, osobitne systém zdravotnej starostlivosti, ekonomiku, nevynímajúc ani oblasti verejnej bezpečnosti, ochrany pred kriminalitou a prevencie. Predmetom nášho príspevku je skúmanie, či pandémie koronavírusu mala nejaký vplyv i na mieru kriminality. Rôzne obmedzenia zavedené v boji proti šíreniu koronavírusu totiž narušili život všetkým osobám, teda aj zločincom. Dôvod, prečo uvedenej problematike venujeme značnú pozornosť, spočíva nielen v snahe poznať možné zmeny vo vývoji kriminality na území Slovenskej republiky v čase koronakrízy a pred koronakrízou, zmeny jej štruktúry a spôsobu páchania, ale tiež v záujme toho, aby získané informácie prispeli k objasneniu príčin kriminality, overeniu kriminologických teórií, hľadaniu vhodných foriem trestnej politiky a efektívnych nástrojov na potlačenie kriminality.

Kriminalita ako jav existuje už od vzniku spoločnosti, je súčasťou každého systému a je odrazom existujúcich spoločenských vzťahov. Kriminalita nie je izolovaným javom, ale odohráva sa v určitom spoločenskom rámci a zasahuje aj individualitu osobnosti. Stav, štruktúru a dynamiku kriminality ovplyvňujú sociálno-ekonomické faktory, politicko-ekonomické a právne faktory a biologicko-psychologické faktory.² Pri

² Bližšie pozri DIANIŠKA, G., T. STRÉMY, M. VRÁBLOVÁ, et al. *Kriminológia*. 3. aktualiz. a dopln. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, s. 96. ISBN 978-80-7380-620-0.

skúmaní vplyvu pandémie koronavírusu na kriminalitu sme vychádzali zo sociologických teórií kriminogenézy. Vo všeobecnosti kriminologické teórie vypovedajú o tom, aké faktory a skutočnosti hrajú v genéze kriminality významnú úlohu, s cieľom nájsť optimálne spôsoby riešenia, to znamená, ako kriminalite predchádzať alebo aspoň znižovať jej negatívny dopad.³ Sociologické teórie hľadajú príčiny kriminality v sociálnom prostredí, teda v prostredí, v ktorom jednotlivec či skupina pôsobí, v ktorom sa dostáva do vzťahov a sociálnej interakcie s inými ľuďmi. Tieto teórie chápu kriminalitu ako spoločenský fenomén, pričom zohľadňujú i geografické rozloženie kriminality, mieru nezamestnanosti, urbanizácie či migrácie jednotlivcov.⁴ Kriminalita je determinovaná širokou škálou vonkajších podmienok. Alexander Lacassagne zastáva teóriu, podľa ktorej živným podhubím nebezpečným pre spoločnosť je prostredie a páchatel' bude aktívny len vtedy, keď sa dostane do vhodného prostredia.⁵ Faktory orientujúce sa na osobu páchatel'a dáva do súvislosti s faktormi vonkajšieho prostredia, a to jednak fyzického prostredia (podnebie, ročné obdobie, teplota, zemepisná poloha), ako aj spoločenského prostredia (hospodárske pomery, kultúrne, politické či medzil'udské vzťahy). V čase pandémie koronavírusu, ktorá je spojená s podstatnou zmenou životného štýlu občanov i so znížením mobility osôb, sa zamýšľame, či uvedené skutočnosti majú vplyv na mieru kriminality. Rob Mawby upozorňuje na kriminologickú teóriu racionálneho výberu, ktorá zdôrazňuje tri aspekty, vďaka ktorým je trestný čin viac-menej možný: dostupná obeť, motivovaný páchatel' a nedostatok ochrany (obete alebo objektu).⁶ Pri preverovaní uvedených aspektov v období pandémie sa logicky javí, že dostupnosť obetí by mala byť podstatne nižšia (koncentrácia ľudí na verejnosti, v hromadných dopravných prostriedkoch i centrách miest sa znížila), potenciálnych páchatel'ov vonku by malo byť tiež menej a ochrana objektov by mala byť dostatočne zabezpečená (väčšina ľudí trávila čas doma, čím boli ich domy chránené pred zlodejmi). Na strane druhej boli zatvorené mnohé podniky, obchody, kancelárie, nákupné centrá, čím sa stali nestrá-

³ Bližšie pozri VÁLKOVÁ, H., J. KUČHTA, J. HULMÁKOVÁ, et al. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 61. ISBN 978-80-7400-732-3.

⁴ Bližšie pozri NOVOTNÝ, O., J. ZAPLETAL, et al. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004, s. 103-104. ISBN 80-7357-026-2.

⁵ Bližšie pozri HOLCR, K. et al. *Kriminológia*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2008, s. 38-39. ISBN 978-80-8078-206-1.

⁶ Bližšie pozri MAWBY, R. Coronavirus, Crime, and Policing: Thoughts on the Implications of the Lockdown Rollercoaster. *European Law Enforcement Research Bulletin* [online]. 2020, no. 20, s. 13-30 [cit. 2020-12-28]. ISSN 2599-5863. Dostupné na: <https://bulletin.cepol.europa.eu/index.php/bulletin/article/view/446/327>.

ženými objektmi 24 hodín, 7 dní v týždni, preto sa mohli stať predmetom záujmu páchatel'ov.

Vplyv koronakrízy na kriminalitu

Prirodzenou reakciou štátov v boji proti pandémie Covid-19 bolo prijatie mnohých obmedzení, ktorými stanovili výrazné limity pre každodenný život občanov. Predovšetkým išlo o významné obmedzenie voľného pohybu, zrušenie hromadných podujatí, zatvorenie množstva prevádzok a podnikov a ďalšie opatrenia. Občania významným spôsobom zmenili svoje správanie, ukončili alebo obmedzili mnohé svoje aktivity, zostávali doma, vo väčšej miere využívali internet. Zmena mobility občanov ovplyvnila ich životný štýl i pravdepodobnosť interakcie medzi potenciálnymi obeťami a potenciálnymi páchatel'mi. Zahraničné štúdie ukazujú, že politika boja proti Covid-19, spojená s obmedzením pohybu osôb, bude ovplyvňovať rôzne druhy kriminality rôznymi spôsobmi. Môžeme napríklad očakávať, že vzrastajúci čas strávený doma zvýši možnosti páchania domáceho násilia a týrania detí, pretože potenciálne obeť a páchatelia trávajú viac času spoločne. Na strane druhej, vzrastajúci čas strávený doma zvyšuje aj dohľad vlastníkov alebo užívateľ'ov domov či bytov nad svojimi príbytkami, preto by mali klesnúť krádeže vlámaním do domov či bytov. Očakáva sa, že klesajúca dochádzka na pracoviská (uprednostnenie tzv. home-office) zníži počet prípadov obťažovania na pracovisku. Pokles cestovania hromadnou dopravou zníži viaceré druhy trestnej činnosti, ktoré sa pri takejto preprave alebo v okolí staníc vyskytujú. Očakáva sa, že zatvorenie obchodov zníži počet krádeží v obchodoch. V dôsledku skutočnosti, že ľudia trávajú viac pracovného času i voľného času online, možno očakávať, že dôjde k nárastu počtu prípadov počítačovej kriminality vďaka zvýšeniu virtuálnej mobility. Zmeny v mobilite teda nemajú jednotný dopad na kriminalitu; rôzne typy trestných činov sú ovplyvňované rôznymi spôsobmi.⁷

Kriminalita v čase koronakrízy a pred koronakrízou

Dňa 6. marca 2020 bol na území Slovenskej republiky potvrdený prvý prípad nákazy Covid-19. Po zaznamenaní prvého prípadu nákazy Covid-

⁷ Bližšie pozri HALFORD, E., A. DIXON, G. FARRELL, N. MALLESON a N. TILLEY. Crime and Coronavirus: Social Distancing, Lockdown, and the Mobility Elasticity of Crime. *Crime Science* [online]. 2020, vol. 9, no. 1, s. 1-12 [cit. 2020-12-28]. ISSN 2193-7680. Dostupné na: <https://doi.org/10.1186/s40163-020-00121-w>.

19 boli na celoštátnej úrovni prijaté viaceré protiepidemiologické opatrenia a obmedzenia.

Vývoj kriminality budeme sledovať v troch fázach, ktoré sme stanovili v závislosti od realizácie protiepidemiologických opatrení. Prvá fáza prebiehala v období od 6. marca 2020 do 30. júna 2020. Počas prvej vlny pandémie bol vyhlásený v našej krajine núdzový stav (16. marca 2020 až 14. júna 2020). Druhá fáza bola v období od 1. júla 2020 do 30. septembra 2020 a bola charakteristická uvoľňovaním prísnych opatrení a prípravou na druhú vlnu pandémie. Tretia fáza začala v októbri 2020 a trvá doposiaľ. Pre túto fázu sú príznačné prudký nárast prípadov nákazy Covid-19 na celom území Slovenska i zvýšenie počtu testovaných osôb, charakteristická je tiež prísnyimi plošnými opatreniami (na regionálnej úrovni i celoštátnej úrovni). Vzhľadom na skutočnosť, že v čase spracovania nášho príspevku neboli ešte dostupné dáta za december 2020, ohraničenie tretej fázy bude stanovené na 1. október 2020 až 30. november 2020.

Na základe dostupných oficiálnych štatistických dát Ministerstva vnútra Slovenskej republiky sme zmapovali stav registrovanej kriminality, ako aj vybraných druhov kriminality v roku 2020 počas príslušných mesiacov zodpovedajúcich jednotlivým fázam koronakrízy a porovnali s predchádzajúcim rokom 2019 v rovnakých mesiacoch. Pri popise rozsahu skúmanej kriminality sme vychádzali z policajnej štatistiky. Zhodne s Helenou Válkovou a Josefom Kuchtom usudzujeme, že práve policajné štatistiky podávajú najpresnejší obraz o stave kriminality, nakoľko obsahujú informácie o všetkých (políciou registrovaných) trestných činoch, respektíve činoch inak trestných, bez ohľadu na skutočnosť, či bol zistený a trestne stíhaný páchatel.⁸ Navyše, policajné štatistiky obsahujú údaje, ktoré sú časovo najbližšie k dobe spáchania trestného činu. Zároveň sme si však vedomí existencie skutočností,⁹ ktoré môžu obmedzovať ich vypovedaciu hodnotu.

Analýzou štatistických dát sme zistili, že počet registrovaných trestných činov bol vo všetkých fázach koronakrízy v porovnaní s počtom trestných činov registrovaných pred koronakrízou, presnejšie v roku

⁸ Bližšie pozri VÁLKOVÁ, H., J. KUČTA, J. HULMÁKOVÁ, et al. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 149-150. ISBN 978-80-7400-732-3.

⁹ Poznámka autora: Faktormi skresľujúcimi vypovedaciu hodnotu štatistických dát sú demografické vplyvy, legislatívne zmeny, trendy uplatňované v trestnej politike, metodologické problémy a rozdiely v spôsobe štatistického vykazovania a podobne.

2019, výrazne nižší (viď Tabuľka 1). Pokles celkovej kriminality v čase koronakrízy súvisí s dlhodobou klesajúcimi tendenciami vývoja kriminality na Slovensku. Pokiaľ ide o jednotlivé druhy kriminality, v prvej fáze koronakrízy (v období marec 2020 až jún 2020) sme zaznamenali drobný nárast majetkovej kriminality (+0,6 %) a násilnej kriminality (+0,8 %), v druhej fáze koronakrízy (v období júl 2020 až september 2020) došlo k výraznému nárastu majetkovej kriminality (+9,7 %) a v tretej fáze koronakrízy (v období október 2020 až november 2020) sme zistili pokles u všetkých druhov kriminality v porovnaní s ich stavom pred koronakrízou, konkrétne v obdobných kalendárnych mesiacoch roku 2019.

Tabuľka 1 Vývoj kriminality v Slovenskej republike v čase koronakrízy (obdobie roka 2020) a pred koronakrízou (obdobie roka 2019)

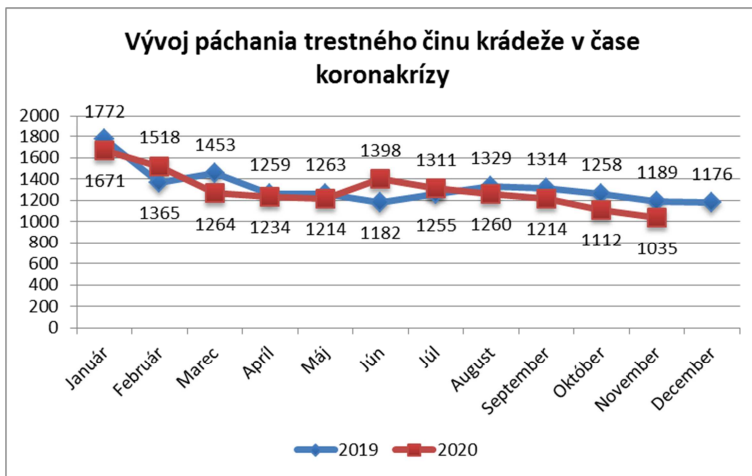
Vývoj kriminality v Slovenskej republike v čase koronakrízy (obdobie roka 2020) a pred koronakrízou (obdobie roka 2019)									
	2 - 6 2019	2 - 6 2020	Roz- diel	7 - 9 2019	7 - 9 2020	Roz- diel	10 - 11 2019	10 - 11 2020	Roz- diel
Celková kriminalita	25 438	23 579	-7,3 %	14 119	13 358	-5,4 %	9 232	8 012	-13,2 %
Majetková kriminalita	8 097	8 146	+0,6 %	4 810	4 697	-2,4 %	3 075	2 656	-13,6 %
Ekonomická kriminalita	5 827	4 858	-16,6 %	3 060	2 446	-20,1 %	2 066	1 790	-13,4 %
Násilná kriminalita	2 354	2 373	+0,8 %	1 337	1 311	-1,9 %	860	716	-16,7 %
Mravnostná kriminalita	519	483	-6,9 %	247	271	+9,7 %	176	161	-8,5 %

Prameň: Štatistika kriminality v Slovenskej republike za rok 2019. In: *Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky* [online]. 2020 [cit. 2020-12-28]. Dostupné na: https://www.minv.sk/?statistika_kriminality_v_slovenskej_republike_za_rok_2019_xml; a Štatistika kriminality v Slovenskej republike za rok 2020. In: *Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky* [online]. 2020 [cit. 2020-12-28]. Dostupné na: https://www.minv.sk/?statistika_kriminality_v_slovenskej_republike_za_rok_2020_xml.

Reštrikčné opatrenia uplatňované počas koronakrízy (zákaz vychádzania, zákaz hromadných podujatí, nariadená domáca karanténa) prirodzene vytvorili priestor pre zníženie počtu registrovaných trestných činov, najmä trestných činov páchaných na verejnom priestranstve či trestných činov páchaných v kontakte s inými ľuďmi. V dôsledku reštrikčných opatrení bola obmedzená mobilita osôb, čo sa odrazilo aj vo vývoji majetkovej kriminality. Ľudia trávil väčšinu času doma, čím sa znížil počet vhodných objektov (neobývaných domov a bytov) na krádeže

vlámaním do domov či bytov. V prvej fáze pandémie sme zaznamenali pokles krádeží vlámaním do bytov, vreckových krádeží a krádeží na cestujúcich počas prepravy. Naproti tomu bol zaznamenaný nárast krádeží vlámaním do obchodov, skladov, kancelárií, škôl či víkendových chat, ktoré boli v inkriminovanom čase prázdne. Z evidencie majetkovej kriminality je zrejмый i nárast krádeží vecí z áut, súčiastok motorových vozidiel a krádeží bicyklov (Graf 1).

Graf 1 Vývoj páchania trestného činu krádeže v čase koronakrízy

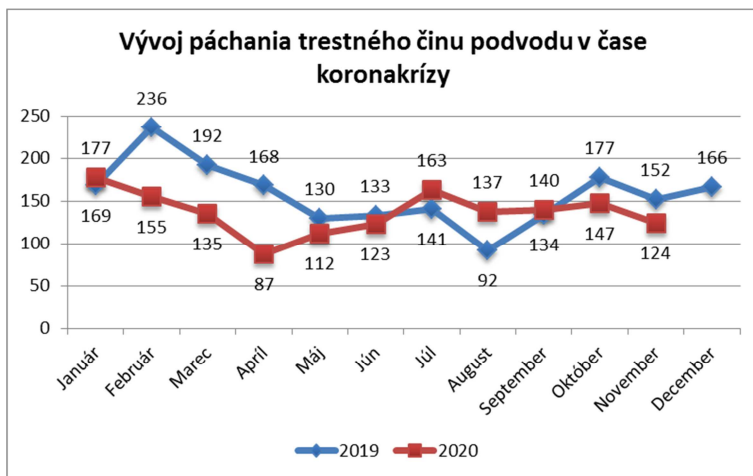

Prameň: Štatistika kriminality v Slovenskej republike za rok 2019. In: *Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky* [online]. 2020 [cit. 2020-12-28]. Dostupné na: https://www.minv.sk/?statistika_kriminality_v_slovenskej_republike_za_rok_2019_xml; a Štatistika kriminality v Slovenskej republike za rok 2020. In: *Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky* [online]. 2020 [cit. 2020-12-28]. Dostupné na: https://www.minv.sk/?statistika_kriminality_v_slovenskej_republike_za_rok_2020_xml.

Pandémia koronavírusu mala vplyv aj na páchanie podvodov. Počas tzv. lockdownu boli ľudia uzavretí doma, zvýšila sa ich závislosť na internete, čo malo tiež dopad na páchanie kriminality online. Od apríla 2020 sledujeme rastúce tendencie páchania podvodov, pričom kritickým obdobím bolo obdobie druhej fázy pandémie (júl 2020 až september 2020), kedy počet trestných činov podvodov presiahol úroveň ich páchania v porovnaní s rovnakým obdobím roka pred koronakrízou. Bol zaznamenaný taktiež nárast podvodov páchaných prostredníctvom telefónu alebo internetu, napríklad pri predaji ochranných masiek alebo respirátorov

proti koronavírusu, testovacích súprav na Covid-19, pri ponukách práce na doma, ako aj podvodov spojených s online nakupovaním (Graf 2).

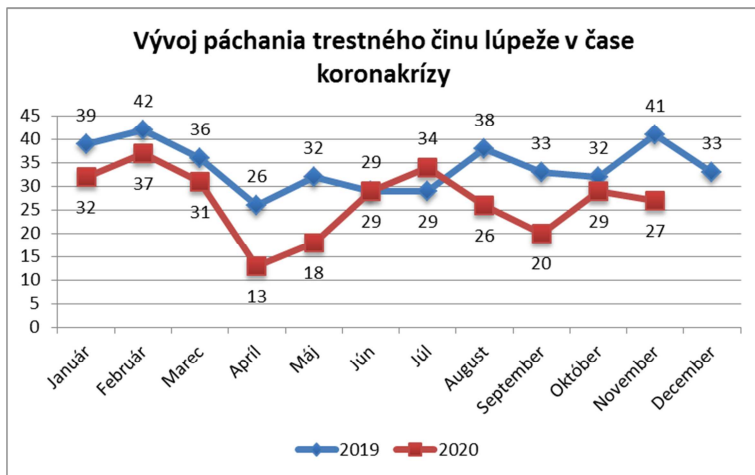
Graf 2 Vývoj páchania trestného činu podvodu v čase koronakrízy

Prameň: Štatistika kriminality v Slovenskej republike za rok 2019. In: *Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky* [online]. 2020 [cit. 2020-12-28]. Dostupné na: https://www.minv.sk/?statistika_kriminality_v_slovenskej_republike_za_rok_2019_xml; a Štatistika kriminality v Slovenskej republike za rok 2020. In: *Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky* [online]. 2020 [cit. 2020-12-28]. Dostupné na: https://www.minv.sk/?statistika_kriminality_v_slovenskej_republike_za_rok_2020_xml.

Opatrenia realizované v súvislosti s ochranou pred koronavírusom sa prejavili aj v spôsobe páchania násilnej kriminality. Pokým násilie na verejných priestranstvách kleslo, stúplo násilie v domácom prostredí voči ženám, deťom či starým rodičom. Z hľadiska štruktúry násilných trestných činov sme zaznamenali nárast prípadov týrania blízkej osoby a zverejenej osoby, nebezpečného vyhrážania, porušovania domovej slobody a násilia na verejnom činiteľovi. Smutným zistením je i nárast samovrážd o 25 % v porovnaní s rovnakým obdobím predchádzajúceho roka 2019. Naopak, došlo k poklesu trestných činov vražd o jednu štvrtinu, ako aj lúpeží, čo bolo tiež zrejme podmienené tým, že na uliciach bolo menej ľudí a podniky boli zatvorené. Pozitívna správa sa týka dopravnej nehodovosti na Slovensku, keďže v roku 2020 bol zaznamenaný 13,6 %-ný pokles dopravných nehôd v porovnaní s počtom nehôd v roku 2019 (Graf 3).

Graf 3 Vývoj páchania trestného činu lúpeže v čase koronakrízy

Prameň: Štatistika kriminality v Slovenskej republike za rok 2019. In: *Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky* [online]. 2020 [cit. 2020-12-28]. Dostupné na: https://www.minv.sk/?statistika_kriminality_v_slovenskej_republike_za_rok_2019_xml; a Štatistika kriminality v Slovenskej republike za rok 2020. In: *Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky* [online]. 2020 [cit. 2020-12-28]. Dostupné na: https://www.minv.sk/?statistika_kriminality_v_slovenskej_republike_za_rok_2020_xml.

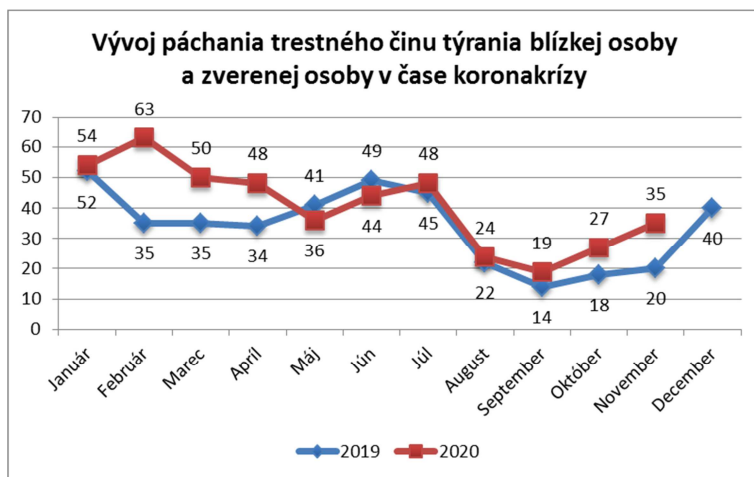
Podobne ako v iných štátoch sveta, i na Slovensku bol v čase pandémie koronavírusu zaznamenaný nárast domáceho násillia. Obete boli nútené zotrvať s násilníkmi v spoločnej domácnosti. Ide o smutný paradox realizovaných opatrení, kedy štát pristúpil k obmedzeniu pohybu osôb za účelom ochrany zdravia občanov, no pre určitú časť populácie tieto opatrenia znamenali zvýšenie nebezpečenstva pre ich život a zdravie. Obete boli doslova zatvorené s násilníkmi v jednom priestore, nemali kam utiecť, pandémie pred nimi uzamkla bezpečné úkryty. Obete boli pod „kontrolou“ a bolo pre ne takmer nemožné privolať si pomoc, napríklad vytočením čísla núdzovej linky (Graf 4).

Zahraničné štúdie poukazujú na skutočnosť, že prepúšťanie, strata príjmu či domáce pobyty v dôsledku príkazu „zostať doma“ zvyšujú výskyt domáceho násillia. Okrem toho, uvedené zvýšenie domáceho násillia vedie k ekonomickým a sociálnym krízam kvôli forme a závažnosti násillia, kríze zdrojov a zníženiu produktivity pracovných síl.¹⁰ Pandémia ko-

¹⁰ Bližšie pozri SHARMA, A. a S. B. BORAH. Covid-19 and Domestic Violence: an Indirect Path to Social and Economic Crisis. *Journal of Family Violence* [online]. 2020-07-28, s. 1-7 [cit. 2020-12-28].

ronavírusu má teda veľmi úzku súvislosť so zvýšeným výskytom domáceho násilia. Spôsobuje stres z novej a nepoznanej situácie, členovia rodiny trávajú viac času v úzkom kontakte a uzavretom priestore, dochádza k ekonomickým stratám, obmedzujú sa možnosti obetí ohľadom vlastného finančného príjmu a zvyšuje sa ich finančná závislosť na agresorovi, nastáva obmedzený kontakt obetí s ostatnými členmi rodiny a priateľmi, zvyšuje sa kontrola, manipulovanie a uplatňovanie sily a moci agresorov nad obeťami domáceho násilia, obmedzuje sa prístup týchto obetí k službám pomoci a podpore.¹¹

Graf 4 Vývoj páchania trestného činu týrania blízkej osoby a zverenej osoby v čase koronakrízy

Prameň: Štatistika kriminality v Slovenskej republike za rok 2019. In: *Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky* [online]. 2020 [cit. 2020-12-28]. Dostupné na: https://www.minv.sk/?statistika_kriminality_v_slovenskej_republike_za_rok_2019_xml; a Štatistika kriminality v Slovenskej republike za rok 2020. In: *Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky* [online]. 2020 [cit. 2020-12-28]. Dostupné na: https://www.minv.sk/?statistika_kriminality_v_slovenskej_republike_za_rok_2020_xml.

V druhej fáze pandémie koronavírusu (júl 2020 až september 2020) bol zaznamenaný výrazný nárast mravnostnej kriminality (o 9,7 %) v po-

2020-12-28]. ISSN 1573-2851. Dostupné na: <https://doi.org/10.1007/s10896-020-00188-8>.

¹¹ Bližšie pozri Pomoc obetiam domáceho násilia. In: *Koronavírus a Slovensko* [online]. 2020 [cit. 2020-12-28]. Dostupné na: <https://korona.gov.sk/pomoc-obetiam-domaceho-nasilia/>.

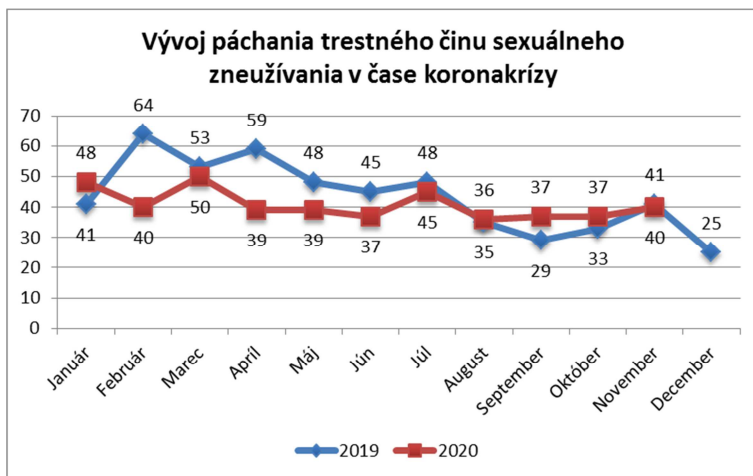
rovnání s jej výskytem v príslušnom období predchádzajúceho roka 2019. Z hľadiska početnosti mravnostných trestných činov bol identifikovaný nárast trestných činov znásilnenia, výroby, rozširovania a prechovávanía detskej pornografie, ako aj obchodovania s ľuďmi. Páchanie trestného činu sexuálneho zneužívania bolo zachytené v určitých vlnách, kedy počas pandémie koronavírusu uvedený trestný čin gradoval v trojmesačných cykloch (v mesiacoch marec, júl a november 2020), a následne počas druhej fázy koronakrízy prevýšil svojou početnosťou stav v zodpovedajúcom období pred koronakrízou. Zahraničné štúdie upozorňujú, že pandémia Covid-19 poškodzuje prostredie, v ktorom deti žijú, a preto zvyšuje ich náchylnosť k týraniu, zanedbávaniu, násiliu, vykorisťovaniu, psychickým ťažkostiam a zhoršenému vývoju. Ekonomický stres a nezamestnanosť sú hlavnými stresujúcimi faktormi v rodinnom živote, pričom majú často negatívne dôsledky na schopnosť rodičov uspokojovať základné potreby svojich detí. Neistota v oblasti stravovania a bývanía prispieva k zneužívaniu a zanedbávaniu detí. Nútené zotrvanie doma ešte viac zvyšuje stresujúce faktory a vytvára tak sociálnu izoláciu mnohých rodín. Sociálna izolácia vzniknutá v reakcii na Covid-19 spôsobuje náhlu absenciu formálnych aj neformálnych vzťahov v živote rodín. Vedci opakovane zdôrazňujú súvislosť medzi ústraním a zneužívaním detí (Graf 5).¹²

Novými fenoménmi súvisiacimi s rozvojom informačných technológií, ktorých obeťami sú takmer výhradne deti, sú tzv. sexting, grooming či sexual solicitation. Sexting predstavuje prijímanie alebo výmenu sexuálne explicitných správ prostredníctvom mobilných telefónov, súčasťou ktorých sú neraz záznamy, ktoré obsahujú zábery zamerané na intímne časti tela, respektíve sexuálne aktivity. Často ide o nevyžiadané správy, proti ktorým sa deti nevedia účinne brániť. Sexual solicitation alebo grooming (predmetný výraz je možné preložiť ako navádzanie na sexuálne aktivity a istú formu sexuálneho zneužívania detí na internete) spočíva v nevhodných, nevyžiadanych návrhoch na sexuálne aktivity alebo komunikáciu so sexuálnym podtónom, ktoré dieťaťu adresuje dospelá osoba. Uvedené konanie môže prerásť do snahy o reálne stretnutie s dieťaťom.

¹² Bližšie pozri TENER, D., A. MARMOR, C. KATZ, A. NEWMAN, J. F. SILOVSKY, J. SHIELDS a E. TAYLOR. How Does COVID-19 Impact Intrafamilial Child Sexual Abuse? Comparison Analysis of Reports by Practitioners in Israel and the US. *Child Abuse & Neglect* [online]. 2020-10-19, s. 1-12 [cit. 2020-12-28]. ISSN 1873-7757. Dostupné na: <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2020.104779>.

tom, čo sa považuje už za agresívnu formu navádzania na sexuálne aktivity.¹³

Graf 5 Vývoj páchania trestného činu sexuálneho zneužívania v čase koronakrízy

Prameň: Štatistika kriminality v Slovenskej republike za rok 2019. In: *Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky* [online]. 2020 [cit. 2020-12-28]. Dostupné na: https://www.minv.sk/?statistika_kriminality_v_slovenskej_republike_za_rok_2019_xml; a Štatistika kriminality v Slovenskej republike za rok 2020. In: *Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky* [online]. 2020 [cit. 2020-12-28]. Dostupné na: https://www.minv.sk/?statistika_kriminality_v_slovenskej_republike_za_rok_2020_xml.

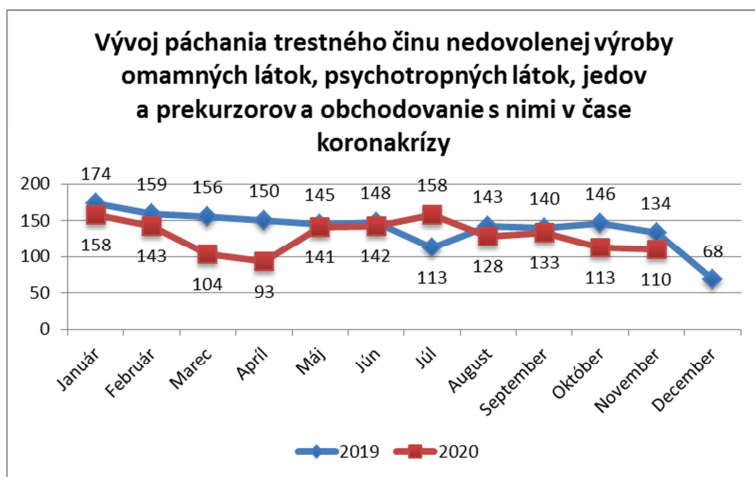
Presadzovanie reštrikčných opatrení v oblasti verejného zdravia, potrebných na zamedzenie prenosu koronavírusu, ovplyvnilo všetky oblasti života vrátane užívania drog a aktivít drogových trhov. Podľa správy Úradu Organizácie Spojených národov pre drogy a kriminalitu došlo k narušeniu trás obchodovania s drogami po pozemných komunikáciách i vzdušnou cestou.¹⁴ Zmienená správa uvádza, že niektoré dodávateľské reťazce drog boli prerušené, preto obchodníci s drogami hľadali alternatívne spôsoby prepravy drog. Obmedzenie leteckej dopravy prinieslo i obmedzenie obchodu so syntetickými drogami (napríklad metamfeta-

¹³ Bližšie pozri Sexuálne násilie na deťoch počas pandémie stúplo, zverejnili čísla. In: *TA3* [online]. 2020-06-29 [cit. 2020-12-28]. Dostupné na: <https://www.ta3.com/clanok/1186716/sexualne-nasilie-na-detoch-pocas-pandemie-stuplo-zverejnili-cisla.html>.

¹⁴ Bližšie pozri COVID-19 is Changing the Route of Illicit Drug Flows, Says UNODC Report. In: *United Nations Office on Drugs and Crime* [online]. 2020 [cit. 2020-12-28]. Dostupné na: <https://www.unodc.org/unodc/en/press/releases/2020/May/covid-19-is-changing-the-route-of-illicit-drug-flows--says-unodc-report.html>.

mínom). Obchod s kokaínom sa realizuje prevažne po mori, preto aj napriek pandémie koronavírusu boli v európskych prístavoch zaškoľované veľké dodávky uvedenej drogy. V súčasnosti sa námorné trasy čoraz častejšie využívajú na prepravu heroínu. Obchodovanie s kanabisom nebolo obmedzené, nakoľko sa jeho výroba uskutočňuje v blízkosti spotrebiteľských trhov.

Graf 6 Vývoj páchania trestného činu nedovolennej výroby omamných látok, psychotropných látok, jedov a prekurzorov a obchodovanie s nimi v čase koronakrízy

Prameň: Štatistika kriminality v Slovenskej republike za rok 2019. In: *Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky* [online]. 2020 [cit. 2020-12-28]. Dostupné na: https://www.minv.sk/?statistika_kriminality_v_slovenskej_republike_za_rok_2019_xml; a Štatistika kriminality v Slovenskej republike za rok 2020. In: *Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky* [online]. 2020 [cit. 2020-12-28]. Dostupné na: https://www.minv.sk/?statistika_kriminality_v_slovenskej_republike_za_rok_2020_xml.

Pokles drogovej kriminality v Slovenskej republike počas prvej fázy koronakrízy, teda v čase tzv. lockdownu, možno vysvetliť celkovým poklesom medzinárodného obchodu s drogami, spojeným s prísnymi kontrolami na hraniciach, obmedzeniami v leteckej doprave, ako aj s nedostatkom prekurzorov nevyhnutných na výrobu heroínu a syntetických drog. Následné uvoľnenie reštrikčných opatrení sa prejavilo aj vo výraznom náraste registrovaných drogových trestných činov. V júli 2020 slovenská polícia evidovala 158 drogových trestných činov (najmä nedovolenú výrobu omamných látok, psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držbu a obchodovanie s nimi, nedovolenú držbu drog pre

vlastnú potrebu), čo predstavovalo nárast o 28 % v porovnaní s rovnakým obdobím predchádzajúceho roka 2019 (Graf 6).

Pandémia koronavírusu zasiahla i fungovanie polície Slovenskej republiky, ktorá od vyhlásenia mimoriadnej situácie rieši priestupky a preveruje podozrenia z priestupkov spáchaných v súvislosti s opatreniami vydanými Úradom verejného zdravotníctva Slovenskej republiky. Osoba, ktorá sa v tejto súvislosti nepodrobí nariadenej izolácii alebo nestrpí nariadený zvýšený zdravotný dozor či lekársky dohľad, alebo sa nepodrobí nariadeným karanténnym opatreniam, dopúšťa sa priestupku na úseku verejného zdravotníctva.¹⁵ Rovnako tak je administratívny postih spojený s nesplnením nariadených opatrení, akými sú hygienická očista osoby, používanie preventívnych a iných ochranných pomôcok či dodržiavanie určenej vzdialenosti medzi osobami. Za priestupok možno uložiť pokutu do výšky 1 659 EUR a v blokovom konaní do 99 EUR. Ak je priestupok spáchaný v čase krízovej situácie (núdzového stavu), v blokovom konaní sa uloží pokuta do 1 000 EUR. Predmetné priestupky v blokovom konaní môžu prejednávať aj orgány Policajného zboru Slovenskej republiky a obecnej polície. V praxi ide najčastejšie o páchanie priestupkov spočívajúcich v porušení nariadenej karantény, porušení povinnosti nosiť rúško a porušení zákazu otvorenia prevádzok.

Záver

Páchanie kriminality v čase pandémie koronavírusu sa zmenilo. Hoci došlo k poklesu celkovej kriminality, uvedené neplatí pre všetky druhy trestných činov. Boli zaznamenané zmeny štruktúry kriminality i spôsobov páchania kriminality. Pandémiu využíva čoraz viac zločincov, ktorí ohrozujú bezpečnosť a zdravie občanov. Využívajú situáciu za účelom predaja falošných dezinfekčných prostriedkov či ochranných masiek. Rozmohli sa i podvody, počítačová kriminalita a sexuálne vykorisťovanie detí online. Kriminalita sa presunula do online priestoru. V záujme účinného boja proti novým spôsobom páchania kriminality je žiaduce zlepšovať prístup k elektronickým dôkazom, ako aj rozvíjať prostriedky a metódy na odhaľovanie digitálnych stôp. Vzhľadom na zvýšený výskyt domáceho násillia aj sexuálneho zneužívania je nutné zabezpečiť podporu organizácií, vlády i celej spoločnosti a vytvoriť účinné stratégie boja proti uvedeným negatívnym fenoménom.

¹⁵ Bližšie pozri § 56. *Zákon č. 355/2007 Z.z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.*

Zoznam bibliografických odkazov

- COVID-19 is Changing the Route of Illicit Drug Flows, Says UNODC Report. In: *United Nations Office on Drugs and Crime* [online]. 2020 [cit. 2020-12-28]. Dostupné na: <https://www.unodc.org/unodc/en/press/releases/2020/May/covid-19-is-changing-the-route-of-illicit-drug-flows--says-unodc-report.html>.
- DIANIŠKA, G., T. STRÉMY, M. VRÁBLOVÁ, et al. *Kriminológia*. 3. aktualiz. a dopln. vyd. Plzeň: Vydavateľství a nakladateľství Aleš Čeněk, 2016. 405 s. ISBN 978-80-7380-620-0.
- HALFORD, E., A. DIXON, G. FARRELL, N. MALLESON a N. TILLEY. Crime and Coronavirus: Social Distancing, Lockdown, and the Mobility Elasticity of Crime. *Crime Science* [online]. 2020, vol. 9, no. 1, s. 1-12 [cit. 2020-12-28]. ISSN 2193-7680. Dostupné na: <https://doi.org/10.1186/s40163-020-00121-w>.
- HOLCR, K. et al. *Kriminológia*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2008. 403 s. ISBN 978-80-8078-206-1.
- MAWBY, R. Coronavirus, Crime, and Policing: Thoughts on the Implications of the Lockdown Rollercoaster. *European Law Enforcement Research Bulletin* [online]. 2020, no. 20, s. 13-30 [cit. 2020-12-28]. ISSN 2599-5863. Dostupné na: <https://bulletin.cepol.europa.eu/index.php/bulletin/article/view/446/327>.
- NOVOTNÝ, O., J. ZAPLETAL, et al. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. 451 s. ISBN 80-7357-026-2.
- Pomoc obetiam domáceho násilia. In: *Koronavírus a Slovensko* [online]. 2020 [cit. 2020-12-28]. Dostupné na: <https://korona.gov.sk/pomoc-obetiam-domaceho-nasilia/>.
- Sexuálne násilie na deťoch počas pandémie stúplo, zverejnili čísla. In: *TA3* [online]. 2020-06-29 [cit. 2020-12-28]. Dostupné na: <https://www.ta3.com/clanok/1186716/sexualne-nasilie-na-detoch-pocas-pandemie-stuplo-zverejnili-cisla.html>.
- SHARMA, A. a S. B. BORAH. Covid-19 and Domestic Violence: an Indirect Path to Social and Economic Crisis. *Journal of Family Violence* [online]. 2020-07-28, s. 1-7 [cit. 2020-12-28]. ISSN 1573-2851. Dostupné na: <https://doi.org/10.1007/s10896-020-00188-8>.

Štatistika kriminality v Slovenskej republike za rok 2019. In: *Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky* [online]. 2020 [cit. 2020-12-28]. Dostupné na: https://www.minv.sk/?statistika_kriminality_v_slovenskej_republike_za_rok_2019_xml.

Štatistika kriminality v Slovenskej republike za rok 2020. In: *Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky* [online]. 2020 [cit. 2020-12-28]. Dostupné na: https://www.minv.sk/?statistika_kriminality_v_slovenskej_republike_za_rok_2020_xml.

TENER, D., A. MARMOR, C. KATZ, A. NEWMAN, J. F. SILOVSKY, J. SHIELDS a E. TAYLOR. How Does COVID-19 Impact Intrafamilial Child Sexual Abuse? Comparison Analysis of Reports by Practitioners in Israel and the US. *Child Abuse & Neglect* [online]. 2020-10-19, s. 1-12 [cit. 2020-12-28]. ISSN 1873-7757. Dostupné na: <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2020.104779>.

VÁLKOVÁ, H., J. KUČHTA, J. HULMÁKOVÁ, et al. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2019. 585 s. ISBN 978-80-7400-732-3.

Zákon č. 355/2007 Z.z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Doc. JUDr. Miroslava Vráblová, PhD.

Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovenská republika
miroslava.vrablova@truni.sk

 <https://orcid.org/0000-0003-0005-6592>

O vzťahu dvoch právnych predpisov upravujúcich vydávanie lekárskeho posudku o zdravotnej spôsobilosti na prácu¹

About the Relationship between Two Legal Acts Regulating the Issue of Medical Opinions of Health Fitness to Work

Jana Žul'ová
Monika Minčíčová

Abstract: Examination of health fitness to work of a jobseeker or an employee is extremely important in the field of employment relations and aims to ensure a proof for the employer that the person will be able to perform the agreed type of work and this work will not endanger his/her life or health. Therefore, it is a legitimate interest of the employer to accept in an employment relationship only such a person who is medically capable to perform the agreed work, respectively to assign the work only to employees who are medically capable to do so. The paper describes the duality of the Slovak legislation in issuing the medical opinions of health fitness to work. Its aim is to offer the professionals for discussion an interpretation leading to the fact that the Public Health Protection Act is a *lex specialis* in relation to the Health Care Act in process of issuing the medical opinions of health fitness to work and has a priority in application.

Key Words: Labour Law; Medical Opinion of Health Capacity to Work; Assessment of Health Capacity to Work; Occupational Health Service; General Practitioner; Employee; Employer; the Slovak Republic.

Abstrakt: Skúmanie zdravotnej spôsobilosti na prácu u fyzickej osoby uchádzajúcej sa o pracovné miesto alebo u zamestnanca je pre oblasť pracovnoprávných vzťahov nesmierne dôležité a smeruje k tomu, aby mal zamestnávateľ preukázané, že osoba bude spôsobilá vykonávať dohodnutý druh práce a výkon práce neohrozí jej život ani zdravie. Je preto legitímnym záujmom zamestnávateľa, aby do pracovnoprávneho vzťahu prijal len

¹ Príspevok bol vypracovaný s finančnou podporou Agentúry na podporu výskumu a vývoja v rámci riešenia grantovej úlohy č. APVV-16-0002 s názvom „Duševné zdravie na pracovisku a posudzovanie zdravotnej spôsobilosti zamestnanca“, zodpovedný riešiteľ doc. JUDr. Marcel Dolobáč, PhD.

takú osobu, ktorá je zdravotne spôsobilá na výkon dohodnutej práce, respektíve aby zadeloval prácu len takým zamestnancom, ktorí sú na to zdravotne spôsobilí. Príspevok popisuje dvojkoľajnosť slovenskej právnej úpravy pri vydávaní lekárskeho posudku o zdravotnej spôsobilosti na prácu. Jeho cieľom je ponúknuť odbornej verejnosti na diskusiu výklad smerujúci ku skutočnosti, že zákon o ochrane verejného zdravia je vo veci vydávania lekárskeho posudku o zdravotnej spôsobilosti na prácu *lex specialis* vo vzťahu k zákonu o zdravotnej starostlivosti, a má tak pri aplikácii prednosť.

Kľúčové slová: Pracovné právo; lekárskeho posudok o zdravotnej spôsobilosti na prácu; posudzovanie zdravotnej spôsobilosti na prácu; pracovná zdravotná služba; všeobecný lekár; zamestnanec; zamestnávateľ; Slovenská republika.

Úvod

Zdravotná spôsobilosť na prácu je v odbornej literatúre vymedzená ako *vhodná alebo dostatočná zdravotná dispozícia individuálne určenej fyzickej osoby k výkonu individuálne stanovenej práce v konkrétnom prostredí a za špecificky určených pracovných podmienok, a to v čase jej posúdenia*.² V subjektívnom význame ide o základný individuálny predpoklad spojený vždy s konkrétnou osobou, bez ktorého takáto osoba nemôže vykonávať dohodnutú prácu, respektíve bez ktorého nemôže byť dohodnutá práca zamestnávateľom pridelená. V objektívnom význame ide o predpoklad vzťahujúci sa ku konkrétne vykonávanej práci, vzhľadom na špecifiká tejto práce, stanovený osobitnými právnymi predpismi. Zdravie zamestnanca je prioritizujúcim indikátorom výkonu konkrétnej práce, a preto je zamestnávateľovi daná (nie v neobmedzenej miere) možnosť údaje o zdraví od uchádzača o zamestnanie i zamestnanca vyžadovať.³

Základným legálnym východiskom posudzovania zdravotnej spôsobilosti na prácu pre účely pracovnoprávných vzťahov je ustanovenie § 6 ods. 1 písm. o) zákona č. 124/2006 Z.z. o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o BOZP“), podľa ktorého je zamestnávateľ povinný zaradiť zamest-

² Bližšie pozri JANÁKOVÁ, A. *Abeceda bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci*. 5. vyd. Olomouc: ANAG, 2011, s. 389. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7263-685-3.

³ Bližšie k spracúvaniu údajov týkajúcich sa zdravia pozri ŽULOVÁ, J. Spracúvanie osobných údajov týkajúcich sa zdravia v pracovnoprávných vzťahoch. In: M. DOLOBÁČ a M. SEILEROVÁ, eds. *Starostlivosť o zdravie zamestnancov*. 1. vyd. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, 2018, s. 357-362. ISBN 978-80-8152-664-0.

nancov na výkon práce so zreteľom na ich zdravotný stav, najmä na výsledok posúdenia ich zdravotnej spôsobilosti na prácu. Pri výsledku posúdenia zdravotnej spôsobilosti na prácu zákon o BOZP priamo odkazuje na zákon č. 355/2007 Z.z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o ochrane verejného zdravia“), ktorý proces posudzovania zdravotnej spôsobilosti, vrátane výsledku posúdenia v podobe lekárskeho posudku a jeho záverov upravuje. Do právneho rámca posudzovania zdravotnej spôsobilosti na prácu patrí aj ustanovenie § 16 zákona č. 576/2004 Z.z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o zdravotnej starostlivosti“). Podľa § 16 ods. 1 zákona o zdravotnej starostlivosti je lekársky posudok výsledkom posúdenia *i)* zdravotnej spôsobilosti na prácu, *ii)* zdravotného stavu v súvislosti s uznaním choroby z povolania a ohrozenia chorobou z povolania a *iii)* bolesti a sťaženia spoločenského uplatnenia pri úrazoch, chorobách z povolania a iných poškodeniach na zdraví. V ďalšom texte predkladaný príspevok obmedzuje svoj výklad na vydávanie lekárskeho posudku týkajúceho sa posúdenia zdravotnej spôsobilosti na prácu.

Vzhľadom na skutočnosť, že strany pracovnoprávneho vzťahu nemajú dostatok informácií, ale ani znalostí, aby právne relevantným spôsobom odhadli či priamo posúdili zdravotnú spôsobilosť uchádzača o zamestnanie alebo zamestnanca, je jej posudzovanie právnymi predpismi prenechané inému subjektu. Zákon o ochrane verejného zdravia zveruje posudzovanie zdravotnej spôsobilosti na prácu výkonom lekárskeho preventívneho prehliadok pracovnej zdravotnej služby. Zákon o zdravotnej starostlivosti rámcovo konštatuje, že posudzovanie zdravotnej spôsobilosti na prácu uskutočňuje lekár určený poskytovateľom zdravotnej starostlivosti. V praxi je to najčastejšie lekár so špecializáciou v špecializačnom odbore všeobecné lekárstvo, ktorý poskytuje všeobecnú ambulatnú starostlivosť pre dospelých, a lekár so špecializáciou v špecializačnom odbore pediatria, ktorý poskytuje všeobecnú ambulatnú starostlivosť pre deti a dorast, a s ktorým má posudzovaná fyzická osoba uzatvorenú dohodu o poskytovaní zdravotnej starostlivosti (ďalej len „obvodný lekár“).⁴

Odborná literatúra tak v danej veci veľmi výstižne konštatuje dvojkoľajnosť právnej úpravy, ktorej autorky príspevku rozumejú tak, že tu

⁴ Synonymicky obvodný lekár a praktický lekár.

existujú dva právne predpisy upravujúce jedno a to isté. Takýto právny stav však v praxi spôsobuje nemalé ťažkosti a právnu neistotu u všetkých zúčastnených strán – posudkového lekára, posudzovanej osoby i zamestnávateľa. Konkrétne sa poukazuje na skutočnosť, že zákon o zdravotnej starostlivosti v nijakom smere nekonkretizuje proces posudzovania zdravotnej spôsobilosti na prácu (napríklad v podobe nevyhnutných podkladov pre vydanie lekárskeho posudku na pracovnoprávne účely) a neobsahuje ani vzor lekárskeho posudku vydávaného všeobecným lekárom s povinnými obsahovými náležitosťami. Rovnako nie je známe ani žiadne odborné usmernenie, ktoré by náležitosti lekárskeho posudku vydaných „len“ podľa uvedeného zákona obvodným lekárom zakotvovalo. Navyše sa v odbornej literatúre⁵ opakovane objavujú a citujú súdne rozhodnutia zdôrazňujúce ako podklad pre pracovnoprávne účely⁶ len lekárske posudky vydané obvodným lekárom, ako keby lekárske posudky vydané pracovnou zdravotnou službou nemali žiaden význam. Uvedené nezrovnalosti a nedorozumenia prameňa zo skutočnosti, že právna úprava posudzovania zdravotnej spôsobilosti na prácu podľa zákona o zdravotnej starostlivosti je v praxi vykladaná izolovane od posudzovania zdravotnej spôsobilosti na prácu podľa zákona o ochrane verejného zdravia. Príspevok ponúka na diskusiu výklad smerujúci ku skutočnosti, že právna úprava zákona o zdravotnej starostlivosti a právna úprava zákona o ochrane verejného zdravia ohľadne posudzovania zdravotnej spôsobilosti na prácu vlastne upravujú to isté, sú vo vzájomných súvislostiach vo vzťahu špeciality a komplementárnosti, ich jediná odlišnosť týkajúca sa subjektu vydávajúceho posudok nemá pre vyvolanie účinkov v právnych vzťahoch podľa zákona č. 311/2001 Z.z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov (ďalej len „Zákonník práce“) relevanciu a podľa tohto sa je pri ich výklade, podľa nášho názoru, potrebné v praxi zariadiť.

⁵ Bližšie pozri OLŠOVSKÁ, A., K. DIVĚKYOVÁ a M. MÉSZÁROS. *Okamžité skončenie pracovného pomeru*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 63. ISBN 978-80-7598-668-9.

⁶ Napríklad na účely preradenia zamestnanca podľa § 55 ods. 2 písm. a) Zákonníka práce, skončenia pracovného pomeru zo strany zamestnávateľa podľa § 63 ods. 1 písm. c) Zákonníka práce alebo okamžitého skončenia pracovného pomeru zo strany zamestnanca podľa § 69 ods. 1 písm. a) Zákonníka práce. Podrobnejšie pozri MINČIČOVÁ, M. Právny rámec posudzovania zdravotnej spôsobilosti na prácu a jeho význam v pracovnoprávných vzťahoch. In: M. MINČIČOVÁ, M. DOLOBÁČ a J. ŽULOVÁ, eds. *Zdravotná spôsobilosť zamestnancov*. 1. vyd. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, 2020, s. 171-193. ISBN 978-80-8152-891-0.

Subjekt oprávněný vydat' lékařský posudek na pracovnoprávne účely

Ako sme už uviedli v úvode, posudzovanie zdravotnej spôsobilosti na prácu výkonom lekárskeho preventívnych prehliadok a následné vydanie lekárskeho posudku je podľa zákona o ochrane verejného zdravia zverené pracovnej zdravotnej službe. Pracovnou zdravotnou službou sa v našich podmienkach rozumie jednak činnosť (služba), a jednak ide o inštitucionálne označenie subjektu, ktorý túto službu ponúka a má na to oprávnenie vydané Úradom verejného zdravotníctva Slovenskej republiky. V rámci výkonu činnosti ide o preventívne a ochranné zdravotné služby vysoko odborného charakteru, ktoré sú súčasťou zaisťovania bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci. Podľa zákona o ochrane verejného zdravia sú pracovné zdravotné služby definované ako preventívne služby, ktorých súčasťou je výkon zdravotného dohľadu, a to najmä dohľadom nad pracovnými podmienkami, *posudzovaním zdravotnej spôsobilosti zamestnancov na prácu výkonom lekárskeho preventívnych prehliadok vo vzťahu k práci* a poradenskou činnosťou zameranou na ochranu zdravia pri práci a predchádzanie vzniku chorôb z povolania a ochorení súvisiacich s prácou (§ 30a ods. 2 zákona o ochrane verejného zdravia). Uvedené služby potom vykonávajú zdravotnícki pracovníci, ktorých okruh vymedzuje zákon o ochrane verejného zdravia, z ktorého ustanovení vyplýva, že na základe ohlásenia Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky a následne udeleného oprávnenia môže činnosť pracovnej zdravotnej služby vykonávať, okrem iných, aj samostatný lekár so špecializáciou všeobecné lekárstvo.⁷ Z analyzovanej právnej úpravy v úvode a v tejto časti príspevku tak vyplýva, že lekárskeho posudku ako výsledok posúdenia zdravotnej spôsobilosti na prácu môže vydať obvodný (všeobecný) lekár, ktorý je držiteľom oprávnenia na pracovnú zdravotnú službu, alebo aj obvodný (všeobecný) lekár bez takéhoto oprávnenia. Pre využiteľnosť lekárskeho posudku na pracovnoprávne účely je ale irelevantné, či ho vydal obvodný (všeobecný) lekár s oprávnením alebo bez oprávnenia na pracovnú zdravotnú službu, pretože, na rozdiel od českej právnej úpravy, slovenský Zákonník práce nešpecifikuje presne, ktorý

⁷ Na základe ohlásenia Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky činnosť pracovnej zdravotnej služby vrátane posudzovania zdravotnej spôsobilosti na prácu vykonávalo k 31. decembru 2018 samostatne 179 lekárov, predovšetkým so špecializáciou všeobecné lekárstvo. Podrobnejšie pozri ŠUBRT, B. a M. TUČEK. *Pracovnělékařské služby: Povinnosti zaměstnavatelů a lékařů*. 4. aktualiz. vyd. Olomouc: ANAG, 2019, s. 18. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7554-233-5.

lekár môže vydať lekársky posudok na pracovnoprávne účely. Súdy v týchto veciach vo svojich rozhodnutiach konštatujú, že *na účely pracovnoprávnych vzťahov posudzuje a posudok o zdravotnej spôsobilosti na prácu vydáva ošetrojúci lekár zamestnanca*.⁸ Použitie uvedeného termínu považujeme za nekorektné. Podľa § 2 ods. 4 zákona o zdravotnej starostlivosti je ošetrojúci zdravotnícky pracovník zdravotníckym pracovníkom určeným poskytovateľom zdravotnej starostlivosti na poskytovanie zdravotnej starostlivosti osobe. Ak je takýmto ošetrojúcim zdravotníckym pracovníkom lekár alebo zubný lekár, ide tiež o ošetrojúceho lekára, t.j. ošetrojúcim lekárom je akýkoľvek lekár, ktorý poskytuje zdravotnú starostlivosť. Vhodnejšie by bolo používať pojem posudkový lekár. Je však namieste odlíšiť činnosť posudkového lekára pri vydávaní lekárskeho posudku o zdravotnej spôsobilosti na prácu od činnosti posudkového lekára podľa zákona č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení (ďalej len „zákon o sociálnom poistení“) a od činnosti revízneho lekára v oblasti zdravotného poistenia podľa zákona č. 581/2004 Z.z. o zdravotných poisťovniach, dohľade nad zdravotnou starostlivosťou a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Takéto posudky vyvolávajú právne účinky primárne v právnych vzťahoch podľa zákona o sociálnom poistení a zákona č. 580/2004 Z.z. o zdravotnom poistení a o zmene a doplnení zákona č. 95/2002 Z.z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov, aj keď nie je vylúčené, že najmä posudky vydané posudkovými lekármi Sociálnej poisťovne budú mať sekundárne i pracovnoprávne účinky.

⁸ Bližšie pozri *Rozsudok Okresného súdu v Považskej Bystrici zo dňa 23. 7. 2012, sp. zn. 8Cpr/1/2012*. Zmätočne, podľa nášho názoru, vyznieva aj tvrdenie uvedeného Okresného súdu v tejto veci, keď konštatuje, že „Zákonník práce sa vo viacerých ustanoveniach odvoláva na lekárske posudky, ale lekárska posudková činnosť na účely pracovnoprávnych vzťahov nie je v súčasnosti upravená v žiadnom zo všeobecno-záväzných predpisov.“ Rozhodnutie bolo vydané 23. júla 2012 a už vtedy existovalo zákonné oprávnenie pracovnej zdravotnej služby posudzovať zdravotnú spôsobilosť na prácu a vydávať lekárske posudky podľa § 30 zákona o ochrane verejného zdravia v znení účinnom do 31. júla 2014 i oprávnenie obvodného lekára vydať lekárske posudky o zdravotnej spôsobilosti na výkon konkrétnej činnosti podľa § 16 zákona o zdravotnej starostlivosti, taktiež v znení účinnom do 31. júla 2014. Tvrdenie mohlo poukazovať na roztrieštenosť právnej úpravy posudkovej činnosti na pracovnoprávne účely, nie na jej neexistenciu.

Vzájomný vzťah zákona o zdravotnej starostlivosti a zákona o ochrane verejného zdravia

Odlíšovanie „klasických“ posudkov vydávaných podľa zákona o zdravotnej starostlivosti⁹ od posudkov vydávaných podľa zákona o ochrane verejného zdravia je ďalej argumentačne podporované odlišnosťou právnej úpravy týchto dvoch právnych predpisov.¹⁰ Isteže, v globále majú obidva právne predpisy rozdielny predmet právnej úpravy, ale nemá zmysel porovnávať ich úvodné ustanovenia, ktoré tento predmet úpravy definujú. Je žiaduce užšie sa zamyslieť nad účelom vydávania lekárskeho posudku podľa uvedených právnych predpisov. Podľa zákona o zdravotnej starostlivosti je účelom vydania lekárskeho posudku posúdenie zdravotnej spôsobilosti na prácu, rovnako tak, ako je to účelom podľa zákona o ochrane verejného zdravia, t.j. zabezpečuje sa vydávanie lekárskeho posudku, ak napríklad Zákonník práce predvída potrebu vydania lekárskeho posudku pri preradení na inú prácu, pri výpovedi, pri okamžitom skončení pracovného pomeru, a tak ďalej. Dôvetok, že posúdenie zdravotnej spôsobilosti na prácu sa podľa zákona o ochrane verejného zdravia realizuje výkonom lekárskeho preventívnych prehliadok a až na základe ich výsledku sa vydáva lekárskeho posudok, nás nediskvalifikuje. Podľa nášho názoru nemá logiku tvrdenie, že obvodný lekár postupuje pri vydávaní lekárskeho posudku o zdravotnej spôsobilosti na prácu nejako inak než lekár podľa zákona o ochrane verejného zdravia, či už jeho vyšetrovacie a diagnostické postupy formalizujeme názvom lekárska preventívna prehliadka, alebo nie. V oboch prípadoch je ako postup posudzovania zdravotnej spôsobilosti na prácu využitá vo svojej podstate lekárska prehliadka, ktorá má v oboch prípadoch, okrem iného, plniť aj preventívnu funkciu, t.j. vzhľadom na prípadný záver prehliadky sa má znemožniť výkon práce, ktorý by bol na ujmu zdravia posudzovanej osoby. I samotný zákon o zdravotnej starostlivosti predvída v rámci poskytovania zdravotnej starostlivosti poskytovanej obvodným lekárom výkon lekárskej preventívnej prehliadky vo vzťahu k práci (§ 2 ods. 7 písm. e) zákona o zdravotnej starostlivosti).

Neobstojí ani mylný argument, že obvodný lekár bez oprávnenia na výkon pracovnej zdravotnej služby bude pri vydávaní lekárskeho posud-

⁹ Bližšie pozri ŠVEC, M., J. TOMAN, et al. *Zákonník práce: Zákon o kolektívnom vyjednávaní: Komentár: Zväzok I.* 1. vyd. Bratislava: Wolters Kluwer, 2019, s. 515-516. ISBN 978-80-571-0105-5.

¹⁰ Bližšie pozri DOLOBÁČ, M. Posudzovanie zdravotnej spôsobilosti pri skončení pracovného pomeru. *Súkromné právo.* 2020, roč. 6, č. 5, s. 185-189. ISSN 1339-8652.

ku o zdravotnej spôsobilosti na prácu postupovať vždy podľa zákona o zdravotnej starostlivosti, pretože zákon o ochrane verejného zdravia jeho činnosť v tomto smere nereguluje. Samotný zákon o ochrane verejného zdravia v ustanovení § 30e ods. 6 oprávňuje aj obvodného lekára na výkon lekárskej preventívnej prehliadky vo vzťahu k práci a vydanie lekárskeho posudku, pokiaľ ide o práce zaradené do prvej kategórie rizika alebo druhej kategórie rizika.

Samotné zákony – zákon o zdravotnej starostlivosti a zákon o ochrane verejného zdravia – sú napokon prepojené aj ďalšími normatívnymi odkazmi. Jednoduchým uvedením odkazu došlo k prepojeniu ustanovenia § 30f ods. 1 zákona o ochrane verejného zdravia a ustanovenia § 16 ods. 1 písm. a) zákona o zdravotnej starostlivosti.¹¹ Spojenie citovaných ustanovení znamená, že lekárske posudky o zdravotnej spôsobilosti na prácu podľa zákona o zdravotnej starostlivosti je tiež lekárske posudky vydané podľa zákona o ochrane verejného zdravia.

Náš výklad smeruje k tomu, že je chybou nazývať rozlišovanie vydávania lekárskeho posudku o zdravotnej spôsobilosti na prácu podľa zákona o zdravotnej starostlivosti a podľa zákona o ochrane verejného zdravia potrebou. Oddelovanie posudzovania zdravotnej spôsobilosti na prácu podľa zákona o ochrane verejného zdravia a podľa zákona o zdravotnej starostlivosti je, podľa nášho názoru, nelogické a neetické a môže viesť k znižovaniu kvality posúdenia zdravotnej spôsobilosti na prácu predovšetkým obvodným lekárom. V praxi sa totiž poukazuje predovšetkým na nedôslednosti právnej úpravy pri vydávaní lekárskeho posudku podľa zákona o zdravotnej starostlivosti, najmä na chýbajúci procedurálny postup i náležitosti lekárskeho posudku vydaného obvodným lekárom. Domnievame sa však, že v podstate nám nechýba ani jedno, ani druhé, pretože je nutné postupovať podľa zákona o ochrane verejného zdravia, ktorý je špeciálnym právnym predpisom vo veci posudzovania zdravotnej spôsobilosti na prácu a má v predmetnej veci aplikačnú prednosť pred zákonom o zdravotnej starostlivosti.

¹¹ Ustanovenie § 30f ods. 1 zákona o ochrane verejného zdravia uvádza: „Lekár, ktorý posudzuje zdravotnú spôsobilosť na prácu, zaznamená výsledky vyšetrovnej lekárskej preventívnej prehliadky vo vzťahu k práci do svojej zdravotnej dokumentácie a vypracuje lekárske posudky o zdravotnej spôsobilosti na prácu.“ V poznámke pod čiarou č. 37 je potom uvedený normatívny odkaz na § 16 ods. 1 písm. a) zákona o zdravotnej starostlivosti.

K niektorým praktickým aspektom vydávania lekárskeho posudku o zdravotnej spôsobilosti na prácu obvodným lekárom

„Lekár, ktorý realizuje lekárske preventívne prehliadky vo vzťahu k práci, je povinný sa pri ich realizácii riadiť požiadavkami zákona o zdravotnej starostlivosti, medzi ktoré patrí jednak postup *lege artis* v zmysle § 4 ods. 3 tohto zákona, jednak požiadavka získať informovaný súhlas posudzovanej osoby podľa § 4 ods. 4 a § 6 ods. 4, ako aj požiadavka vedenia zdravotnej dokumentácie v zmysle § 4 ods. 5 zákona o zdravotnej starostlivosti.“¹² Súčasne podľa ustanovenia § 30e ods. 6 zákona o ochrane verejného zdravia sa lekárske preventívne prehliadky vo vzťahu k práci vykonávajú na základe zamestnávateľom poskytnutých podkladov o vykonávanej práci a pracovných podmienkach zamestnanca a výsledkov hodnotenia zdravotných rizík. Záver obvodného lekára o zdravotnej spôsobilosti zamestnanca na prácu tak musí byť kombináciou vyhodnotenia zdravotného rizika z expozície faktorom práce a pracovného prostredia a výsledkov lekárskej preventívnej prehliadky vo vzťahu k práci. Zdravotná spôsobilosť na prácu funkčne preväzuje zdravotný stav osoby s charakterom práce a podmienkami, za ktorých má táto osoba vykonávať dohodnutý druh práce. „V rámci posudzovania zdravotnej spôsobilosti sa s informáciami o zdravotnom stave nakladá spôsobom, ktorý má viesť k záveru o tom, či je zamestnanec zdravotne spôsobilý alebo nespôsobilý na výkon dohodnutého druhu práce. V rámci posudzovania zdravotnej spôsobilosti zamestnanca tak k pôvodne poskytnutým informáciám o zdravotnom stave zamestnanca pristupujú ďalšie informácie viažuce sa na pracovné podmienky (pracovné operácie, špecifiká pracovného prostredia) zamestnanca.“¹³ V procese posúdenia zdravotnej spôsobilosti na prácu sa skúma zdravotný stav osoby vo vzťahu k druhu práce, pracovnej náplni, pracovným podmienkam, za ktorých osoba prácu vykonáva, a pracovnému prostrediu, v ktorom prácu vykonáva (konkrétne pracovisku zamestnanca). Pre vhodnosť práce určenej pre konkrétneho zamestnanca z hľadiska naplnenia kritéria zdravotnej spôsobilosti nepostačuje len zohľadnenie konkrétnej pracovnej náplne vyplývajúcej z dohodnutého druhu práce, ktorú má zamestna-

¹² Bližšie pozri CAPÍKOVÁ, S. a M. NOVÁKOVÁ. Zdravotná dokumentácia vo vzťahu k posudzovaniu zdravotnej spôsobilosti zamestnanca – vybrané otázky. In: M. MINČIČOVÁ, M. DOLOBÁČ a J. ŽUĽOVÁ, eds. *Zdravotná spôsobilosť zamestnancov*. 1. vyd. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, 2020, s. 49. ISBN 978-80-8152-891-0.

¹³ Bližšie pozri VALENTOVÁ, T., J. HORECKÝ a M. ŠVEC. *GDPR v pracovnoprávnej praxi: Ako byť v súlade s nariadením o ochrane osobných údajov*. 1. vyd. Bratislava: Wolters Kluwer, 2020, s. 126. ISBN 978-80-571-0237-3.

nec vykonávať; vyžaduje sa posúdenie vhodnosti aj z hľadiska konkrétneho pracoviska, na ktoré je zamestnanec zaraďovaný.¹⁴ Posúdenie zdravotnej spôsobilosti na prácu bez toho, aby vzal obvodný lekár do úvahy pracovnú anamnézu a pracovné zaradenie posudzovanej osoby, znamená tak *non lege artis* postup. Obvodný lekár neposudzuje v rámci skúmania zdravotnej spôsobilosti na prácu komplexne zdravie posudzovanej osoby v zmysle celkovej fyzickej a duševnej pohody, práve naopak, obmedzuje sa na zisťovanie chorôb, ochorení, možných zdravotných kontraindikácií či stavov, ktoré obmedzujú alebo vylučujú schopnosť posudzovanej osoby vykonávať konkrétnu prácu.

Skutočným problémom tak nie je chýbajúci procedurálny postup vydávania lekárskeho posudku o zdravotnej spôsobilosti na prácu, ale skôr skutočnosť, ako si môže zamestnávateľ overiť, či lekárska preventívna prehliadka vo vzťahu k práci bola skutočne a cielene zameraná na konkrétne pracovné podmienky posudzovanej osoby (uchádzača o zamestnanie či zamestnanca) u zamestnávateľa. Nesprávnosť posúdenia zdravotnej spôsobilosti na prácu môže totiž namietat' len posudzovaná osoba;¹⁵ takéto oprávnenie v zmysle platnej právnej úpravy zamestnávateľovi neprináleží.

Pre zabezpečenie jednotného postupu lekárov, ktorí vykonávajú lekárske preventívne prehliadky vo vzťahu k práci a posudzujú zdravotnú spôsobilosť na prácu, sú v prílohe č. 3c zákona o ochrane verejného zdravia doplnené vzory lekárskeho posudku zamestnanca o zdravotnej spôsobilosti na prácu. Z právnej regulácie sú tak známe iba závery lekárskeho posudku vydaných podľa § 30f ods. 2 zákona o ochrane verejného zdravia, ktoré môžu znieť nasledovne: spôsobilý na výkon práce, spôsobilý na výkon práce s dočasným obmedzením a dlhodobo nespôsobilý na výkon práce.¹⁶ Na základe uvedeného následne prax laxne konštatuje, že

¹⁴ Bližšie pozri *Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky zo dňa 18. 10. 2007, sp. zn. 21 Cdo 2587/2006.*

¹⁵ Postupom podľa § 30g zákona o ochrane verejného zdravia alebo postupom podľa § 17 zákona o zdravotnej starostlivosti.

¹⁶ Do prijatia *Zákona č. 289/2017 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 355/2007 Z.z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa mení zákon č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov*, na základe ktorého došlo k novelizácii zákona o ochrane verejného zdravia, boli závery lekárskeho posudku vydaných pracovnou zdravotnou službou variabilnejšie a okrem aktuálnych záverov mohol lekár konštatovať i to, že fyzická osoba, respektíve zamestnanec je spôsobilý na výkon práce s trvalým

náležitosti lekárskeho posudku o zdravotnej spôsobilosti na prácu vydávaných obvodným lekárom v právnej úprave chýbajú. Túto navonok deklarovanú nedôslednosť je pritom možné odstrániť pomerne jednoducho využitím *argumentum a simili*. Zákony a právne normy, ktoré sa vzťahujú na jednu okolnosť, sa môžu použiť i na druhú okolnosť, ak pre ňu nie je v týchto súvislostiach sformulovaná jednoznačná právna norma alebo zákon. Z nášho pohľadu v danej veci nejde o problém. Zákon o ochrane verejného zdravia lepšie zodpovedá špecifikám predmetnej oblasti (t.j. posudzovaniu zdravotnej spôsobilosti na prácu výkonom lekárskeho preventívnych prehliadok a vydávaniu lekárskeho posudku) než všeobecná úprava v zákone o zdravotnej starostlivosti, a je tak právnou úpravou špeciálnou. Zastávame názor, že by malo byť zákonnou povinnosťou obvodných lekárov vydávať lekárske posudky s náležitosťami podľa zákona o ochrane verejného zdravia. I v tejto súvislosti však možno poukázať na skutočný problém, aj keď presahuje rámec nášho príspevku. Ide o formulačný nesúlad záverov lekárskeho posudku o zdravotnej spôsobilosti na prácu podľa prílohy č. 3c zákona o ochrane verejného zdravia s požiadavkou na formulovanie záveru lekárskeho posudku využiteľného na okamžité skončenie pracovného pomeru podľa § 63 ods. 1 písm. c) Zákonníka práce. Podľa zákonnej požiadavky zamestnanec môže skončiť pracovný pomer okamžite, ak podľa lekárskeho posudku nemôže ďalej vykonávať prácu bez vážneho ohrozenia svojho zdravia a zamestnávateľ zamestnanca nepreradil do 15 dní od predloženia predmetného posudku na inú pre neho vhodnú prácu. Uplatňuje sa pravidlo, že nepostačuje predloženie lekárskeho posudku o dlhodobej nespôsobilosti na výkon práce, ale súčasťou lekárskeho posudku musí byť explicitné vyjadrenie, že zamestnanec nemôže ďalej prácu vykonávať bez vážneho ohrozenia svojho zdravia.¹⁷ Takto formulovaný záver lekárskeho posudku pritom právna úprava nepredvída, aj keď výkladom je možné dospieť k tomu, že záver lekárskeho posudku o zdravotnej nespôsobilosti môže subsumovať tiež záver, že práca nemôže byť vykonávaná bez váž-

obmedzením a dočasne nespôsobilý na výkon práce. Na základe požiadaviek praxe boli tieto možnosti zo zákona vypustené.

¹⁷ Napríklad *Rozsudok Krajského súdu v Trnave zo dňa 5. 8. 2019, sp. zn. 23CoPr/1/2019*. Bližšie k tomu pozri MINČIČOVÁ, M. Právny rámec posudzovania zdravotnej spôsobilosti na prácu a jeho význam v pracovnoprávných vzťahoch. In: M. MINČIČOVÁ, M. DOLOBÁČ a J. ŽULOVÁ, eds. *Zdravotná spôsobilosť zamestnancov*. 1. vyd. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, 2020, s. 171-193. ISBN 978-80-8152-891-0.

neho ohrozenia zdravia posudzovaného subjektu.¹⁸ Je v záujme právnej istoty všetkých účastníkov právnych vzťahov, aby právna úprava v predmetnej oblasti svoju terminológiu zjednotila a nejasnosti nemuseli byť odstraňované jej výkladom.

Záver

Platná právna úprava liberalizuje posudzovanie zdravotnej spôsobilosti na prácu a vydávanie lekárskeho posudku v tom smere, že uvedenú činnosť môžu vykonávať aj obvodní lekári, bez nutnosti disponovať oprávnením na výkon pracovnej zdravotnej služby. V praxi sa zaužívalo, že ich postup v tejto súvislosti a vydávanie lekárskeho posudku o zdravotnej spôsobilosti na prácu sú regulované zákonom o zdravotnej starostlivosti, čo je v podstate pravda, ale je potrebné doplniť, že nielen ním. Ich činnosť je regulovaná tiež zákonom o ochrane verejného zdravia. Výslovne nevyjadrená previazanosť zákona o zdravotnej starostlivosti a zákona o ochrane verejného zdravia nie je dostatočná na to, aby nám umožnila odôvodniť potrebu rozlišovania „klasických“ lekárskeho posudku vydaných podľa zákona o zdravotnej starostlivosti a tých lekárskeho posudku, ktoré boli vydané podľa zákona o ochrane verejného zdravia. Takáto potreba neexistuje a ide len o nepochopenie nutnosti jednotného postupu zabezpečujúceho to, aby posúdenie zdravotnej spôsobilosti na prácu bolo skutočné, a nie formálne. Ak obvodný lekár vydá lekársky posudok na prácu bez poznania a zhodnotenia expozície zamestnanca na jeho pracovisku, len na základe zhodnotenia jeho zdravotného stavu, ide o vadný posudok.¹⁹ Zákon o ochrane verejného zdravia mu však priamo prikazuje, aby sa najprv oboznámil s pracovným prostredím, náročnosťou práce a až následne, pri dostatočnej znalosti predmetného stavu, vykonal lekársku preventívnu prehliadku a vydal lekársky posudok. Rovnako tak je jeho povinnosťou vydať lekársky posudok s takými náležitosťami, aby ho v zmysle platnej právnej úpravy i judikatúry bolo možné považovať za lekársky posudok, a nie za lekársku správu či nález. Zákon o ochrane verejného zdravia lepšie zodpovedá špecifikám posudzovania zdravotnej spôsobilosti na prácu a vydávania lekárskeho posudku než všeobecná

¹⁸ Bližšie pozri *Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky z dne 6. 11. 2012, sp. zn. 21 Cdo 4142/2011*.

¹⁹ Napriek vadnosti lekárskeho posudku sa domnievame, že zamestnávateľ bude týmto posudkom pre účely pracovnoprávnych vzťahov viazaný, keďže možnosť domáhať sa jeho preskúmania v prípade pochybností nie je podľa právneho stavu *de lege lata* na strane zamestnávateľa prípustná.

úprava v zákone o zdravotnej starostlivosti, a tak je žiaduce túto právnu úpravu považovať za *lex specialis* a priznať jej aplikačnú prednosť.

Zoznam bibliografických odkazov

- CAPÍKOVÁ, S. a M. NOVÁKOVÁ. Zdravotná dokumentácia vo vzťahu k posudzovaniu zdravotnej spôsobilosti zamestnanca – vybrané otázky. In: M. MINČIČOVÁ, M. DOLOBÁČ a J. ŽUĽOVÁ, eds. *Zdravotná spôsobilosť zamestnancov*. 1. vyd. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, 2020, s. 43-59. ISBN 978-80-8152-891-0.
- DOLOBÁČ, M. Posudzovanie zdravotnej spôsobilosti pri skončení pracovného pomeru. *Súkromné právo*. 2020, roč. 6, č. 5, s. 185-189. ISSN 1339-8652.
- JANÁKOVÁ, A. *Abeceda bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci*. 5. vyd. Olomouc: ANAG, 2011. 503 s. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7263-685-3.
- MINČIČOVÁ, M. Právny rámec posudzovania zdravotnej spôsobilosti na prácu a jeho význam v pracovnoprávných vzťahoch. In: M. MINČIČOVÁ, M. DOLOBÁČ a J. ŽUĽOVÁ, eds. *Zdravotná spôsobilosť zamestnancov*. 1. vyd. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, 2020, s. 171-193. ISBN 978-80-8152-891-0.
- OLŠOVSKÁ, A., K. DIVÉKYOVÁ a M. MÉSZÁROS. *Okamžité skončenie pracovného pomeru*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. 103 s. ISBN 978-80-7598-668-9.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 10. 2007, sp. zn. 21 Cdo 2587/2006.*
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 6. 11. 2012, sp. zn. 21 Cdo 4142/2011.*
- Rozsudok Krajského súdu v Trnave zo dňa 5. 8. 2019, sp. zn. 23CoPr/1/2019.*
- Rozsudok Okresného súdu v Považskej Bystrici zo dňa 23. 7. 2012, sp. zn. 8Cpr/1/2012.*
- ŠUBRT, B. a M. TUČEK. *Pracovnělékařské služby: Povinnosti zaměstnavatelů a lékařů*. 4. aktualiz. vyd. Olomouc: ANAG, 2019. 445 s. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7554-233-5.

- ŠVEC, M., J. TOMAN, et al. *Zákonník práce: Zákon o kolektívnom vyjednávaní: Komentár: Zväzok I.* 1. vyd. Bratislava: Wolters Kluwer, 2019. 1479 s. ISBN 978-80-571-0105-5.
- VALENTOVÁ, T., J. HORECKÝ a M. ŠVEC. *GDPR v pracovnoprávnej praxi: Ako byť v súlade s nariadením o ochrane osobných údajov.* 1. vyd. Bratislava: Wolters Kluwer, 2020. 263 s. ISBN 978-80-571-0237-3.
- Zákon č. 124/2006 Z.z. o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.*
- Zákon č. 289/2017 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 355/2007 Z.z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa mení zákon č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov.*
- Zákon č. 311/2001 Z.z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov.*
- Zákon č. 355/2007 Z.z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.*
- Zákon č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov.*
- Zákon č. 576/2004 Z.z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.*
- Zákon č. 580/2004 Z.z. o zdravotnom poistení a o zmene a doplnení zákona č. 95/2002 Z.z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.*
- Zákon č. 581/2004 Z.z. o zdravotných poisťovniach, dohľade nad zdravotnou starostlivosťou a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.*
- ŽUĽOVÁ, J. Spracúvanie osobných údajov týkajúcich sa zdravia v pracovnoprávných vzťahoch. In: M. DOLOBÁČ a M. SEILEROVÁ, eds. *Starostlivosť o zdravie zamestnancov.* 1. vyd. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, 2018, s. 357-365. ISBN 978-80-8152-664-0.

JUDr. Jana Žuľová, PhD.

Právnická fakulta
Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Kováčska 26
040 75 Košice
Slovenská republika
jana.zulova@upjs.sk
Scopus Author ID: 57188835534

 <https://orcid.org/0000-0001-9635-4740>

JUDr. Monika Minčíčová, PhD.

Právnická fakulta
Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach
Kováčska 26
040 75 Košice
Slovenská republika
monika.seilerová@upjs.sk

 <https://orcid.org/0000-0002-9828-5264>

Permanent Establishment in the Form of Dependent Agent in the Light of the Base Erosion and Profit Shifting Project

Agata Lipińska

Abstract: *The subject of the paper is an analysis of the issue of permanent establishment in the form of a dependent agent. The main purpose is to list the positive conditions leading to the setting up of a permanent establishment in the form of a dependent agent. The paper examines the issue of indication of characteristics of the agent's dependence on the enterprise under the Organisation for Economic Co-operation and Development's Model Convention. The definition of a dependent agent contained in the Organisation for Economic Co-operation and Development's Model Convention is analysed in the context of the Polish company law regulations. The author made an attempt to characterize the institute, taking into account the differences between the versions of the Organisation for Economic Co-operation and Development's Model Convention of years 2014 and 2017, and to present the advantages and disadvantages of the concept of a dependent agent.*

Key Words: *Financial Law; Tax Law; International Tax Law; Taxation; Double Taxation; Avoidance of Double Taxation; Taxation of Economic Activities; Organisation for Economic Co-operation and Development; Organisation for Economic Co-operation and Development's Model Convention; Base Erosion and Profit Shifting Project; Dependent Agent; Permanent Establishment; Poland.*

Introduction

The permanent establishment is one of the key institutions under the Organisation for Economic Co-operation and Development's Model Convention (hereinafter referred to as the "OECD Model Convention"). It constitutes a form of direct investment in foreign markets.¹ It is intended to allow one-off taxation on the income of the enterprise the permanent establishment is part of. It is used wholly or partly to run the business of

¹ See JAMROŻY, M. Planowanie podatkowe działalności prowadzonej poprzez zagraniczny zakład. *Studia Ekonomiczne*. 2014, nr 198, p. 255. ISSN 2083-8611.

the enterprise in the territory of the source state. Therefore, the identification of an establishment has a direct impact on the possibility of determining the amount of the enterprise's income and the method of assigning profits between the state of residence and the source state. The establishment can be used as a part of tax planning. Under the OECD Model Convention, there are three main forms of the permanent establishment: general permanent establishment, construction permanent establishment and agency permanent establishment.

The basing of the construction of the establishment solely in its basic form, i.e. a general permanent establishment, in accordance with the provisions of the Article 5(1) of the OECD Model Convention, would enable enterprises to avoid tax by using the services of representatives or sellers in the source state. Therefore, the establishment of an enterprise which does not have a general permanent establishment in the source state, but is represented by a specific person defined in the OECD Model Convention may be established. It must, therefore, be assumed that the concept of a dependent agent constitutes an extension of the definition of the permanent establishment in its basic form and is applied only once the conditions set out in the Article 5(1) to (3) of the OECD Model Convention, namely the conditions for setting up an establishment in the form of a general permanent establishment and a construction permanent establishment, are excluded.² At the same time, if those conditions are met, there is no need to prove that the person operating the permanent establishment is a dependent agent of the enterprise.

Article 5(5) of the 2014 version of the OECD Model Convention contained the definition of an establishment in the form of a dependent agent. According to its content, an establishment is set up in the territory of a contracting state if the person concerned acts on behalf of the enterprise and also has and habitually exercises the authority to conclude contracts on its behalf. This is about any activity that the person undertakes for the benefit of the enterprise. The exception will be the activities listed

² See BANACH, J. *Polskie umowy o unikaniu podwójnego opodatkowania: Komentarz*. 2. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2002, p. 135. ISBN 83-7247-904-6; and PERSICO, G. Agency Permanent Establishment under Article 5 of the OECD Model Convention. *Intertax*. 2000, vol. 28, no. 2, p. 67. ISSN 0165-2826. The literature proposes also other position in that the agency permanent establishment is not an extension of the definition of permanent establishment, but rather is tantamount to the general permanent establishment. According to this view, these constructs are used alternatively; see e.g. WILLIAMS, R. L. *Fundamentals of Permanent Establishments*. 2nd ed. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer, 2014, p. 127. ISBN 978-90-411-4948-0.

in the Article 5(4) of the OECD Model Convention, i.e. those which when carried out by the establishment in the form of a general permanent establishment would not lead to its taxation. In the current version of the OECD Model Convention of December 2017, the definition of a dependent agent has changed as a result of the OECD's work in the Base Erosion and Profit Shifting project (hereinafter referred to as the "BEPS project").

The purpose of this paper is to list the positive conditions leading to the setting up of a permanent establishment in the form of a dependent agent. First, the scope of the entities that may be considered a dependent agent should be defined. Another important issue is the manner of authorisation of a dependent agent to perform the relevant activities that lead to the creation of the permanent establishment. It is, therefore, a question of determining whether and on what basis a person has the authority to conclude contracts on behalf of the enterprise. This is important given that, under the United Nations Model Convention, an establishment will also be set up if the agent does not hold such an authority.³ In this case, a sufficient condition for setting up a permanent establishment is maintaining in the source state the storage of goods or merchandise which it regularly delivers on behalf of the enterprise. On the other hand, none of the model conventions defines the authority itself. Given the general nature of the regulation in the OECD Model Convention, this issue also needs to be confronted with the national legal systems. Having analysed the modification of the Article 5(5) of the OECD Model Convention, it can be stated that, despite its more precise content, it is still not fully adapted to the pace of development of the international economy. There is no regulation to ensure the taxation of the online business activities.

In order to fully characterise this form of a permanent establishment, it is also necessary to precisely indicate the characteristics of the agent's dependence on the enterprise. It will form a condition for setting up the establishment if any is set up. However, the determination of the charac-

³ The solutions adopted in the United Nations Model Convention related to maintaining storage of goods or merchandise is an exception to the rule. Therefore, it does not mean that under this Convention the authority to make contracts is never required. See Notes 25 - 26 of the Commentary on the Article 5 of the *United Nations Model Double Taxation Convention between Developed and Developing Countries* [online]. 1st ed. New York: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, 2011, pp. 121-122 [cit. 2020-12-11]. ISBN 978-92-1-159102-6. Available at: https://www.un.org/esa/ffd/wp-content/uploads/2014/09/UN_Model_2011_Update.pdf.

teristics of the agent's dependence requires a reference to the Article 5(6) of the OECD Model Convention. In the 2014 version of the OECD Model Convention, the norm contained in the aforementioned provision excludes from the subjective scope persons whose activity constitutes the creation of a permanent establishment: a broker, a general commission agent or any other independent representative, provided that these persons are acting in the ordinary course of their activities. The provision of the Article 5(6) of the OECD Model Convention thus constitutes the boundary between the agent's dependence and independence. This paper presents the distinguishing features of the agent's dependence on the enterprise, but leaves aside the issue of negative conditions the fulfilment of which allows avoiding the creation of a permanent establishment.

Subjectivity of the establishment as a dependent agent

As mentioned above, the condition for creating an establishment in the form of a dependent agent is the activity of a person for the benefit of the enterprise. For the purposes of interpreting the subjective scope, it is reasonable to refer to the definition adopted in the Article 3(a) of the OECD Model Convention. According to it, the term "person" includes an individual, a company and any other body of persons, while the term "company" should be understood as any body corporate or any entity that is treated as a body corporate for the tax purposes.⁴ Thus, the OECD Model Convention adopts a broad concept of entities that can be qualified as a dependent agent.

For a natural person, the fact of employment with the enterprise, the country of residence, stay or seat, and the fact of this person maintaining a permanent place of business are irrelevant.⁵ It is also irrelevant whether the person is subject to limited or unlimited tax liability in the state where the contract is performed. On the other hand, the term "company" covers all bodies of persons established under the private law, public law, or even international law. Undoubtedly, these criteria will be met by companies with legal personality. On the other hand, companies without legal personality, under the national regulations of parties to the double taxation avoidance agreements, often considered to be tax transparent

⁴ See Article 3(b) of the *OECD Model Convention of 2014* and the *OECD Model Convention of 2017*.

⁵ See E. Reimer in REIMER, E., St. SCHMID and M. ORELL, eds. *Permanent Establishments: A Domestic Taxation, Bilateral Tax Treaty and OECD Perspective*. 5th ed. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer, 2016, p. 102. ISBN 978-90-411-6727-9.

entities, should be classified as the third category of entities, i.e. other bodies of persons.⁶ Public administration bodies may also be considered dependent agents, provided that they meet the other conditions specified in the Article 5(5) of the OECD Model Convention, as well as a number of other entities.⁷ This is so because the purpose of this regulation is to cover the largest possible number of entities that can be dealt with under the internal legal systems of parties to agreements on the avoidance of double taxation.⁸

However, the agent should be a legal entity separate from the enterprise.⁹ If the entrepreneur acts in his or her own name, it is not possible to establish a relationship of dependence and, as a result, the permanent establishment will not be constituted.¹⁰ This should be referred to the situation of members of the management board and shareholders with the right to represent the company. According to this position, their activities are not a condition for setting up an establishment in the form of a dependent agent. The effects of board member's actions will be attributed to the legal person he or she represents.¹¹ Similar case is for a partner of a partnership who is a statutory representative of the partnership.¹² Therefore, in this case, only an employee of the enterprise, forming part of its organisational structures under a contract, will meet the condition of separateness.

⁶ See LIPNIEWICZ, R. *Podatkowy zakład zagraniczny: Koncepcja i funkcjonowanie*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2017, p. 122. ISBN 978-83-8092-832-9.

⁷ See E. Reimer in REIMER, E., St. SCHMID and M. ORELL, eds. *Permanent Establishments: A Domestic Taxation, Bilateral Tax Treaty and OECD Perspective*. 5th ed. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer, 2016, p. 103. ISBN 978-90-411-6727-9.

⁸ See BANACH, J. *Polskie umowy o unikaniu podwójnego opodatkowania: Komentarz*. 2. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2002, p. 100. ISBN 83-7247-904-6.

⁹ See FEUERSTEIN, D. The Agency Permanent Establishment. In: F. BRUGGER and P. PLAN-SKY, eds. *Permanent Establishments in International and EU Tax Law*. 1st ed. Wien: Linde, 2011, p. 110. Series on International Tax Law, no. 68. ISBN 978-3-7073-2003-9.

¹⁰ There is also a different view presented in the literature that both employees, the boards of companies and the partners of partnerships equipped with signatory powers may be classified as dependent agents. See E. Reimer in REIMER, E. and A. RUST, eds. *Klaus Vogel on Double Taxation Conventions: Volume I*. 4th ed. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer, 2015, p. 386. ISBN 978-90-411-2298-8.

¹¹ See *Decision of the Supreme Court of the Republic of Poland Ref. No. IV CSK 413/09* [2010-03-11]. LEX no. 677902.

¹² More on the subject of rights of a shareholder/partner in terms of signatory powers see in KIDYBA, A. red. *Kodeks spółek handlowych: Tom I: Komentarz do art. 1 – 150*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2017, p. 199. ISBN 978-83-8107-239-7.

Taking into account the relationship between the enterprise and the dependent agent whose business will constitute a permanent establishment, three types of dependent agents can be distinguished. Firstly, a person who can be referred to as an internal agent, who, as a rule, is a person employed by the enterprise.¹³ This could, therefore, include an enterprise employee delegated to conclude contracts with clients outside the company's tax residence. The second category includes agents located outside of the enterprise structure and who are employed by another enterprise in the territory of the source state, not linked to the former in the sense of remaining under common control.¹⁴ These conditions shall be met by an enterprise hired as a distributor in the source state. Finally, the third type of agent is a person who is not part of the company structure, but who is linked to it, e.g. as a sister company, and who has the right to represent the enterprise outside its country of residence as well as the habitual exercise of the right to enter into contracts binding on that company.¹⁵ This distinction is relevant in the context of the Article 7 of the OECD Model Convention, i.e. the method of attributing profits to an establishment acting in the form of a dependent agent, and affects the amount of profit attributed to it. The definition of person and company has remained unchanged in the OECD Model Convention in its 2017 version.

Characteristics of the dependent agent

The attributes of the agent's dependence on the company are set out in the provision of the Article 5(5) of the OECD Model Convention. A functional condition the fulfilment of which will result in setting up an establishment in the form of a dependent agent is that the person has an authority to conclude contracts on behalf of the enterprise. Moreover, this

¹³ See BAKER, Ph. Dependent Agent Permanent Establishments: Recent OECD Trends. In: M. LANG, P. PISTONE, J. SCHUCH, C. STARINGER and A. STORCK, eds. *Dependent Agents as Permanent Establishments*. 1st ed. Wien: Linde, 2014, p. 25. Series on International Tax Law, no. 85. ISBN 978-3-7073-2460-0.

¹⁴ See BAKER, Ph. Dependent Agent Permanent Establishments: Recent OECD Trends. In: M. LANG, P. PISTONE, J. SCHUCH, C. STARINGER and A. STORCK, eds. *Dependent Agents as Permanent Establishments*. 1st ed. Wien: Linde, 2014, p. 25. Series on International Tax Law, no. 85. ISBN 978-3-7073-2460-0.

¹⁵ See BAKER, Ph. Dependent Agent Permanent Establishments: Recent OECD Trends. In: M. LANG, P. PISTONE, J. SCHUCH, C. STARINGER and A. STORCK, eds. *Dependent Agents as Permanent Establishments*. 1st ed. Wien: Linde, 2014, p. 26. Series on International Tax Law, no. 85. ISBN 978-3-7073-2460-0.

authority must be exercised continuously and not just incidentally.¹⁶ The authority to conclude contracts may be general or specific, i.e. limited to a certain type of contracts or geographical area. However, it is crucial to determine whether the contracts concluded by the intermediary are binding on the enterprise.¹⁷

Neither the wording of the Article 5(5) of the OECD Model Convention nor its Commentary is specific about how to understand the phrase “authority to conclude contracts”. It may be, first, an internal relationship, also known as a basic one, between the intermediary and the enterprise, from which the obligation to represent a foreign enterprise results. In another sense, an authority to make contracts is an external relationship between an intermediary and a third party who in good faith concludes a contract with the former.¹⁸ This issue has not been unequivocally resolved under the international tax law. From the client’s point of view, however, it is irrelevant that the intermediary has an authority to conclude contracts on behalf of the enterprise. The lack of involvement of the enterprise in the process of contract-making may mean that the process is delegated to its agent. It should then be presumed that the acts carried out by the agent are based on an appropriate authorisation and, therefore, have legal effects on the enterprise.¹⁹ However, irrespective of the type of relationship, whether internal or external, the representative may not be regarded as acting on behalf of the principal if the acts he or she has taken would have clearly infringed the authorisation conferred on him or her.²⁰ It would be appropriate to introduce the requirement of

¹⁶ Cf. Article 5(5) of the *OECD Model Convention of 2014*.

¹⁷ See FEUERSTEIN, D. The Agency Permanent Establishment. In: F. BRUGGER and P. PLAN-SKY, eds. *Permanent Establishments in International and EU Tax Law*. 1st ed. Wien: Linde, 2011, p. 111. Series on International Tax Law, no. 68. ISBN 978-3-7073-2003-9.

¹⁸ See FEUERSTEIN, D. The Agency Permanent Establishment. In: F. BRUGGER and P. PLAN-SKY, eds. *Permanent Establishments in International and EU Tax Law*. 1st ed. Wien: Linde, 2011, p. 111. Series on International Tax Law, no. 68. ISBN 978-3-7073-2003-9.

¹⁹ Cf. paragraph 32.1 of the Commentary on the Article 5 of the *OECD Model Convention of 2014*. See *Model Tax Convention on Income and on Capital: Condensed Version [2014]* [online]. 1st ed. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development, 2014, pp. 107-108 [cit. 2020-12-11]. ISBN 978-92-64-21937-3. Available at: https://doi.org/10.1787/mtc_cond-2014-en; and O. Łunarski in BRZEZIŃSKI, B. red. *Model konwencji OECD: Komentarz*. 1. wyd. Warszawa: „Oficyna Prawa Polskiego” – Wydawnictwo Wiedza i Praktyka, 2010, p. 356. ISBN 978-83-7677-161-8.

²⁰ See SCHAFFNER, J. *How Fixed Is Permanent Establishment?*. 1st ed. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer, 2013, p. 230. Series on International Taxation, no. 42. ISBN 978-90-411-4662-5.

confirmation by the principal of a contract concluded by the representative on behalf of the enterprise.

There is no one form in which a dependent agent may be authorised to enter into contracts on behalf of an enterprise.²¹ Within the civil-law culture, it will, in principle, be a contractual relationship between the principal and the representative. The key issue, however, is the circumstances of granting the authorisation which effectively entitles the representative to act in someone else's name. The authority may, therefore, be granted formally or implicitly, provided that the enterprise and the representative agree on the powers conferred. However, according to the Commentary on the OECD Model Convention, it is not a sufficient argument to justify the correct empowerment of the representative by the mere fact that he or she was involved in negotiations or the conclusion of a contract.²² In addition, the contracts concluded by the representative should concern the substance of the enterprise's business.²³

In the literature on the subject, the issue of the form of authorisation of a dependent agent is usually completely ignored, which may result from the lack of such regulations under the OECD Model Convention and the lack of guidance in its Commentary. Therefore, according to the rule contained in the Article 3(2) of the OECD Model Convention, if the international tax law, due to its universality, does not contain relevant regulations, then the national regulations shall apply.²⁴ In the case of agreements for avoidance of double taxation to which the Republic of Poland is a party, the legal dependency of an agent should, therefore, be analysed

²¹ See PLEIJSIER, A. The Agency Permanent Establishment: The Current Definition – Part One. *Intertax*. 2001, vol. 29, no. 5, p. 170. ISSN 0165-2826.

²² Cf. paragraph 33 of the Commentary on the Article 5 of the *OECD Model Convention of 2014*. See *Model Tax Convention on Income and on Capital: Condensed Version* [2014] [online]. 1st ed. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development, 2014, p. 108 [cit. 2020-12-11]. ISBN 978-92-64-21937-3. Available at: https://doi.org/10.1787/mtc_cond-2014-en.

²³ See LIPNIEWICZ, R. *Podatkowy zakład zagraniczny: Koncepcja i funkcjonowanie*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2017, p. 140. ISBN 978-83-8092-832-9.

²⁴ The problems with the interpretation of the term “authority” could be resolved under the international private law. Parties to the double taxation agreements would each time specify the jurisdiction competent for determining the authority to conclude contracts. Article 3(2) of the OECD Model Convention does not exclude such a solution; Cf. Article 4 of the *Act of February 4, 2011 – International Private Law* [Consolidated Text] [2011-02-04]. *Journal of Laws*, 2015, item 1792 [in the Polish original *Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe* [tekst skonsolidowany] [2011-02-04]. *Dziennik Ustaw*, 2015, poz. 1792].

with reference to the norms of the Polish private law.²⁵ If the contract between the agent and the enterprise does not contain any applicable jurisdiction provisions, it means that, in fact, two systems will apply: the jurisdiction of the state of the principal if the principal's status is under examination in the state of residence and the legal system of the agent's state if his or her authorisation is being examined by the tax authorities of the source state.²⁶

A duly authorized representative with the right to conclude contracts on behalf of the enterprise may also grant further powers of attorney. Such action, however, requires the prior consent of his or her principal. The scope of activities to be performed by the substitute is the original scope of powers granted. If an enterprise has two or more agents in the territory of the source country, but only one of them has a contractual relationship with the enterprise, it is considered that only one permanent establishment will be constituted.²⁷

A dependent agent does not need to be territorially linked to the source state. This means that the source state does not have to be the agent's country of tax residence or citizenship. However, the agent is obliged to be present in the territory of the source state when concluding contracts on behalf of the enterprise being represented.²⁸ Moreover, the habitual exercise of the authority by him or her should be characterized by a certain degree of frequency and permanence, which allows distinguishing it from an incidental or occasional activity.²⁹ The assessment should be each time based on an analysis of the factual circumstances, especially the nature of the business of the enterprise. The solution to be

²⁵ See WOŹNIAK, T. Zależność prawna przedstawiciela od przedsiębiorstwa jako warunek powstania zakładu w międzynarodowym prawie podatkowym. In: J. GLINIECKA, A. DRYWA, E. JUCHNIEWICZ and T. SOWIŃSKI, red. *Praktyczne i teoretyczne problemy prawa finansowego wobec wyzwań XXI wieku* [The Practical and Theoretical Problems of Financial Law towards Challenges of the XXI Century]. 1. wyd. Warszawa: CeDeWu, 2017, p. 501. ISBN 978-83-7556-960-5.

²⁶ See PLEIJSIER, A. The Agency Permanent Establishment: The Current Definition – Part One. *Intertax*. 2001, vol. 29, no. 5, p. 171. ISSN 0165-2826.

²⁷ See PLEIJSIER, A. The Agency Permanent Establishment: The Current Definition – Part One. *Intertax*. 2001, vol. 29, no. 5, p. 174. ISSN 0165-2826.

²⁸ See E. Reimer in REIMER, E. and A. RUST, eds. *Klaus Vogel on Double Taxation Conventions: Volume I*. 4th ed. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer, 2015, p. 388. ISBN 978-90-411-2298-8.

²⁹ See SCHAFFNER, J. *How Fixed Is Permanent Establishment?*. 1st ed. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer, 2013, p. 232. Series on International Taxation, no. 42. ISBN 978-90-411-4662-5.

adopted would, however, lead to the granting by the company of an authority to a considerable number of agents, so that none of them would exercise his or her authority with an appropriate frequency. Although it would entail low effectiveness for the enterprise, this factor should also be taken into account when analysing the authority for the agent in order to examine whether a permanent establishment has been set up.³⁰

The tangible effect of the Organisation for Economic Co-operation and Development's work under the BEPS Action 7 is the changes made to the definition of permanent establishment, which also concern the content of the definition of a dependent agent. Currently, pursuant to the Article 5(5) of the 2017 OECD Model Convention, the dependent agent is a person who acts on behalf of the enterprise in the source state. This should be understood that the person is involved in the habitual conclusion of contracts or habitually plays a key role in the conclusion by the enterprise of routine contracts which are not subject to further modification.

The prior requirement of authorising an agent to enter into contracts on behalf of an enterprise is supplemented by a further criterion which gives the definition of a dependent agent a more specific shape. In qualitative terms, the replacement of the expression "habitually" by the expression "routinely" does not essentially imply the need for a different interpretation. Both forms require continuous, repeated activities, so this does not affect the duration and frequency of the activities of a dependent agent. However, this is relevant in subjective terms, since the expression "habitually" was referring to a dependent agent, whereas the expression "routinely" must be interpreted in the context of the enterprise represented by an agent. If the enterprise is actively involved in the negotiations or where these negotiations lead to a modification of the contract, the activities of the dependent agent cannot be attributed the routine character. He or she does not play a key role in the conclusion of contracts either.

Therefore, the new wording of the Article 5(5) of the OECD Model Convention covers also the criteria relating to the nature of contracts concluded between an enterprise and a third party in the source state. In accordance with the Article 5(5)(a) of the OECD Model Convention, these

³⁰ See SCHAFFNER, J. *How Fixed Is Permanent Establishment?*. 1st ed. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer, 2013, p. 233. Series on International Taxation, no. 42. ISBN 978-90-411-4662-5.

agreements shall be concluded in the name of the enterprise. This also applies to a situation where the name of the enterprise is not expressly disclosed in the contract.³¹ As a rule, the concept resembles that of the previous version of the OECD Model Convention. In reality, however, it goes far beyond the interpretation adopted so far, since it concerns all contracts concluded by or on behalf of an enterprise. Importantly, the conclusion of a contract by a dependent agent personally is not a formal requirement as it was before.

The next two criteria regarding contracts are a novelty under the OECD Model Convention. They apply only where an enterprise runs a business involving delivery of goods or services. Therefore, concluding *a contrario*, enterprises which receive goods or services have been excluded from the subjective scope. In their case, the establishment is set up only if the contract meets the conditions of the Article 5(5)(a) of the OECD Model Convention. Where the enterprise is a supplier of goods or services, it is irrelevant whether the dependent agent has concluded a contract on behalf of the enterprise or was only involved in negotiating its terms.

However, for the criteria listed in the Article 5(5)(b) and (c) of the OECD Model Convention, the economic grounds for linking an agreement negotiated, concluded or merely arranged by a dependent agent should be demonstrated. Importantly, the Commentary on the OECD Model Convention clarifies that a person acts on behalf of an enterprise when particularly engaging the enterprise in the business activities in the source state. It is indicated that such persons will be a contractor, a partner or a company board member as well as an employee of the enterprise. However, the person does not act on behalf of the enterprise if the actions undertaken by him or her do not directly or indirectly affect the enterprise.³² This is about contracts concluded for the purpose of transferring the ownership of the assets of the enterprise, granting the right to

³¹ Cf. paragraph 93 of the Commentary on the Article 5 of the *OECD Model Convention of 2017*. See *Model Tax Convention on Income and on Capital: Condensed Version* [2017] [online]. 1st ed. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development, 2017, p. 144 [cit. 2020-12-11]. ISBN 978-92-64-28795-2. Available at: https://doi.org/10.1787/mtc_cond-2017-en.

³² Cf. paragraph 86 of the Commentary on the Article 5 of the *OECD Model Convention of 2017*. See *Model Tax Convention on Income and on Capital: Condensed Version* [2017] [online]. 1st ed. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development, 2017, p. 142 [cit. 2020-12-11]. ISBN 978-92-64-28795-2. Available at: https://doi.org/10.1787/mtc_cond-2017-en.

use the assets of the enterprise or providing services by that enterprise.³³ For the purposes of the Article 5(5)(b) of the OECD Model Convention, it is irrelevant whether the agent disposes of property which already exists or which is to be produced by the enterprise immediately prior to delivery to the client.³⁴ The term “property” should be understood narrowly in this case. It, therefore, refers to a set of tangible and intangible assets, in particular the ownership of movable and immovable property, but also copyright or receivables. Only claims will be excluded.

To prevent the artificial splitting of contracts, the Commentary on the OECD Model Convention contains detailed guidelines defining the situations when the activity of a person will lead to the setting up of an establishment.³⁵ As it has already been mentioned, a contract may be concluded by an agent also without negotiating the terms. This applies to the conclusion of a contract as a result of the acceptance of a third party’s offer by the agent on behalf of the enterprise. However, where the terms and conditions of a contract are negotiated, it is concluded by the person negotiating the terms and details of the contract in a way which is binding for the enterprise. It is irrelevant that it is signed on behalf of the enterprise by another person or outside the territory of the state where its terms are to be performed.

The habitual playing of the crucial role in concluding contracts routinely concluded by the enterprise, without additional modifications, will, therefore, relate to the person who solicits orders and then passes them on to the enterprise.³⁶ The orders will then be fulfilled directly from the enterprise’s warehouse, where transactions will be routinely approved. If

³³ See Article 5 of the *OECD Model Convention of 2017*.

³⁴ Cf. paragraph 95 of the Commentary on the Article 5 of the *OECD Model Convention of 2017*. See *Model Tax Convention on Income and on Capital: Condensed Version* [2017] [online]. 1st ed. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development, 2017, p. 145 [cit. 2020-12-11]. ISBN 978-92-64-28795-2. Available at: https://doi.org/10.1787/mtc_cond-2017-en.

³⁵ Cf. paragraph 87 of the Commentary on the Article 5 of the *OECD Model Convention of 2017*. See *Model Tax Convention on Income and on Capital: Condensed Version* [2017] [online]. 1st ed. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development, 2017, p. 142 [cit. 2020-12-11]. ISBN 978-92-64-28795-2. Available at: https://doi.org/10.1787/mtc_cond-2017-en.

³⁶ Cf. paragraph 89 of the Commentary on the Article 5 of the *OECD Model Convention of 2017*. See *Model Tax Convention on Income and on Capital: Condensed Version* [2017] [online]. 1st ed. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development, 2017, p. 143 [cit. 2020-12-11]. ISBN 978-92-64-28795-2. Available at: https://doi.org/10.1787/mtc_cond-2017-en.

the transaction eventually does not take place, so that the agent's activity consists only of promoting and marketing the goods, then the Article 5(5) of the OECD Model Convention 2017 will not apply.

Permanent establishment in the form of a dependent agent in the context of electronic transactions

The permanent establishment in the form of a dependent agent may also be considered in the context of its specific forms: firstly, a subsidiary;³⁷ secondly, an insurance company; thirdly, a business running as e-commerce. The first two operate under certain double taxation agreements modelled on the OECD Model Convention, but with some modifications. However, a dependent agent as a form of permanent establishment in the electronic commerce is postulated in the literature. This is so, because no construction has been devised yet to enable the taxation of the e-commerce activities, which, after all, significantly engages a foreign enterprise in economic relations outside the state of residence.

An e-commerce permanent establishment has not been literally mentioned in the Article 5 of the OECD Model Convention. However, e-commerce is the subject of guidance in the Commentary on the OECD Model Convention. The key issue here is whether the information technology device used by a foreign enterprise for commercial purposes in a contracting state can be a permanent establishment. Importantly, according to the Organisation for Economic Co-operation and Development's position, an e-commerce transaction is the sale or purchase of goods or services, conducted over computer networks by methods specifically designed for the purpose of receiving or placing of orders, but the ultimate payments do not have to be conducted online.³⁸

It is also necessary to distinguish between the concepts of the devices by which transactions are carried out and the software used to enter into those transactions.³⁹ The device referred to in the Commentary on

³⁷ In the Polish national law, the relationship of dependence and domination between companies should be considered under the Article 4 § 1 (4) of the *Code of Commercial Companies and Partnerships* [2000-09-15].

³⁸ See *OECD Guide to Measuring the Information Society 2011* [online]. 1st ed. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development, 2011, p. 72 [cit. 2020-12-11]. ISBN 978-92-64-11354-1. Available at: <https://doi.org/10.1787/9789264113541-en>.

³⁹ Cf. paragraph 122 of the Commentary on the Article 5 of the *OECD Model Convention of 2017*. See *Model Tax Convention on Income and on Capital: Condensed Version* [2017] [online]. 1st ed. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development, 2017,

the OECD Model Convention is a server that can be considered a general permanent establishment of an enterprise, provided that it remains indoors for a certain period of time, as it meets an essential condition for the setting up of a permanent establishment in that form, namely the durability of the establishment. However, this will not result in the permanent establishment set up if the server is owned by an internet service provider. On the other hand, concerning the software used to enter into transactions, the Commentary on the OECD Model Convention only mentions a website. Due to its intangible nature and the absence of separation in the form of occupied premises, it cannot constitute a permanent establishment in the form of a general permanent establishment.⁴⁰

In the context of the permanent establishment in the form of a dependent agent, the Commentary on the OECD Model Convention determines whether Internet service providers which make their servers available to foreign entrepreneurs may constitute a permanent establishment within the meaning of the Article 5(5) of the OECD Model Convention. According to the position proposed by the Organisation for Economic Co-operation and Development, it is not possible here to constitute a permanent establishment in the form of a dependent agent.⁴¹ Internet service providers do not normally act as representatives of an enterprise which owns websites. This is so, because they do not have the appropriate authority to conclude contracts on their behalf which are binding on the enterprise. The construct proposed in the OECD Model Convention does not include such a solution, even after its revision in year 2017. The positions different from that adopted appear in the literature on the subject.

However, the issue of recognising a server as a dependent agent of an enterprise needs to be considered. It could meet most of the conditions

pp. 151-152 [cit. 2020-12-11]. ISBN 978-92-64-28795-2. Available at: https://doi.org/10.1787/mtc_cond-2017-en.

⁴⁰ Cf. paragraph 151 of the Commentary on the Article 5 of the *OECD Model Convention of 2017*. See *Model Tax Convention on Income and on Capital: Condensed Version [2017]* [online]. 1st ed. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development, 2017, p. 159 [cit. 2020-12-11]. ISBN 978-92-64-28795-2. Available at: https://doi.org/10.1787/mtc_cond-2017-en.

⁴¹ Cf. paragraph 131 of the Commentary on the Article 5 of the *OECD Model Convention of 2017*. See *Model Tax Convention on Income and on Capital: Condensed Version [2017]* [online]. 1st ed. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development, 2017, p. 154 [cit. 2020-12-11]. ISBN 978-92-64-28795-2. Available at: https://doi.org/10.1787/mtc_cond-2017-en.

for the setting up of a permanent establishment in the form discussed herein. Contracts that bind the enterprise would be concluded using a server if this were to be done at the appropriate frequency, and the requirement of routine action would also be met. The only drawback of such an approach will be that it will not be possible to recognise the fulfilment of the subjective criterion, even though the definition of a “person” in the Article 3 of the OECD Model Convention is broad. A similar position applies to the second medium used in e-commerce, i.e. websites. It will also not meet the conditions for recognition as a “person”. However, the literature presents positions aimed at recognising the website as a dependent agent.⁴² As in the case of the server, it is used for concluding contracts on behalf of the enterprise in a binding manner. Such an interpretation seems not to be valid, also after recent changes in the definition of a dependent agent.

Final remarks

The method of direct investment in foreign markets most frequently used by enterprises is the use of the structure of a foreign establishment. It is an integral part of the enterprise’s business in the source country. Given the intensity and complexity of international economic relations, the taxation rules designed years ago have been put to a test. Their flaws triggered a tendency towards tax avoidance by entities operating transnationally. This, in turn, required a revision of the provisions of the OECD Model Convention which is supposed to ensure the taxation of profits in the place where they are earned, thus in the place of business. The BEPS project, led by the Organisation for Economic Co-operation and Development and the G20 countries, has involved representatives of all member countries of the Organisation for Economic Co-operation and Development, both businesspeople and members of the academia. Therefore, it can be stated that the solutions adopted are the result of international consensus. The BEPS project aims to solve specific problems, not to radically change the taxation system. However, the success of these actions depends on whether the states parties to the double taxation agreements based on the OECD Model Convention decide to introduce the proposed changes.

⁴² See BASU, S. *Global Perspectives on E-commerce Taxation Law* [online]. 1st ed. London: Routledge, 2007, p. 118 [cit. 2020-12-11]. ISBN 978-1-315-58497-3. Available at: <https://doi.org/10.4324/9781315584973>.

The adoption of a new definition of a permanent establishment into the law as it stands now, provided that it is implemented by the states parties to the double taxation agreements modelled on the OECD Model Convention, has a significant impact on the international tax law. The solutions proposed by the Organisation for Economic Co-operation and Development provide new standards for setting up a permanent establishment and have a direct impact on the method of attributing to it profits achieved by the enterprise in the source state. Apart from the method of attributing profits to the permanent establishment, the Organisation for Economic Co-operation and Development's work under the Action 7 addressed three main areas: first, avoiding the permanent establishment status through *commissionaire*; second, avoiding the permanent establishment status by performing certain activities and splitting activities between related entities; third, other strategies to avoid the permanent establishment status, such as splitting contracts or methods of selling insurance.

Another challenge for entities applying the international tax law is the growth of e-commerce. Without further introducing relevant changes in the definition of permanent establishment set out in the Article 5 of the OECD Model Convention and, as a consequence, in the provisions of individual tax treaties, the Internet enterprises will still effectively evade taxation. Therefore, it is difficult to agree with the Organisation for Economic Co-operation and Development's terminology that the avoidance of the permanent establishment status is artificial. The taxpayers only take advantage of the flaws of the definition of permanent establishment or use the exemptions under the Article 5(4) of the OECD Model Convention, which shows that the content of the OECD Model Convention adopted many years ago does not match the pace of changes in the contemporary global economy. Despite the modification of the definition of permanent establishment in the 2017 OECD Model Convention, it should be stated that the Organisation for Economic Co-operation and Development's actions are characterised by the lack of radicalism.

References

Act of February 4, 2011 – International Private Law [Consolidated Text] [2011-02-04]. *Journal of Laws*, 2015, item 1792 [in the Polish original *Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe* [tekst skonsolidowany] [2011-02-04]. *Dziennik Ustaw*, 2015, poz. 1792].

- BAKER, Ph. Dependent Agent Permanent Establishments: Recent OECD Trends. In: M. LANG, P. PISTONE, J. SCHUCH, C. STARINGER and A. STORCK, eds. *Dependent Agents as Permanent Establishments*. 1st ed. Wien: Linde, 2014, pp. 23-32. Series on International Tax Law, no. 85. ISBN 978-3-7073-2460-0.
- BANACH, J. *Polskie umowy o unikaniu podwójnego opodatkowania: Komentarz*. 2. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2002. 448 p. ISBN 83-7247-904-6.
- BASU, S. *Global Perspectives on E-commerce Taxation Law* [online]. 1st ed. London: Routledge, 2007. 333 p. [cit. 2020-12-11]. ISBN 978-1-315-58497-3. Available at: <https://doi.org/10.4324/9781315584973>.
- BRZEZIŃSKI, B. red. *Model konwencji OECD: Komentarz*. 1. wyd. Warszawa: „Oficyna Prawa Polskiego” – Wydawnictwo Wiedza i Praktyka, 2010. 1393 p. ISBN 978-83-7677-161-8.
- Code of Commercial Companies and Partnerships* [2000-09-15].
- Decision of the Supreme Court of the Republic of Poland Ref. No. IV CSK 413/09* [2010-03-11]. LEX no. 677902.
- FEUERSTEIN, D. The Agency Permanent Establishment. In: F. BRUGGER and P. PLANSKY, eds. *Permanent Establishments in International and EU Tax Law*. 1st ed. Wien: Linde, 2011, pp. 105-124. Series on International Tax Law, no. 68. ISBN 978-3-7073-2003-9.
- JAMROŻY, M. Planowanie podatkowe działalności prowadzonej poprzez zagraniczny zakład. *Studia Ekonomiczne*. 2014, nr 198, pp. 255-266. ISSN 2083-8611.
- KIDYBA, A. red. *Kodeks spółek handlowych: Tom I: Komentarz do art. 1 – 150*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2017. 877 p. ISBN 978-83-8107-239-7.
- LIPNIEWICZ, R. *Podatkowy zakład zagraniczny: Koncepcja i funkcjonowanie*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2017. 290 p. ISBN 978-83-8092-832-9.
- Model Tax Convention on Income and on Capital: Condensed Version* [2014] [online]. 1st ed. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development, 2014. 492 p. [cit. 2020-12-11]. ISBN 978-92-64-21937-3. Available at: https://doi.org/10.1787/mtc_cond-2014-en.

Model Tax Convention on Income and on Capital: Condensed Version [2017] [online]. 1st ed. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development, 2017. 654 p. [cit. 2020-12-11]. ISBN 978-92-64-28795-2. Available at: https://doi.org/10.1787/mtc_cond-2017-en.

OECD Guide to Measuring the Information Society 2011 [online]. 1st ed. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development, 2011. 204 p. [cit. 2020-12-11]. ISBN 978-92-64-11354-1. Available at: <https://doi.org/10.1787/9789264113541-en>.

OECD Model Convention of 2014.

OECD Model Convention of 2017.

PERSICO, G. Agency Permanent Establishment under Article 5 of the OECD Model Convention. *Intertax*. 2000, vol. 28, no. 2, pp. 66-81. ISSN 0165-2826.

PLEIJSIER, A. The Agency Permanent Establishment: The Current Definition – Part One. *Intertax*. 2001, vol. 29, no. 5, pp. 167-183. ISSN 0165-2826.

REIMER, E. and A. RUST, eds. *Klaus Vogel on Double Taxation Conventions: Volume I*. 4th ed. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer, 2015. 1087 p. ISBN 978-90-411-2298-8.

REIMER, E., St. SCHMID and M. ORELL, eds. *Permanent Establishments: A Domestic Taxation, Bilateral Tax Treaty and OECD Perspective*. 5th ed. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer, 2016. 893 p. ISBN 978-90-411-6727-9.

SCHAFFNER, J. *How Fixed Is Permanent Establishment?*. 1st ed. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer, 2013. 329 p. Series on International Taxation, no. 42. ISBN 978-90-411-4662-5.

United Nations Model Double Taxation Convention between Developed and Developing Countries [online]. 1st ed. New York: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, 2011. 483 p. [cit. 2020-12-11]. ISBN 978-92-1-159102-6. Available at: https://www.un.org/esa/ffd/wp-content/uploads/2014/09/UN_Model_2011_Update.pdf.

WILLIAMS, R. L. *Fundamentals of Permanent Establishments*. 2nd ed. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer, 2014. 300 p. ISBN 978-90-411-4948-0.

WOŹNIAK, T. Zależność prawna przedstawiciela od przedsiębiorstwa jako warunek powstania zakładu w międzynarodowym prawie podatkowym. In: J. GLINIECKA, A. DRYWA, E. JUCHNIEWICZ and T. SOWIŃSKI, red. *Praktyczne i teoretyczne problemy prawa finansowego wobec wyzwań XXI wieku* [The Practical and Theoretical Problems of Financial Law towards Challenges of the XXI Century]. 1. wyd. Warszawa: CeDeWu, 2017, pp. 501-510. ISBN 978-83-7556-960-5.

M.L. Agata Lipińska

Faculty of Law and Administration
Maria Curie-Skłodowska University
Plac Marii Curie-Skłodowskiej 5
20-031 Lublin
Poland
agata.lipinska@umcs.pl

 <https://orcid.org/0000-0002-7739-9537>

Informácie pre autorov

Základné informácie

Časopis **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** sa tematicky zameriava najmä na spoločensky významné prierezové súvislosti otázok verejného práva a súkromného práva na národnej, nadnárodnej, ako aj medzinárodnej úrovni.

Časopis **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** ponúka priestor pre publikáciu príspevkov v podobe:

- ✚ samostatných vedeckých štúdií, ako aj cyklov vedeckých štúdií *minimálny rozsah tvorí 10 normostrán prislúchajúcich na jednu štúdiu, maximálny rozsah je neobmedzený;*
- ✚ esejí zamýšľajúcich sa nad aktuálnou spoločenskou témou či dianím *minimálny rozsah tvorí 5 normostrán prislúchajúcich na jednu esej, maximálny rozsah je neobmedzený;*
- ✚ recenzií publikácií vzťahujúcich sa na hlavné zameranie časopisu *minimálny rozsah tvoria 3 normostrany prislúchajúce na jednu recenziu, maximálny rozsah je neobmedzený; odporúča sa zároveň dodanie obrázku prednej obálky recenzovanej publikácie v dostatočnej veľkosti;*
- ✚ informácií, ako aj správ súvisiacich so základným poslaním časopisu *minimálny rozsah tvoria 2 normostrany prislúchajúce na jednu informáciu alebo správu, maximálny rozsah je neobmedzený; odporúča sa zároveň dodanie fotodokumentačných alebo iných obrázkových podkladov sprievodného charakteru v dostatočnej veľkosti.*

Časopis **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** vychádza v elektronickej online podobe pravidelne štyrikrát ročne, a to v termínoch:

- ✚ 31. marec – jarná edícia;
- ✚ 30. jún – letná edícia;
- ✚ 30. september – jesenná edícia;
- ✚ 31. december – zimná edícia.

Časopis **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** prijíma a publikuje výhradne iba pôvodné, doposiaľ nepublikované príspevky, ktoré sú vlastným dielom autorov, ktorí ich na uverejnenie v časopise **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** predkladajú.

Zodpovednosť za dodržanie všetkých nevyhnutných predpokladov a požiadaviek kladených na príspevky publikované v časopise **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** nesú:

- ✚ odborní garanti zodpovedajúci v rámci redakčnej rady časopisu za konkrétne prierezové sekcie vo vzťahu k vedeckej stránke príspevkov;
- ✚ hlavný redaktor vo vzťahu k formálnej stránke príspevkov;
- ✚ výkonný redaktor vo vzťahu k uplatneniu metodologických, analytických a štatistických otázok v príspevkoch.

Recenzné konanie

Posudzovanie zaradenia príspevkov na publikáciu v časopise **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** sa uskutočňuje na základe obojstranne anonymného recenzného konania zaisťovaného členmi redakčnej rady časopisu a v odôvodnených prípadoch tiež uznávanými odborníkmi pôsobiacimi v zodpovedajúcich oblastiach.

Zápis o výsledkoch recenzného konania sa vykonáva a archivuje na štandardizovaných formulároch.

Súhrnnú informáciu o výsledku recenzného konania, spolu s usmerením ohľadom ďalšieho postupu, obdržia predkladatelia príspevkov prostredníctvom e-mailovej odpovede bezodkladne po doručení vyhotovených recenzných posudkov redakcii časopisu a záverečnom posúdení výsledkov recenzného konania redakčnou radou.

Publikácia príspevkov

Publikácia príspevkov v časopise **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** sa uskutočňuje výhradne bez akéhokoľvek nároku prispievateľov na autorský honorár. Predloženie príspevkov na publikáciu posudzuje redakcia časopisu **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** ako prejav vôle autorov, ktorým autori vedome a dobrovoľne súčasne:

- ✚ prejavujú svoj súhlas s uverejnením predloženého príspevku v časopise;
- ✚ potvrdzujú, že príspevok je ich pôvodným, doposiaľ nepublikovaným dielom;
- ✚ potvrdzujú svoj súhlas s uvedením ich pracoviska a kontaktnej e-mailovej adresy v rubrike „Kontakty na autorov“.

Texty príspevkov je možné prijímať len zaslané priamo ich autormi/ spoluautormi a s ich priloženým súhlasom na publikáciu príspevku; texty príspevkov zaslané sprostredkované prostredníctvom osôb, ktoré nie sú autormi, prípadne spoluautormi príspevku doručeného do redakcie časopisu **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**, nie je možné prijať na následné recenzné konanie z dôvodu absencie súhlasu autora/spoluautorov.

Uprednostňovanie anglického jazyka v príspevkoch je vítané.

Publikovanie textov príspevkov sa uskutočňuje zásadne v dvojjazyčnej slovensko-anglickej štandardizovanej hlavičkovej šablóne časopisu **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**, a to súčasne v podobe kompletných verzií jednotlivých čísel, ako aj samostatných autorských separátov uverejnených v zodpovedajúcich rubrikách na oficiálnej internetovej stránke časopisu <http://sei.iuridica.truni.sk>.

Štruktúra príspevku

Názov príspevku v pôvodnom jazyku:

- ✚ prosíme uviesť názov, prípadne podnázov príspevku v pôvodnom jazyku;

Title of Contribution in English:

- ✚ prosíme uviesť názov, prípadne podnázov príspevku v anglickom jazyku
nevyžaduje sa v prípade angličtiny ako pôvodného jazyka;

Autor príspevku:

- ✚ prosíme uviesť meno, priezvisko a všetky tituly a hodnosti autora;

Abstract in English:

- ✚ prosíme uviesť abstrakt v anglickom jazyku, cca 10 riadkov
nevyžaduje sa v prípade angličtiny ako pôvodného jazyka;

Key Words in English:

- ✚ prosíme uviesť kľúčové slová v anglickom jazyku, cca 10 výrazov
nevyžaduje sa v prípade angličtiny ako pôvodného jazyka;

Abstrakt v pôvodnom jazyku:

- ✚ prosíme uviesť abstrakt v pôvodnom jazyku, cca 10 riadkov;

Kľúčové slová v pôvodnom jazyku:

- ✚ prosíme uviesť kľúčové slová v pôvodnom jazyku, cca 10 výrazov;

Text príspevku:

- ✚ prosíme uviesť v štruktúre úvod, jadro, záver; v členení na kapitoly, prípadne podkapitoly; príspevok môže obsahovať tabuľky, grafy, schémy, obrázky a podobne, je však nevyhnutné uviesť ich prameň so všetkými povinnými bibliografickými údajmi v plnom rozsahu; poznámky a odkazy na literatúru prosíme uvádzať v poznámke pod čiarou podľa platnej bibliografickej normy (ISO 690)

Pozn.: je nutné uvádzať všetky povinné bibliografické údaje v plnom rozsahu – rovnako v odkazoch v poznámkach pod čiarou, ako aj v zozname literatúry na konci príspevku; zároveň je nevyhnutné, aby všetka použitá literatúra, na ktorú odkazuje text príspevku v poznámkach pod čiarou, v plnej miere zodpovedala prameňom uvedeným v zozname použitej literatúry umiestnenom na konci príspevku a opačne;

Literatúra:

- ✚ prosíme uviesť zoznam použitej literatúry podľa platnej bibliografickej normy (ISO 690)

Pozn.: je nutné uvádzať všetky povinné bibliografické údaje v plnom rozsahu – rovnako v odkazoch v poznámkach pod čiarou, ako aj v zozname literatúry na konci príspevku; zároveň je nevyhnutné, aby použitá literatúra, na ktorú odkazuje text príspevku v poznámkach pod čiarou, v plnej miere zodpovedala prameňom uvedeným v zozname použitej literatúry umiestnenom na konci príspevku a opačne;

Kontakt na autora:

- ✚ prosíme dodržať nižšie uvedenú vzorovú štruktúru informácie o kontakte na autora príspevku:

Ing. Jana Koprlová, PhD.
Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovenská republika
jana.koprlova@gmail.com

Texty príspevkov je možné prijímať výhradne v elektronickej podobe vo formáte dokumentu textového editora MS Word. V textoch príspevkoch odporúčame použiť štandardizované typy a veľkosti písma, riadkovania, ako aj formátovania textu.

Texty príspevkov zasielajte, prosím, na e-mailovú adresu redakcie časopisu sei.journal@gmail.com.

Vaše otázky v prípade nejasností či potreby poskytnutia dodatočných informácií zasielajte, prosím, na e-mailovú adresu redakcie časopisu sei.journal@gmail.com.

Tešíme sa na Váš príspevok!

S úctou,

redakcia **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**

Information for Authors

Basic Information

The journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** thematically focuses mainly on social relevant interdisciplinary relations on the issues of public law and private law at the national, transnational and international levels.

The journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** offers a platform for publication of contributions in the form of:

- ✚ separate papers and scientific studies as well as scientific studies in cycles
the expected minimum extent related to one study covers 10 standard pages, the maximum extent is not limited;
- ✚ essays on current social topics or events
the expected minimum extent related to one essay covers 5 standard pages, the maximum extent is not limited;
- ✚ reviews on publications related to the main orientation of the journal
the expected minimum extent related to one review covers 3 standard pages, the maximum extent is not limited; it is recommendable to deliver also the front cover picture of the reviewed publication in the sufficient largeness;
- ✚ information as well as reports connected with the inherent mission of the journal
the expected minimum extent related to one information or report covers 2 standard pages, the maximum extent is not limited; it is recommendable to deliver also photo documents or other picture material of accompanying character in the sufficient largeness.

The journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** is issued in an electronic on-line version four times a year, regularly on:

- ✚ March 31st – spring edition;
- ✚ June 30th – summer edition;
- ✚ September 30th – autumn edition;
- ✚ December 31st – winter edition.

The journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** accepts and publishes exclusively only original, hitherto unpublished contributions written as the own work by authors those are submitting the contributions for publication in the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**.

Responsibility for compliance with all prerequisites and requirements laid on contributions published in the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** have:

- ✚ special supervisors within the journal's editorial board responsible for specific interdisciplinary sections in relation to the scientific aspects of contributions;
- ✚ editor in chief in relation to the formal aspects of contributions;
- ✚ executive editor in relation to the application of methodological, analytical and statistical questions in contributions.

Review Procedure

Reviewing the contributions for publication in the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** follows with a mutually anonymous (double-blind) review procedure realized by members of journal's editorial board and in well-founded cases also by recognized experts working in corresponding areas.

Report on results of the review procedure is made and archived on standardized forms.

Comprehensive information on results of the review procedure, together with guidance on how to proceed with submitted contributions, will contribution's submitters receive through an e-mail answer immediately after receiving the reviewers' written opinions by the journal's editorial office and final judging the results of the review procedure by the editorial board.

Publication of Contributions

Publication of contributions in the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** is realized exclusively without any contributor's claim for author's fee (royalty). Submission of contributions for publication understands the editorial office of the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** as a manifestation of the will of the authors, through which the authors all at once knowingly and voluntarily:

- ✚ express their own agreement with publication of submitted contribution in the journal;
- ✚ declare that the contribution presents their original, hitherto unpublished work;

- ✚ declare their own agreement with specifying their workplace and contact e-mail address in the section “Authors’ Contact List”.

Accepted can be only texts submitted for publication sent by their authors/co-authors directly and with their written permission for publication; text submissions sent mediated through non-authors or non-co-authors of a submitted text delivered to the editorial office of the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** cannot be accepted for the following review procedure due to the absence of the author’s/co-authors’ consent.

Favouring the English language in contributions is welcome.

Publication of the contribution texts will be provided exclusively in the bilingual Slovak-English standardized letterhead template of the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**, synchronously in the form of complete versions of individual journal numbers as well as in the form of single authors’ contributions. Publication process follows in corresponding sections on the journal’s official website: <http://sei.iuridica.truni.sk/international-scientific-journal/>.

Structure of Contribution

Title of Contribution in Original Language:

- ✚ please specify title, eventually subtitle of contribution in original language;

Title of Contribution in English:

- ✚ please specify title, eventually subtitle of contribution in English *not required in the case of English as the language of the original*;

Author of Contribution:

- ✚ please specify author’s given name, surname and all academic degrees;

Abstract in English:

- ✚ please specify abstract in English, circa 10 rows *not required in the case of English as the language of the original*;

Key Words in English:

- ✚ please specify key words in English, circa 10 words *not required in the case of English as the language of the original*;

Abstract in Original Language:

- ✚ please specify abstract in original language, circa 10 rows;

Key Words in Original Language:

- ✚ please specify key words in original language, circa 10 words;

Text of Contribution:

- ✚ please specify in following structure: introduction, main text, conclusions; text broken down into chapters, eventually subchapters; the contribution may include sheets, charts, figures, pictures, etc., but it is necessary to indicate their sources with all obligatory bibliographic details in the full extent; notes and references to literature, please, specify in the footnote according to current bibliographic standards (ISO 690)

Note: all obligatory bibliographic data must be included to the full extent – both in references in the footnote as well as in bibliography list at the end of contribution; it is also essential that all of literature referred in the footnotes of the contribution's text fully corresponds to the sources listed in the bibliography list placed at the end of the contribution and vice versa;

Literature:

- ✚ please specify a complete bibliography of all sources according to current bibliographic standards (ISO 690)

Note: all obligatory bibliographic data must be included to the full extent – both in references in the footnote as well as in bibliography list at the end of contribution; it is also essential that all of literature referred in the footnotes of the contribution's text fully corresponds to the sources listed in the bibliography list placed at the end of the contribution and vice versa;

Author's Contact:

- ✚ please follow the below mentioned model structure of contact information on the author of contribution:

Ing. Jana Koprlová, PhD.
Faculty of Law
Trnava University in Trnava
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovak Republic
jana.koprlova@gmail.com

Contribution manuscripts can be accepted only in electronic version in the format of the text editor MS Word document. Applying the stand-

ardized types and font sizes, line spacing as well as text formatting in the contribution manuscripts is highly recommended.

Your contribution manuscripts send, please, to the e-mail address of the journal's editorial office sei.journal@gmail.com.

In the case of any uncertainty or necessity of providing additional information send your questions, please, to the e-mail address of the journal's editorial office sei.journal@gmail.com.

We are looking forward to your contribution!

Yours faithfully,

Team **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**

Etický kódex

Článok I. Všeobecné ustanovenia

Medzinárodný internetový vedecký časopis **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** (ďalej len „časopis“) vydáva Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave a tematicky sa zameriava najmä na spoločensky významné prierezové súvislosti otázok verejného práva a súkromného práva na národnej, nadnárodnej, ako aj medzinárodnej úrovni. Redakcia časopisu sídli v priestoroch Právnickej fakulty na Kollárovej ulici č. 10 v Trnave.

Časopis má charakter vedeckého recenzovaného časopisu, ktorý vychádza v on-line elektronickej podobe pravidelne štyrikrát ročne na oficiálnej webovej stránke časopisu <http://sei.iuridica.truni.sk>. Publikovanie textov príspevkov sa uskutočňuje v dvojjazyčnej slovensko-anglickej štandardizovanej hlavičkovej šablóne časopisu, a to súčasne v podobe kompletných verzií jednotlivých čísiel, ako i samostatných autorských separátov uverejnených v zodpovedajúcich rubrikách na webovej stránke časopisu.

Časopis ponúka podnetnú a inšpiratívnu platformu pre komunikáciu na úrovni odbornej aj občianskej verejnosti, a rovnako aj pre vedecké a celospoločensky prínosné riešenia aktuálnych otázok z oblastí najmä verejného práva a súkromného práva.

Webová stránka časopisu ponúka čitateľskej verejnosti informácie v bežnom grafickom rozhraní, a súběžne aj v grafickom rozhraní Blind Friendly pre slabozrakých čitateľov paralelne v slovenskom a anglickom jazyku. V uvedených jazykoch zabezpečuje redakcia časopisu aj spätnú komunikáciu.

Článok II. Zodpovednosť a publikácia príspevkov

Časopis prijíma a publikuje výhradne iba pôvodné, doposiaľ nepublikované príspevky, ktoré sú vlastným dielom autorov, ktorí ich na uverejnenie v časopise predkladajú. Autori príspevkov vedecky či pedagogicky pôsobia v zodpovedajúcich oblastiach zamerania časopisu a majú ukončené zodpovedajúce akademické vzdelanie na úrovni minimálne druhého stupňa vysokoškolského štúdia.

V súlade s vyššie uvedeným ustanovením sa automaticky so zodpovedajúcim odôvodnením zamietajú príspevky už preukázateľne publikované, ako aj príspevky, ktoré naplňajú skutkovú podstatu plagiátu či ne-

oprávneného, respektíve nezákonného zásahu do autorského práva podľa autorského zákona v platnom znení.

Informácie pre autorov zverejnené na webovej stránke časopisu sú záväzné. Uprednostňovanie anglického jazyka v príspevkoch je vítané.

Zodpovednosť za dodržanie všetkých nevyhnutných predpokladov a požiadaviek kladených na príspevky publikované v časopise nesú odborní garanti z radov členov redakčnej rady a redakčného okruhu časopisu zodpovedajúci za konkrétne prierezové sekcie vo vzťahu k vedeckej stránke príspevkov, hlavný redaktor vo vzťahu k formálnej stránke príspevkov a výkonný redaktor vo vzťahu k uplatneniu metodologických, analytických a štatistických otázok v príspevkoch.

Publikácia príspevkov v časopise sa uskutočňuje výhradne bez akéhokoľvek nároku prispievateľov na autorský honorár. Predloženie príspevkov na publikáciu posudzuje redakcia časopisu ako prejav vôle autorov, ktorým autori vedome a dobrovoľne súčasne:

- ✚ prejavujú svoj súhlas s uverejnením predloženého príspevku v časopise;
- ✚ potvrdzujú, že príspevok je ich pôvodným, doposiaľ nepublikovaným dielom;
- ✚ potvrdzujú svoj súhlas s uvedením ich pracoviska a kontaktnej e-mailovej adresy v rubrike „Kontakty na autorov“.

Texty príspevkov je možné prijímať len zaslané priamo ich autormi/ spoluautormi a s ich priloženým súhlasom na publikáciu príspevku; texty príspevkov zaslané sprostredkované prostredníctvom osôb, ktoré nie sú autormi, prípadne spoluautormi príspevku doručeného do redakcie časopisu, nie je možné prijať na následné recenzné konanie z dôvodu absencie súhlasu autora/spoluautorov.

Článok III. Recenzné konanie

Posudzovanie zaradenia príspevkov na publikáciu v časopise sa uskutočňuje nezávisle a nestranne na základe obojstranne anonymného recenzného konania zaist'ovaného členmi redakčnej rady časopisu a v odôvodnených prípadoch tiež uznávanými odborníkmi pôsobiacimi v zodpovedajúcich oblastiach.

Zápis o výsledkoch recenzného konania sa vykonáva a archivuje na štandardizovaných formulároch.

Súhrnnú informáciu o výsledku recenzného konania, spolu s usmerením ohľadom ďalšieho postupu, obdržia predkladatelia príspevkov prostredníctvom e-mailovej odpovede bezodkladne po doručení vyhotovených recenzných posudkov redakcii časopisu a záverečnom posúdení výsledkov recenzného konania redakčnou radou.

Príspevky sa so zodpovedajúcim písomným odôvodnením automaticky zamietajú v prípadoch, pokiaľ:

- ✚ autor príspevku preukázateľne nemá ukončené úplné vysokoškolské vzdelanie, t.j. vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa;
- ✚ príspevok preukázateľne nezodpovedá minimálnym štandardom a štandardným kritériám vedeckej etiky, ktoré sa kladú a sú všeobecne vedeckou verejnosťou a vedeckou obcou uznávané vo vzťahu k príspevkom danej kategórie (štúdie, eseje, recenzie publikácií, informácie alebo správy), či už z hľadiska rozsahu, náplne, metodologických východísk, použitej metodológie, a podobne, ako aj z hľadiska správneho, úplného a vedecky korektného uvádzania všetkých použitých bibliografických odkazov podľa platnej bibliografickej normy (ISO 690).

Článok IV. Vyhlásenie o prístupí ku kódexom a zásadám publikačnej etiky Komisie pre publikačnú etiku

Časopis v plnej miere uplatňuje a dodržiava kódexy a zásady publikačnej etiky Komisie pre publikačnú etiku (Committee on Publication Ethics COPE) zverejnené na webovej stránke Komisie pre publikačnú etiku <https://publicationethics.org/>. Uvedené zásady a pravidlá publikačnej etiky sú záväzné pre autorov príspevkov, redakčnú radu časopisu, redaktorov a redakciu časopisu, recenzentov príspevkov, ako aj vydavateľa časopisu.

Článok V. Nezávislosť a nestrannosť

Časopis je nezávislým a nestranným medzinárodným vedeckým internetovým periodikom.

Článok VI. Rozhodný právny poriadok

Časopis a všetky s ním súvisiace právne skutočnosti a právne úkony sa riadia právnym poriadkom Slovenskej republiky.

Trnava 31. december 2013

Code of Ethics

Article I. General Provisions

International scientific online journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** (hereinafter only “journal”) is published by the Faculty of Law at Trnava University in Trnava, and it thematically focuses mainly on social relevant interdisciplinary relations on the issues of public law and private law at the national, transnational and international levels. The journal’s editorial office resides in premises of the Faculty of Law in Kollárova Street No. 10 in Trnava, Slovakia.

The journal has the nature of a scientific peer-reviewed journal, which is issued in an electronic on-line version regularly four times a year on the official website of the journal <http://sei.iuridica.truni.sk/international-scientific-journal/>. Publication of the contribution texts will be provided exclusively in the bilingual Slovak-English standardized letterhead template of the journal, synchronously in the form of complete versions of individual journal numbers as well as in the form of single authors’ contributions. Publication process follows in corresponding sections on the journal’s official website.

The journal provides a stimulating and inspirational platform for communication both on the professional level and the level of the civic society, as well as for scientific and society-wide beneficial solutions to current issues mainly in the areas of public law and private law.

The website of the journal offers the reading public contributions in the common graphical user interface as well as in the blind-friendly interface, both parallel in the Slovak and the English languages. In all those languages the journal’s editorial office provides also feedback communication.

Article II. Responsibility and Publication of Contributions

The journal accepts and publishes exclusively only original, hitherto unpublished contributions written as the own work by authors those are submitting the contributions for publication in the journal. Contributors are scientifically or pedagogically engaged in areas corresponding with the main orientation of the journal and they have completed adequate academic qualification, at least the second degree of academic education.

In accordance with the foregoing provision shall be automatically with the adequate justification rejected contributions those have been provably already published as well as contributions those constitute the merits of plagiarism or of unauthorized, respectively illegal interference with the copyright under the protection of the Copyright Act in force.

Information for authors published on the journal's website is binding. Favouring the English language in contributions is welcome.

Responsibility for compliance with all prerequisites and requirements laid on contributions published in the journal have special supervisors within the journal's editorial board responsible for specific interdisciplinary sections in relation to the scientific aspects of contributions, editor in chief in relation to the formal aspects of contributions and executive editor in relation to the application of methodological, analytical and statistical questions in contributions.

Publication of contributions in the journal is realized exclusively without any contributor's claim for author's fee (royalty). Submission of contributions for publication understands the editorial office of the journal as a manifestation of the will of the authors, through which the authors all at once knowingly and voluntarily:

- ✚ express their own agreement with publication of submitted contribution in the journal;
- ✚ declare that the contribution presents their original, hitherto unpublished work;
- ✚ declare their own agreement with specifying their workplace and contact e-mail address in the section "Authors' Contact List".

Accepted can be only texts submitted for publication sent by their authors/co-authors directly and with their written permission for publication; text submissions sent mediated through non-authors or non-co-authors of a submitted text delivered to the editorial office of the journal cannot be accepted for the following review procedure due to the absence of the author's/co-authors' consent.

Article III. Review Procedure

Reviewing the contributions for publication in the journal follows with a mutually anonymous (double-blind) review procedure realized independently and impartially by members of journal's editorial board and in

well-founded cases also by recognized experts working in corresponding areas.

Report on results of the review procedure is made and archived on standardized forms.

Comprehensive information on results of the review procedure, together with guidance on how to proceed with submitted contributions, will contribution's submitters receive through an e-mail answer immediately after receiving the reviewers' written opinions by the journal's editorial office and final judging the results of the review procedure by the editorial board.

Contributions will be with adequate written justification automatically rejected in cases, if:

- ✚ the contributor hasn't provably completed the entire university education, i.e. the academic qualification of the second degree;
- ✚ contribution provably doesn't comply with the minimum standards and standard criteria of scientific ethics, which are imposed and generally respected by the scientific public and scientific community in relation to contributions of the given category (studies, essays, reviews on publications, information or reports), whether in terms of extent, content, methodological assumptions, applied methodology and similarly, or in terms of a proper, complete and scientifically correct indicating all the bibliographic references according to current bibliographic standards (ISO 690).

Article IV. Declaration of Accession to Codes and Principles of Publication Ethics of the Committee on Publication Ethics

The journal fully exercises and observes codes and principles of publication ethics of the Committee on Publication Ethics COPE published on the website of the Committee on Publication Ethics <https://publicationethics.org/>. Listed principles and guidelines of publication ethics are binding for contributors, journal's editorial board, journal's editors and editorial office, contribution reviewers as well as journal's publisher.

Article V. Independence and Impartiality

The journal is an independent and impartial international scientific online journal.

Article VI. Determining Law

The journal and all the related legal facts and legal actions are governed by the law of the Slovak Republic.

Trnava, Slovakia, December 31st, 2013

SOCIETAS ET IVRISPRUDENTIA

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA

Medzinárodný internetový vedecký časopis zameraný na právne otázky v interdisciplinárnych súvislostiach **International Scientific Online Journal for the Study of Legal Issues in the Interdisciplinary Context**

Vydáva:
Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Slovenská republika

Issued by:
Faculty of Law
Trnava University in Trnava
Slovak Republic

Vychádza štvrťročne
2021, ročník IX.

Issued Quarterly
2021, Volume IX.

URL časopisu:
<http://sei.iuridica.truni.sk>

Journal's URL:
<http://sei.iuridica.truni.sk>

Poštová adresa redakcie:
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovenská republika

Editorial Office Postal Address:
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovak Republic

E-mailová adresa redakcie:
sei.journal@gmail.com

Editorial Office E-mail Address:
sei.journal@gmail.com

Hlavný redaktor:
Doc. JUDr. Marianna Novotná, PhD.

Editor in Chief:
Doc. JUDr. Marianna Novotná, PhD.

Výkonný redaktor:
Ing. Jana Koprlová, PhD.

Executive Editor:
Ing. Jana Koprlová, PhD.

© Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Slovenská republika

© Faculty of Law
Trnava University in Trnava
Slovak Republic

ISSN 1339-5467